

vzw **BESCHUT**

THUIS IN DE STAD

Thuislozenzorg op maat
en in vertrouwen

*Kijk naar de daken, kind, bescherming
voor jou, voor mij, voor ons, voor velen,
nu nog door vaklui geplaatst, binnenkort
misschien 3D-geprint.*

*Wie in een huis woont, kind, vergeet
dat daken zelf geen daken hebben,
klimop danst op huis
naar het dak toe, dak ontvangt klimop.*

*Vormen en mensen in huizen
Onverstaanbaar op weg, gelukkig
Door het dak in roekeloosheid gestuit.
Ik hoop af en toe voor jou een dak te zijn*

*In deze stad, dit land, ik zal beschutten
Winnaars verliezers, maar ik maak
plaats wanneer je de sterren bekijkt*

Jeroen Theunissen

**Uit: 'Hier woon je. Gedichten',
De Bezige Bij, 2015**

Thuis in de stad. Thuislozenorg op maat en in vertrouwen

Een onderzoek in opdracht van vzw Beschut, uitgevoerd door Kenniscentrum Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen (Odisee)
Meer weten: www.hig.be

Redactie: Lut Verstappen (deel 1) en Joris Van Puyenbroeck (deel 2)
Vormgeving: Wim Pauwels
Druk: Drukkerij Vanderpoorten

Coverbeeld

© Colombo, uit 'Home Street Home. Quelque part dans la ville / Ergens in de stad. Photos / Foto's COLOMBO', een uitgave van asbl Diogènes / Diogenes vzw. Brussel, 2015.

Home Street Home is een project van asbl Diogènes / Diogenes vzw. Dit project reflecteert op verschillende manieren over het thema 'thuislozen in de openbare ruimte'. Het gaf het woord aan de straatbewoners maar ook aan de actoren die hen dagelijks op het terrein ontmoeten. Home Street Home resulteerde in een participatieve audiovisuele tentoonstelling, een studiedag en een publicatie.

Meer weten: www.homestreethome.org

Verantwoordelijke uitgever

André Kiekens
vzw Beschut
Ninoofseplein 10
1000 Brussel

Online te raadplegen via www.beschut.be

Woord vooraf - Vzw Beschut:
bondgenoot van thuislozen in Brussel 7

De roots van vzw Beschut	8
Waar we voor staan	8
Waar we naartoe willen	9
Deze publicatie	9

Deel 1 - Historiek van de thuislozenzorg in het
Beschut-netwerk 11

Hoofdstuk 1 - De goede en de slechte zwerver 13

Zwerven als misdrijf	15
Bad, bed, brood	17
Professionalisering	17
Van Justitie naar Welzijn	19
CAW's bevoegd voor thuislozenzorg in Vlaanderen	21

Hoofdstuk 2 - Albatros 29

Een project	31
Afspraken	33
De bewoners	35
Start beschut wonen	38
Buitenbewoners	38
Een bezigheid	39
Vakantie	39
Vluchtelingen	40
Verblijfsduur steeds langer	41
Ook vrouwen en gezinnen welkom	42
Gezelschapsdieren	44
Verdiepvergaderingen	44
Koffiemomenten	46

Hoofdstuk 3 - Open Deur / Porte Ouverte	51
De bewoonsters	53
Talita	53
Vaders	55
Anciennes	55
Hoofdstuk 4 - De Schutting	65
Vertrouwen is de basis	67
Begeleiding, betrouwbaarheid, betrokkenheid	70
Leden en anciens	71
Co-piloten	74
Met zeven (en meer) aan de tafel	75
De Schutting vindt onderdak	76
De bewoners	78
Vrouwen en kinderen	81
Erkenning en financiering	81
Activiteiten en ontspanning	84
Wonen	88
Investeren in begeleid wonen?	91
Riso-huisvestingsdienst	92
Vereniging Waar Armen het Woord nemen	92
Banken en reuzen	93
Hoofdstuk 5 - De fusies	99
1995-1998: vzw Arundo	99
1999-2013: CAW Archipel	101
Vanaf 2014: CAW Brussel	105
Hoofdstuk 6 - Straathoekwerk	109
Vrijheid en rust	110
Straatbewoners	111
Housing first avant la lettre	112
Home Street Home	115
Ceremonie voor overleden straatbewoners	116

Hoofdstuk 7 - Kodiel	121
Busje komt zo	123
Dieren groot en klein	125
Geen vragen	127
Meerdaagse huifkartrip	128
Vzw Kodiel	129
Hoofdstuk 8 - Hobo	133
Hoofdstuk 9 - Samenwerking en overleg	137
Thuislozenzorg Vlaanderen	137
Steunpunt SAW	139
Overleg in Brussel	141
La Strada	143
Hoofdstuk 10 - Nieuwe projecten	145
Homeless Cup	145
Aprèstoe	147
Deel 2 - Identiteit en toekomst	149
Waarom thuislozenzorg?	151
Voor wie werken we?	151
Hoe werken we?	152
Oproep aan samenleving en overheid	154
Ambities voor de toekomst	155
Referenties	157
Literatuur	157
Bronnen	159

Vzw Beschut: bondgenoot van thuislozen in Brussel

Op 21 oktober 2010 ziet vzw Beschut het daglicht. De vzw is niet echt nieuw; Beschut is de nieuwe naam van vzw Albatros-De Schutting en kan verder bouwen op de rijke erfenis van deze en andere organisaties in de Brusselse thuislozenzorg. Vzw Beschut verenigt de voormalige bestuurders en enkele medewerkers van de onthaalhuizen Albatros en Open Deur / Porte Ouverte, en van de voorziening voor beschut wonen De Schutting. Zorgboerderij Kodiel is een project van vzw Beschut.

De mensen achter vzw Beschut hebben een actieve rol gespeeld – en doen dat nog – in de Brusselse thuislozenzorg. We hebben tal van organisaties opgericht en onderhouden nog steeds een nauwe band met hen: de vereniging waar armen het woord nemen Ara, straathoekwerking Diogenes, het sociaal-cultureel dagcentrum voor thuislozen Hobo, het sociaal verhuurkantoor Iris, de onthaalhuizen Araña en Talita, en het project voor begeleid wonen voor vrouwen Aprèstoe. Ook met andere Brusselse organisaties blijft een sterke band bestaan.

Het geheel van deze organisaties fungeert als een informeel netwerk, een stad in de stad, waarbinnen thuislozen de weg vinden naar een gedifferentieerd hulpaanbod, een antwoord op maat van hun materiële en psychosociale noden, maar vooral ook veiligheid en rust zodat ze opnieuw tot verbinding en menselijke relaties kunnen komen.

De roots van vzw Beschut

Opeenvolgende fusies en herstructurerings hebben ervoor gezorgd dat enkele van de organisaties achter vzw Beschut, namelijk Albatros en De Schutting, niet langer konden functioneren als zelfstandige organisaties. Het is nu het Centrum voor Algemeen Welzijnswerk (CAW) Brussel dat de hulpverlening organiseert en dat de werking en personeelsleden financiert. De vroegere vzw Albatros en de vroegere vzw De Schutting, die nog korte tijd samen verder werkten als vzw Albatros-De Schutting, behielden echter het patrimonium dat ze tijdens de vele jaren van autonome werking hadden opgebouwd. We besloten de 'oude' vzw's op te heffen en om te vormen tot de nieuwe vzw Beschut. De bestuursleden van de vroegere vzw's zitten ook in de Raad van Bestuur van vzw Beschut, aangevuld met medewerkers van Brusselse thuislozenorganisaties die met hun werking en visie nauw aanleunen bij deze van de stichters van de vzw Beschut.

Waar we voor staan

Wat de organisaties achter vzw Beschut, het Beschut-netwerk, verbindt, is hun visie en hun engagement, hun streven om flexibele en structurele oplossingen te bieden aan mensen die existentieel bedreigd zijn in hun welzijn. Vzw Beschut wil de onrechtvaardige levenssituatie van thuislozen aan de kaak stellen, en voor jong en oud een levensloopvolgend aanbod ontwikkelen. De voorzieningen in het Beschut-netwerk vertrekken niet alleen van de woon-nood, maar vanuit de integrale vraag die thuislozen stellen naar kwaliteit van leven op alle domeinen.

Vzw Beschut beschouwt thuisloosheid als een kritieke en ernstig bedreigende leefsituatie met blijvende gevolgen, en beperkt de hulpverlening daarom niet tot een tijdelijk aanbod. Ons engagement is duurzaam gericht op een langere periode. Onze hulpverleners pogen het vertrouwen van mensen in zichzelf, anderen en de samenleving, via 'ont-moeting' en een herstelde vertrouwensrelatie terug op te bouwen. Een vlot inwisselbaar en sterk geïntegreerd aanbod van mobiele tot (semi-)residentiële voorzieningen, inclusief groepsbenadering, blijft een eigentijds element van een kwaliteitsvolle thuiszorg.

Waar we naartoe willen

Vandaag staat vzw Beschut op een kruispunt. Onze leden vormen de kern van een aantal organisaties die sinds de jaren tachtig een actieve rol hebben gespeeld in de uitbouw van de thuislozenzorg in Brussel. We hebben voorzieningen opgericht, methodieken ontwikkeld en samenwerkingsverbanden gesmeed, steeds met één doel: de kwaliteit van leven van thuislozen verbeteren, hun integratie en emancipatie bevorderen, zodat zij opnieuw thuis kunnen komen.

In de nabije toekomst wil vzw Beschut het cultureel, sociaal en materieel kapitaal dat wij zo hebben opgebouwd, inzetten om een thuislozenzorg te stimuleren die vertrekt vanuit onze visie en principes. Daarnaast willen we ons eigen initiatief, zorgboerderij Kodiel, verder uitbouwen. Met deze en andere activiteiten zet vzw Beschut zich in voor de maatschappelijke emancipatie van thuislozen en voor het herstel van hun rechten.

Deze publicatie

Met deze publicatie willen we ons erfgood tonen en doorgeven. Niet als een nostalgische terugblik op ‘vroeger was het beter’, noch als een dictaat over ‘hoe het moet’, maar als een bron van inspiratie voor nieuwe generaties van sociaal werkers, betrokken burgers en geëngageerde beleidsmakers, die datzelfde doel nastreven.

We beginnen met een terugblik op onze werkingen, actief in de Brusselse grootstad en ondersteund door Vlaamse en Brusselse overheden. Deze historische reflectie, opgetekend door Lut Verstappen, onderzoekster bij het kenniscentrum Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen van de Odisee-hogeschool, toont hoe bepaalde visies op thuisloosheid tot stand zijn gekomen, en hoe de antwoorden daarop altijd in hun context moeten worden begrepen. Dit verhaal kan helpen om in te zien dat de oplossingen van vandaag niet noodzakelijk universeel geldig zijn, en kan ons eraan herinneren dat er ook andere wegen mogelijk zijn.

We blikken niet alleen terug; we maken ook nieuwe plannen. Onder begeleiding van Joris Van Puyenbroeck, lector en coördinator van het onderzoek in het studiegebied Sociaal-Agogisch Werk van Odisee, hebben we onze visie op thuislozenzorg en onze plannen, wensen en dromen voor onze toekomstige werking op papier gezet. We hopen dat nieuwe generaties hierin een uitnodiging zien om op eigenzinnige en eigentijdse wijze vorm te geven aan ons streven: opkomen voor thuislozen, en hen, vertrekkend van hun eigen kracht en op hun tempo, begeleiden naar een kwaliteitsvol leven.

Brussel, 30 maart 2017

Mark Kiekens, voorzitter Raad van Bestuur van vzw Beschut
Namens de leden van de Raad van Bestuur: Jan Dekelver, Herman De Mulder, Hedwig Dom, Jo Geysen, Yolande Haeleydt, André Kiekens, Edwin Vanhollebeke, Ria Willem

Deel 1

Historiek van de
thuislozenzorg
in het Beschut-
netwerk

Lut Verstappen

VOOR het ongeluk geboren

Jullien (30) verblijft al vrie het straat te Gent. Hij begrijpt fout ging met zijn leven.

„Misschien ben ik wel voor het vraag Jullien zich een beetje wa dertienne.“

Woonwagt

„Ik was zelfstandige en verdiende terman voor mijn vrouw, die dirk. Maar er kwam een reuk stichtie le werd er niet voor betaald. Op de d meer, enkel nog een woonwaggen.“

„Al mijn vrienden lieven weg. Er hoijden, zouden ze me nog diere; ik hebken. Niemand helpt. Zo driven uitte.“

Daklozen onder dak

Actueel

Woon jij in een huis? Natuurlijk, wat een gekke vraag. Toch zijn er mensen die geen huis hebben. Ze leven gewoon op straat en slapen 's nachts in een

Algevaardigden heeft nu een voors gedaan. Er zou 725 miljoen dollar te een gebracht moeten wor menschen zonder huis te he geld zou men voor onderzoek zorgvoedsel en medische hulp.

Dat voorstel moet nog goedkeurd worden door de regering. Met het zouden, ze onder ander enkele org

Daklozenzorg

Schooien om te overleven

Frans Teuchis werkt in het Centrum voor Opvang van Korte Duur (COK) in Antwerpen. 24 uur op 24 kan je er terecht. Politie, rijkswacht en OCMW verwijzen dagelijks daklozen naar het COK.

Frans wordt op 11 novem- slagtrief. Dan blijven er ber ontlasten: „Wij mocht nog negen vrijwilligers

Slapen de armsten straks weer op straat?

Politie eist 10 miljoen dollar

„Wij verjagen niet graag daklozen“

NEW YORK (UPI) - Een een perskonferentie in het naar het oosten en ook

„Circuitgasten“ laveren van het ene opvangtehuis naar het andere

De „Ronde van Vlaanderen“ van de trekkers en de terugkomers

LEUVEN - De taalkreativiteit binnen de wereldwijde kent geen grenzen. Zo ontstond recent de term „circuitgasten“. Daarmee bedoelt men de thuislozen en marginaal die - meestal van in hun jeugd al - van het ene opvangtehuis naar het andere laveren. Zij voelen zich in elk nieuw centrum direct thuis, hoeven geen introductie meer in de huisregels en komen bijna gegarandeerd terug. Voor de welzijnszorg vormen ze een heel apart probleem, men steekt er zijn tijd en energie in, maar het lijkt nergens toe te leiden, telkens weer fout te lopen. Vandaar de vraag: faalt de circuitgast of faalt de hulpverlening?

Uit de statistieken procent van opgevange personen trekkers en terugkomers (foto Paul Bolsius)

ze als het ware zelf, door de drampel en door de vre aan instellingen die een le me dwaallicht langs de resem mogelijk maakt. Vo Okonde moet ar gewerkt den aan een uitnodren vi ambulante aanpak idus n een sehuif of centrum ma; regelmatige kontakten m hulpverlening met deze me Maar daar kwelt de schot met „circuitgasten komen meer „op afspraak“, wel a hen zint (p)

In het drie maanden tellende tijdschrift van Okonde-Leuven wordt de hoofdtaak: integratie aan deze nieuw gedefinieerde groep hulpverleners gewijd. De onderzoek van dit probleem is voor een deel het gevolg van de gekoelende hervatting van de Vlaamse Onthaalhuizen, waarbij centraal gepen over: hulpverleners worden bijgehouden en opgeleid.

Zo onderzocht men Jamg

Reklassering in België

VRIJ! -- OM IN EEN VUILNISZAK TE KRUIPEN EN TEGEN DE GEVEL TE GAAN STAAN

Er gaat geen week voorbij zonder dat een Belgische gevangene wordt opgevangen, onder meer in een psychiatrische kliniek. Dit is de situatie in België, waar de gevangenis is een plek van angst en verdriet. De gevangenis is een plek van angst en verdriet. De gevangenis is een plek van angst en verdriet.

26 jaar dolen

LEUVEN - In het Okonde-tijdschrift staat: men ook het voorbeeld aan van een typische circuitgast, als het was bezig aan een lange „Ronde van Vlaanderen“. Het kint

Winter zet Frankrijk voor schut

De clochard werd een nationale held

« Parijs beschikt nu eenmaal niet over dezelfde middelen als e am », was h rewer van de en iedereen d had gelage gebeurde er o t's moois: « H ; verhaal van ehard. Of h iens, zoals e krant groot tte, want l zelle in de noor 'arijs en Rijs rruiklijke r lokale vullist 3-jarige zw uiende plas en meisje.

Wet op de landloperij: armoede is strafbaar

Al wie in staat van Landloperij wordt aangetroffen, wordt aangehouden en voor de politierechtbank gebracht. Dat staat in een wet van 27 november 1891 'tot betugeling van de landloperij en de beddelarij'. Die wet die nog altijd van toepassing is, wordt aangevuld door artikel 347 van het strafwetboek, dat bepaalt wie als landloper moet beschouwd worden: „ieder die geen vaste woonplaats noch midden van bestaan heeft en gewoonlijk geen ambacht of beroep uitoefent“

Alleenstaanden ergst getroffen

Eén op vijf huishoudens lijdt armoede

Vele marktgangers keken maandag verraast op. Op het Caslooplein deelde een aantal jongeren soup uit. Gratis. Bij de soep kregen de voorbijgangers ook era passief, waarop te lezen stond: „Recht op hulpverlening; broodbodij“. Het ging om een gezamenlijk actie van acht onthaalhuizen voor thuislozen in het Kortrijkse, die hiermee de aandacht op hun toestand wilden vestigen. „Indien niet snel wordt ingegrepen, dan streven we loodraad af op het fenomeen van de soepdeligen zoals erna die vroeger kende. „ zo zeggen de een onthaalhuizen.

Kortrijk telt zes instellingen waar dak- of thuislozen een (tijdelijk) on-

zijn verder leven. Normaal gezien belandt de Vlaamse landloper na het vonn vrij snel in de rijkstelling in Wortel, van waaruit hij eventueel naar Merksplas wordt overgebracht. De Walen worden naar Sint-Hubert gestuurd. Vrouwen worden gefitmeerd in de gevangenis van Sint-Andries-Brugg maar volgens Kris Coenegrach van de Vereniging der Vlaamse Onthaalhuizen zijn er ook he wat mannelijke landlopers die in de gevangenis verblijven. Coenegrach: „Iedere avaanseer

HET RECHT OP EEN DAK BOVEN TE HOOFD

De goede en de slechte zwerver

Thuisloosheid en de thuislozenzorg hebben een lange voorgeschiedenis. Lange tijd hebben rondtrekkende werklui, soldaten, pelgrims en andere reizigers de Europese landschappen bevolkt.¹ Die waren niet altijd 'straatarm'. Als we nu spreken over landlopers en thuislozen, denken we vooral aan mensen die zwerven omdat ze, volledig berooid en gemarginaliseerd, om wat voor reden dan ook, geen vast of aanvaardbaar dak meer boven hun hoofd hebben. Thuisloosheid is een extreme vorm van sociale uitsluiting en houdt de maatschappij een spiegel voor. Thuislozen maken op een confronterende manier zichtbaar dat wij er niet in slagen om iedereen een aanvaardbare plaats te geven. Of heeft de thuisloze zijn situatie aan zichzelf te danken? Doorheen de geschiedenis van armoede, thuisloosheid en hoe deze werd bestreden, loopt één constante: het onderscheid tussen de 'goede' en de 'slechte' zwerver.

In de gesloten klassenmaatschappijen van de middeleeuwen, waar je plaats 'door God' gegeven was, hadden zwervers en bedelaars in zekere zin een positieve functie: ze maakten het voor de rijken mogelijk om hun hemel te verdienen via aalmoezen. Rondtrekkers met het statuut van pelgrim vonden vrij vlot onderdak en voeding in 'hospitalen' en gasthuizen.

Door de toename van epidemieën en hongersnoden werden zwervers steeds meer ongenode gasten. Met de opkomst van de burgerij en de concentratie van productie van goederen in de steden, kregen arbeid en materieel welslagen bovendien een nieuwe betekenis, als na te streven waarden waar je zelf voor

¹ '1866. Wet op landloperij en bedelarij Landloperskolonie in o.a. Wortel'. Artikel op Canon Sociaal Werk: <http://www.canonsociaalwerk.eu/be/details.php?cps=10>

1822

Start van landloperskoloniën in Wortel en Merksplas, naar Hollands model. Na de onafhankelijkheid van België in 1830 worden deze koloniën gesloten.

1866

De 'Wet ter beteugeling van landloperij en bedelarij' maakt zwerven strafbaar. Landlopers gaan naar de gevangenis en daarna naar een tuchthuis of een landloperskolonie.

1886

De 'Wet ter beteugeling van landloperij en bedelarij' maakt zwerven strafbaar. Landlopers gaan naar de gevangenis en daarna naar een tuchthuis of een landloperskolonie.

Opening van het 'Oeuvre de l'Hospitalité de nuit', in 1886 voor mannen, in 1887 voor vrouwen. Het mannenasiel is de voorloper van het 'Asile Baudouin' (dat in 1951 'Home Baudouin/Boudewijnhome zal worden). In 1894 start het Leger des Heils een pension in Brussel.

1891

Aanpassing van de 'Wet ter beteugeling van landloperij en bedelarij'; voortaan krijgen landlopers geen gevangenisstraf maar gaan ze rechtstreeks naar de 'Rijksweldadigheidskoloniën'.

Deze tijdlijn gidst u langs markante gebeurtenissen op drie niveaus:

WET- EN REGELGEVING

BRUSSEL

ORGANISATIES IN HET
BESCHUT-NETWERK

instond. Wie er niet in slaagde om via arbeid te overleven, riskeerde daartoe te worden gedwongen via opsluiting en dwangarbeid: 'Met arbeid krijg ik te eten, met arbeid word ik gestraft', zoals het opschrift luidde op een werkhuis voor verplichte arbeid in Hamburg.

In heel Europa ontstonden zogenaamde heropvoedingsgestichten (Nederland), work houses (Engeland) en koloniën (België). Pas tegen het einde van de 19de eeuw, met de toenemende armoede in de steden en de opeenvolgende crisissen, openden stilaan opnieuw 'gasthuizen' en 'asielen' hun deuren voor armen zonder dat ze moesten werken voor onderdak, hoewel ook hier nog de echo's doorklonken van de 'goede' en de 'slechte' zwerver. In het Asile Boudouin, opvolger van het 'Oeuvre de l'hospitalité de nuit', een van de oudste onthaalhuizen in Brussel, had men een specifieke methode om het onderscheid te maken:

*'De verplichting om een douche te nemen, die wij opleggen aan al wie zich aanmeldt, is een excellent middel om ons te ontdoen van de landlopers, die zich over het algemeen behaaglijk voelen in hun viezigheid en die het nemen van een bad beschouwen als een foltering. Het idee alleen al doet hen de rillingen over de rug lopen.'*²

Zwerven als misdrijf

Na de Belgische onafhankelijkheid werd landloperij een misdrijf met de 'Wet ter beteugeling van landloperij en bedelarij' van 27 november 1866. Landlopers gingen naar de gevangenis en daarna naar een tuchthuis of een landloperskolonie. Bij de aanpassing in 1891 bleef landloperij in de strafwet; artikel 347 omschreef landlopers als 'zij die noch een vaste verblijfplaats, noch middelen van bestaan hebben en die geen ambacht of beroep uitoefenen'. Deze wet werd als humaan ervaren. Voortaan kregen landlopers immers geen straf meer in de strikte zin; ze werden 'ter beschikking gesteld van de regering'.³ In de praktijk kwam het erop neer dat ze niet eerst naar de gevangenis, maar rechtstreeks naar de landloperskolonie of 'weldadigheidskolonie' gestuurd werden: Wortel en Merksplas voor mannen; vrouwen werden naar Brugge gestuurd.⁴ Net vóór de Eerste Wereldoorlog verbleven er in Merksplas meer dan vijfduizend mensen en in Wortel meer dan vijfhonderd.⁵

De achterliggende idee van deze wet was preventie, ze moest de maatschappij beschermen: zwerven zet aan tot crimineel gedrag, dus als je zwervers van straat haalt, voorkom je dat ze (nog meer) misdaden gaan plegen. De wet had ook een reïntegratielogica: door de landlopers aan het werk te zetten in de kolonie en ze

² De Backer, B. (2008), p. 17-20.

³ Lescauwaet, D., Cools, B., Blow, H., et al. (2014), p. 25.

⁴ In 1991 maakten de landlopers 6% uit van de totale gevangenispopulatie; dat betekende zo'n 1300 personen per jaar. 82% van de opgesloten landlopers zat in Vlaamse koloniën. Bron: Toespraak van Jan Gaublonne, coördinator van Thuislozenzorg Vlaanderen, bij de voorstelling van het fotoboek 'Nooit meer thuis', dat gepubliceerd werd om de honderdste verjaardag te 'vieren' van de wet op landloperij. Opgenomen als bijlage bij het JV Albatros 1991.

⁵ '1866. Wet op landloperij en bedelarij. Landloperskolonie in o.a. Wortel'. Artikel op Canon Sociaal Werk: <http://www.canonsociaalwerk.eu/be/details.php?cps=10>

Jaren '30

'Werken der daklozen', die vooral materiële bijstand leveren, gaan in verschillende steden van start; in 1935 start in Antwerpen het 'Onthaalcentrum werk der daklozen'.

In 1937 start Spullenhulp / Les Petits Rien; thuislozen krijgen kost en inwoon in ruil voor hulp bij de inzameling van meubels en kledij.

1948

De 'Universele Verklaring van de Rechten van de Mens' stipuleert dat eenieder recht heeft recht op een levensstandaard die hoog genoeg is voor de gezondheid en het welzijn van zichzelf en zijn gezin, waaronder veilige en gezonde woonruimte en woonzekerheid.

Jaren '50

Koninklijk Besluit van 10 april 1952 tot vaststelling van de voorwaarden tot het erkennen van tehuizen 'voor de zedelijke heraanpassing van jonge vrouwen'

Deze tijdlijn gidst u langs markante gebeurtenissen op drie niveaus:

WET- EN REGELGEVING

BRUSSEL

ORGANISATIES IN HET
BESCHUT-NETWERK

‘voldoende’ geld te laten verdienen om terug te keren naar de maatschappij, de zogenaamde arbeid-uitgangsmassa’, zouden ze opnieuw een eigen leven kunnen opbouwen.⁶ Helaas slaagden ze daar vaak niet; blijkbaar was deze ‘opvang’ toch niet zo’n goede voorbereiding op een zelfstandig leven. Tot negentig procent van de landlopers keerde terug naar de kolonie, vaak vrijwillig.⁷

Bad, bed, brood

Naast repressie bestond ‘hulpverlening’ tot een flink eind in de twintigste eeuw uit louter filantropische dienstverlening: bad, bed, brood. Onder invloed van de crisis in de jaren dertig ontstonden in heel wat Europese steden ‘Werken der daklozen’, grote onthaalhuizen, vaak opgericht door kloosterordes. Deze centra onthaalden een zeer gemend publiek: vooral mannen, rondtrekkende arbeiders, maar ook vrouwen die kampten met relationele problemen of met familiaal geweld, prostituees en jongeren vonden de weg. De huizen werden gefinancierd met privégeden van liefdadigheidsorganisaties, giften, en door de toelagen van de bewoners, die overigens – in tegenstelling tot de definitie volgens de wet op de landloperij – vaak enige vorm van betaald werk deden.

Een groeiende groep vormden de ex-gedetineerden, zeker na de instelling van de vervroegde vrijlating of, meer correct, de ‘Wet over de voorwaardelijke invrijheidstelling van gedetineerden’ (de wet Le Jeune) van 31 mei 1888. Meestal was een (tijdelijk) onderdak hebben, een voorwaarde om hiervan te genieten. Vrijwilligers vormden ‘Beschermtcomités’ om de gedetineerde te begeleiden naar ‘reclassering’ in de maatschappij. Pas in de jaren dertig en twintig van de twintigste eeuw zou de overheid deze taak op zich nemen en hiertoe professionele sociaal werkers aanstellen.

Professionalisering

In 1952 kwam een eerste structurele subsidie tot stand, met het koninklijk besluit van 10 april 1952 tot vaststelling van de voorwaarden tot het erkennen van tehuizen ‘voor de zedelijke heraanpassing van jonge vrouwen’. Dit bleef in voege tot de jaren negentig; op basis hiervan zou ook Open Deur subsidies ontvangen. In 1970 begonnen de overheden met de subsidiëring van ‘opvanginrichtingen voor volwassen delinquenten en sociaal gehandicapten’, in 1978-1979 volgden er ‘erkennings- en betoelagingsvoorwaarden van de onthaaltehuizen voor bepaalde thuislozen’.⁸

Met de wet van 8 juli 1976 en de oprichting van de gemeentelijke Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW's), werd hulp een recht voor iedere burger met het oog op ‘een leven in menselijke waardigheid’. De wet op het bestaansminimum van 1974 was daar al een aanzet toe; voortaan kon elke burger aanspraak maken op een uitkering.⁹ Voor de onthaalhuizen betekende dit dat

6 Versmesse, I. (2011), p. 10.

7 Horsten, T. (2013): <http://www.knack.be/nieuws/boeken/landlopers-armoe-is-geen-misdrijf/article-normal-88404.html>; Lescrauwaet, D., Cools, B., Blow, H., et al. (2014), p. 26.

8 Bron: De Backer, B. (2008), p. 32-36.

9 '1976. Van COO naar OCMW. Van gunst naar recht'. Artikel op Canon Sociaal Werk: <http://www.canonsociaalwerk.eu/be/details.php?cps=35>

elke kandidaat-bewoner – in principe – hetzij direct, hetzij indirect, een bijdrage kon betalen.

De onthaalhuizen gingen in 1968, samen met andere bestaande organisaties voor daklozen, op in de ‘Vereniging der Onthaalhuizen’ (VDO) / Association des Maisons d’Accueil (AMA). In 1977 kwam er een splitsing. De Vlaamse centra verenigden zich in de ‘Vereniging Der Vlaamse Onthaalhuizen’ (VDVO), dat vanaf 1990 verder werkte als ‘Thuislozenzorg Vlaanderen’, met zetel in Antwerpen. De AMA bleef in Brussel. Onder hun impuls ontstond een meer sociale kijk op thuisloosheid. Thuislozenzorg Vlaanderen zou dit omschrijven als ‘een proces van ontankering, een proces van verlies van houvast, contactpunten, steunfiguren, eigen mogelijkheden, een groeien van individuele onmacht’.

De sector ontwikkelde verschillende werkvormen om het proces van ‘herankeren’ bij thuislozen te stimuleren, en omkaderde die met een duidelijke reglementering zodat de kwaliteit sterk verbeterde. In Vlaanderen kwam er een kaderreglementering voor de onthaalhuizen, toen meestal apart voor mannen, vrouwen en jongeren, voor crisisopvangcentra en voor het beschut wonen, dat was de laatste werkvorm die in dit kader erkend werd. Jo Geysen, die eerst coördinator was van Albatros en daarna van De Schutting, heeft dit als een zeer dynamische periode ervaren:

‘Dat is een sterk verhaal geweest, omdat ook de overheid meeding in ons pleidooi voor een sterk kwalitatief aanbod voor thuislozen. In die periode was er ook een conferentie over de kracht van kleinschaligheid...; om de tijdsgeest te schetsen.’¹⁰

Andere belangrijke ijkpunten tijdens de jaren tachtig waren het Internationale jaar van de daklozen in 1987, en de publicatie van een bundel teksten en standpunten waar ook de Brusselse voorzieningen actief aan meewerken. Een groot onderzoek naar landloperij, door de Koning Boudewijnstichting in 1989 gepubliceerd onder de titel ‘Armoede achter slot en grendel?’¹¹, kreeg veel weerklank.¹²

De kritiek op de wet op de landloperij van 1891 nam toe; wat was uiteindelijk het onderscheid tussen de ‘landlopers’, zoals Justitie deze groep noemde, in de kolonies, en de ‘thuislozen’ die door welzijnsorganisaties werden opgevangen? Sociologisch gezien vormden ze dezelfde categorie; ze migreerden bovendien vaak van de ene setting naar de andere.¹³

10 Gesprek met Jo Geysen, 29/09/16

11 Voluit ‘Armoede achter slot en grendel? Op weg naar een decriminalisering of depenalisering van de landloperij’.

12 ‘1866. Wet op landloperij en bedelarij Landloperskolonie in o.a. Wortel’. Artikel op Canon Sociaal Werk: <http://www.canonsociaalwerk.eu/be/details.php?cps=10>

13 Versmesse, I. (2011), p. 11.

Van Justitie naar Welzijn

De staatshervormingen van de jaren tachtig¹⁴ hadden alle ‘persoonsgebonden materies’, en dus ook de psychosociale begeleiding van personen, toegekend aan de gemeenschappen. Ook welzijn, en dus de thuislozenzorg, viel hieronder. In Brussel kwamen Vlaamse en Franse ‘gemeenschapscommissies’ die bevoegd werden voor deze materies, en ook een ‘gemeenschappelijke gemeenschapscommissie’ voor persoonsgeboden materies die niet per taalgroep konden afgehandeld worden. Brusselse organisaties moesten kiezen bij welke gemeenschapscommissie ze wilden behoren: de Vlaamse, de Franse of de bicommunautaire. Er ontstonden dus verschillende niveaus van bevoegdheid voor de opvang en begeleiding van thuislozen die elk vrij autonoom waren voor de invulling en reglementering hiervan. Justitie bleef echter een federale bevoegdheid zodat een groot deel van de opvang, en de financiële middelen die daarbij hoorden, toch nog op het federale niveau zaten.

In 1993 volgde eindelijk de afschaffing van de wet van 1891 en de lang bepleite depenalisering van landloperij. Op dat moment verbleven er in Merksplas nog 400 landlopers en in Wortel 250. Na een overgangperiode sloten de landloperskolonies hun deuren; in 1999 werden ze erkend als beschermd landschap.

De wet ‘houdende een urgentieprogramma voor een meer solidaire samenleving’ van 1993 die de wet van 1891 verving, ook bekend als de wet-Onkelinx, introduceerde de term ‘dakloze’ bij de federale overheid als: ‘elke persoon die niet over een eigen woonegelegenheid beschikt, die niet de middelen heeft om daar op eigen krachten voor te zorgen of die tijdelijk in een tehuis verblijft in afwachting dat hem een eigen woonegelegenheid ter beschikking gesteld wordt’. Dat de wetgever koos voor ‘dakloze’ in plaats van het in Vlaanderen inmiddels meer gangbare ‘thuisloze’, had onder meer te maken met het ontbreken van een Franse term voor ‘thuisloze’. Woordkeuze is echter nooit vrijblijvend; volgens Danny Lescauwaet, stafmedewerker thuislozenzorg bij het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk, beschouwt de Belgische definitie thuisloosheid te eenzijdig als een woonprobleem en ziet ze andere aspecten over het hoofd. De Vlaamse invulling legt de nadruk op de psychosociale processen eigen aan thuisloosheid. De spanning tussen beide benaderingen zal ook in latere decennia voelbaar blijven.¹⁵

¹⁴ De tweede staatshervorming (1980-1981) voorzag in de vorming van drie gemeenschappen, de Vlaamse, de Franse en de Duitstalige, die bevoegd werden voor persoonsgebonden materies, waaronder gezondheidszorg en sociale bijstand. Er kwamen ook twee gewesten, het Vlaamse en het Waalse, die bevoegd werden voor plaatsgebonden aangelegenheden zoals leefmilieu en ruimtelijke ordening. Bij de derde staatshervorming (1988-1989) werd Brussel het derde ‘hoofdstedelijke’ gewest, met een eigen parlement en regering. De Vlaamse regering werd bevoegd voor het welzijnsbeleid, een persoonsgeboden materie, die ook de Vlaamse voorzieningen in het Brussels Hoofdstedelijke Gewest omvatte.

¹⁵ Lescauwaet, D., ‘Wat is thuisloosheid? Definities, benaderingen en mythes’, in: Lescauwaet, D., Cools, B., Blow, H., et al. (2014), p. 90.

De wet-Onkelinx gaf een dakloze uitzicht op een verhoogd bestaansminimum onder de vorm van een 'integratiepremie' bij het verlaten van een instelling. OCMW's konden – al dan niet leegstaande – huizen opeisen voor daklozen, wat overigens nauwelijks gebeurde. De hulpverlening en de opvang van thuislozen waren al bevoegdheden van de gemeenschappen, maar pas door deze wet van 1993 zou het recht op maatschappelijke dienstverlening (zoals vastgelegd in de wet van 1976 waarmee de OCMW's werden opgericht) ook voor thuislozen een feit worden en kreeg de thuislozenzorg meer en krachtiger middelen om dak- en thuisloosheid te bestrijden.¹⁶

De Vlaamse overheid trok meer en meer de kaart van woongerichte oplossingen, zoals beschut wonen. Zeer kleinschalig begonnen in de jaren tachtig, vond men aan Vlaamse kant einde jaren negentig dat 'het beschut wonen voor thuislozen een betere werkvorm was dan enkel opvang', vertelt Danny Lescrauwaet:

*'De federatie Thuislozenzorg Vlaanderen is er toen in geslaagd om in het Vlaams regeerakkoord een passage te krijgen waarin stond dat het begeleid wonen verder zou moeten worden uitgebouwd. Toen ben ik samen met alle teams Begeleid Wonen in Vlaanderen begonnen om daarrond een beleidsdossier te maken (Van appendix naar ruggengraat van de thuislozenzorg). Het basissignaal was dat woongerichte oplossingen de kern van thuislozenzorg moesten worden. Mieke Vogels was toen Vlaams Welzijnsminister¹⁷, zij heeft toen ongeveer een miljoen euro geïnvesteerd.'*¹⁸

16 Versmesse, I. (2011), p. 12-13.

17 Mieke Vogels (Agalev/Groen) was van 1999 tot 2003 Vlaams minister van Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen.

18 Gesprek met Danny Lescrauwaet, 06/09/16

CAW's bevoegd voor thuislozenzorg in Vlaanderen

De vele kleinschalige initiatieven in de thuislozenzorg, die vaak een intense begeleiding vooropstelden, kwamen onder druk na de stemming van het decreet van 1997 betreffende het Algemeen Welzijnswerk. Met dit decreet streefde de Vlaamse overheid naar een fusie van de variëteit van kleinschalige welzijnsvoorzieningen (zoals bijvoorbeeld ook het Forensisch welzijnswerk, het Jongeren Advies- en Informatiecentra) in autonome 'Centra voor Welzijnswerk' (CAW) die kleine welzijnsorganisaties per regio – en dus niet per zuil - wilde groeperen. De CAW's moesten hulp bieden aan 'alle personen die moeilijkheden hebben omwille van maatschappelijke en psychosociale problemen', en minstens een laagdrempelig aanspreekpunt aanbieden. Hiermee werd het einde van de doelgroepgerichte werking in het Vlaamse welzijnswerk, vaak verzorgd door kleinschalige autonome vzw's, ingeleid.

Op Vlaams niveau moest Thuislozenzorg Vlaanderen met andere federaties (zoals Slachtofferhulp, Centrum voor gezins- en levensvragen) fusioneren in het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk. De kernopdracht van een CAW op vlak van thuislozenzorg werd door het Steunpunt omschreven als 'het tegengaan van ontankering. Ontankering wordt daarbij gezien als een proces dat start met woon- en relatieproblemen dat tijdig moet gekeerd worden om chronische thuisloosheid te voorkomen.' Dit vraagt op zijn beurt 'een hulpverlening met een breed spectrum dat op basis van de vraag zelf een rijkere mix van ambulante en residentiële werkvormen kan aanbieden en bovendien andere sectoren in een gedeelde zorg kan betrekken.'¹⁹

¹⁹ Versmesse, I. (2011), p. 15

Dakloos, thuisloos: what's in a name?

Daklozen, thuislozen, zwervers, straatbewoners, sans-abri, vrouwen in moeilijkheden, femmes en difficultés, landlopers, clochards,... Zoveel benamingen, zoveel typering, zoveel clichés ook. Ze roepen even zoveel beelden op, vooroordelen en oordelen. We zagen hoe de wetgever landlopers, daklozen en thuislozen heeft omschreven. Een definitie van dak- en of thuisloosheid is niet vrijblijvend. De afbakening van groepen leidt onvermijdelijk tot uitsluiting van mensen die hier niet in passen. De benaming en benadering van een problematiek legt een link met bepaalde wijzen van hulpverlening die daar een antwoord op kunnen bieden, waardoor je blind dreigt te blijven voor methoden die daar niet logisch op volgen.

Wat is volgens de sector zelf de essentie van dak- en/of thuisloos zijn? Wordt thuisloos zijn bepaald door je woonsituatie en de mate waarin deze ontoereikend is en moeten we er vooral voor zorgen dat thuislozen een dak boven hun hoofd krijgen? Weegt vooral het psychosociale welbevinden door en hoe zwaar dat ontwricht is en moeten we thuislozen begeleiden zodat ze hun veerkracht terugvinden? Is thuisloosheid een proces dat voortbouwt op ervaringen van verlies en uitsluiting en moeten we thuislozen opnieuw een houvast bieden zodat ze weer sociale relaties kunnen aangaan?

DAKLOOS OF THUISLOOS VOLGENS FEANTSA

FEANTSA (de Europese Federatie van Nationale Verenigingen die werken met Daklozen)²⁰ maakt een onderscheid tussen dakloos zijn en thuisloos zijn. Ze hanteert de categorieën van dak- of thuisloos zijn zoals gedefinieerd in de internationale ETHOS-typologie (European Typology on Homelessness and housing exclusion), die mensen die thuisloos zijn classificeert volgens hun woonsituatie;

- daklozen: mensen die op straat leven en eventueel gebruik maken van noodopvang;
- thuislozen: mensen die in tijdelijke opvangcentra leven zoals een onthaalhuis, asielcentrum, of die binnenkort instellingen als gevangenis, jeugdinstelling zullen verlaten; hier rekent men ook mensen bij die in formules van beschut wonen verblijven;
- mensen in instabiele huisvesting: mensen die bij familie of vrienden tijdelijk onderdak vonden; mensen die onder dreiging van intrafamiliaal geweld leven, of die uit hun huis dreigen te worden gezet;
- mensen in ontoereikende huisvesting: mensen in campers, verkrotte woningen, kraakpanden, etc.

²⁰ www.feantsa.org

Een (t)huis hebben is volgens ETHOS echter meer dan een dak boven je hoofd hebben; het gaat ook om je eigen ruimte, je eigen plek.

‘Een (t)huis hebben betekent: een voldoende huisvesting (of ruimte) hebben voor een persoon en zijn/haar gezin die hun eigen is (het fysieke domein); de mogelijkheid hebben hier hun privacy te bewaken maar ook sociale relaties uit te bouwen (het sociale domein) en een wettelijke aansprakelijkheid kunnen maken op deze ruimte (het wettelijke domein).’²¹

Thuisloosheid bestrijden moet in deze visie vooral bestaan uit het verstrekken van een huis en de bewoners zo nodig begeleiden om van dit huis ook hun eigen ruimte te maken, hun thuis.

ZEG ME DAT JE WOONT EN IK ZAL ZEGGEN DAT JE BENT...

Wonen betekent: ergens zijn, een ruimte voor jezelf kunnen creëren voor een vrij en inwendig bestaan. [...] Het is jezelf kunnen zijn, zelf kunnen handelen. Het is vrede en rust... wonen is kunnen thuis zijn.’

‘Thuislozen kunnen niet wonen, niet thuiskomen. Sommige zijn van jongsaf reeds stuurloos. [...] Het onstabiele van hun woonsituatie (kindertehuizen pleeggezinnen,...) leverde hen weinig zelfvertrouwen: de schade is onherstelbaar. Het zijn of worden maatschappelijk verdrukten.’²²

In de brochure over beschut wonen, uitgegeven door de Vereniging der Vlaamse Onthaaltehuizen, definieerde Jan Gaublonne thuisloosheid in 1989 als volgt:

‘Thuisloosheid kan worden omschreven als een toestand van persoonlijke en maatschappelijke kwetsbaarheid, waarin iemand terechtkomt als gevolg van een kort- of langdurend aftakelingsproces. De thuisloosheid uit zich in het ontbreken van een vaste woonst, vast werk, bestaansmiddelen en relationele verbanden, waardoor de thuisloze zich niet verder zelfstandig kan handhaven.’²³

Wonen en thuisloosheid hebben dus alles met elkaar te maken. Wonen is een essentiële voorwaarde om je eigen identiteit op te bouwen en in te vullen.

21 Zoals geciteerd in ‘Dak- en thuislozen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest’. (2014), van la Strada, p. 4.

22 Citaten uit de tekst ‘Van thuisloos naar thuis wonen. Een hele stap.’ S.d., S.n.

23 In de brochure: ‘Beschut wonen voor thuislozen’, door de Vereniging der Vlaamse Onthaaltehuizen,

Thuislozen staan dus voor de zware uitdaging om een huis voor zichzelf te vinden en hier een thuis van te maken. Tegelijk zijn thuislozen vaak erg kwetsbaar en 'overgeleverd aan de grillen van hun omgeving. Het Beschut Wonen wil hen hierbij een veilige beschutting bieden en hen tactvol begeleiden op hun moeilijke weg.'²⁴

THUIS-LOOS ZIJN ALS PROCES

De medewerkers van de thuislozenwerkingen van CAW Archipel - inmiddels opgegaan in CAW Brussel - waaronder de medewerkers van De Schutting en Albatros, realiseerden in 2011 de brochure 'Ben jij voldoende betrouwbaar om op te vertrouwen?', waarin ze hun visie gaven op thuisloosheid. Zij zagen thuisloos zijn niet als een status, maar eerder als een proces, waarin verlies van verbinding en vertrouwen de rode draad vormen;

'...een circulair proces. Het is gekenmerkt door gebeurtenissen tijdens de levensloop, waardoor mensen de verbinding met zichzelf, de andere en de samenleving verliezen. Het meest typerende voor deze gebeurtenissen is enerzijds het ontbreken of wegvallen van steunfiguren en anderzijds het niet kunnen voldoen aan belangrijke basisbehoeften (= een proces van ontankering).

De basisbehoeften betekenen in deze context, naast een woonst, ook een familiaal en sociaal netwerk, een deelname aan de samenleving, een warm nest, goed onderwijs, een inkomen, een evenwichtige dagplanning, een gezonde leefomgeving, een goede gezondheid, een basiscomfort en een evenwichtig budget.

Als meerdere van bovengenoemde noden niet ingevuld geraken en steunfiguren er niet (meer) zijn, kan een persoon het vertrouwen verliezen in zichzelf, de andere en de samenleving en valt hij terug op overlevingsstrategieën die vervreemding verder in de hand werken.' [...]

In deze visie bestaat de rol van de hulpverlener er vooral in om een omgeving te scheppen die veiligheid biedt en waarin thuislozen de rust en de kracht vinden om zichzelf en hun leven herop te bouwen.

'Het doorbreken van dit proces van vervreemding (= opnieuw verbinding krijgen) is een even belangrijke opdracht als het installeren van steunfiguren en het voldoen aan basisbehoeften (= herankeren).

²⁴ Ibidem, p. 2.

Er is een herstel nodig van het basisvertrouwen in zichzelf en anderen waardoor betekenisvolle relaties opnieuw kunnen aangegaan worden. De wereld moet opnieuw betrouwbaar worden. Voor sommigen kan dit snel gaan, voor anderen is blijvende zorg en aandacht nodig.²⁵

Kort door de bocht zou je kunnen stellen dat de term dakloosheid een louter institutionele vertaling inhoudt van een veel complexere problematiek. Door vooral de nadruk te leggen op het ontbreken van een dak boven je hoofd, zal men in deze benadering mogelijk te veel aandacht besteden aan materiële oplossingen en te weinig aan de ontankerings- of sociaal psychologische problematiek die ermee samenhangt.²⁶

Thuisloosheid volledig in de plaats stellen van dakloosheid, houdt evengoed risico's in. Hoewel de term thuisloosheid de problematiek in verschillende definities structureel kadert, dreigt deze benadering te veel op het individu te focussen en blijven meer structurele problemen zoals problemen op de woonmarkt buiten schot. Deze benadering sluit bovendien minder aan bij de beleving van de thuislozen zelf, die hun materiële noden vaak hoger inschatten dan hun psychosociale noden. Door de focus op dit laatste te leggen sluit de hulpverlening vaak slecht aan op de verwachtingen van dak- en thuislozen zelf.²⁷

Is het onderscheid tussen dak- en thuislozen vandaag nog relevant? De invulling van wat een 'thuis' is, is doorheen de jaren veranderd.

'Een thuis is nu niet meer zozeer een plaats die verwantschap beklemtoont maar wel een vast adres waarop men alle rechten kan doen gelden en in en uit kan lopen wanneer men wil. In die zin past de idee van thuisloosheid als het verbreken van banden veel minder in onze huidige individualistische maatschappij tenzij we de populatie thuislozen drastisch uitbreiden naar bijvoorbeeld ook bejaarden, nieuwkomers...'²⁸

25 'Ben jij voldoende betrouwbaar om op te vertrouwen?', p. 9-10.

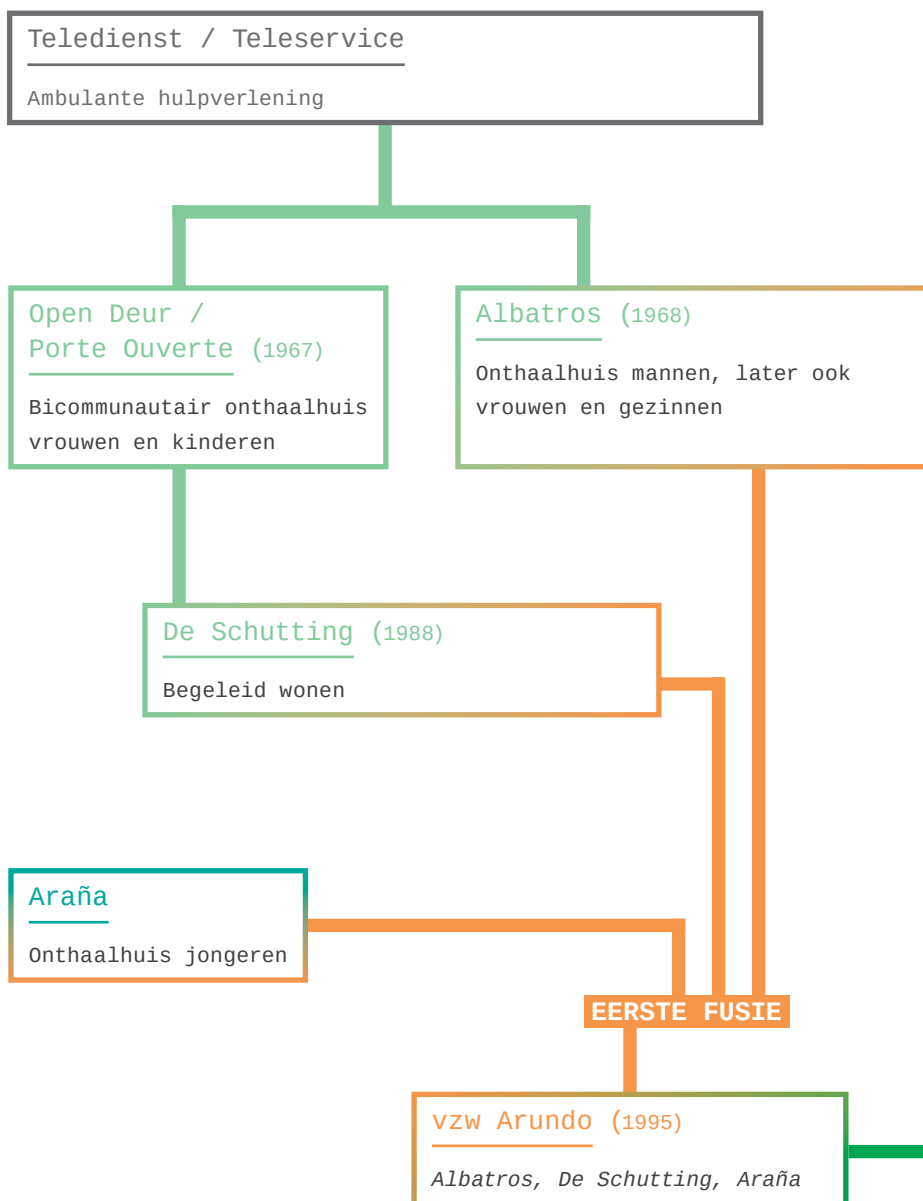
26 Versmesse, I. (2011), p. 18-19.

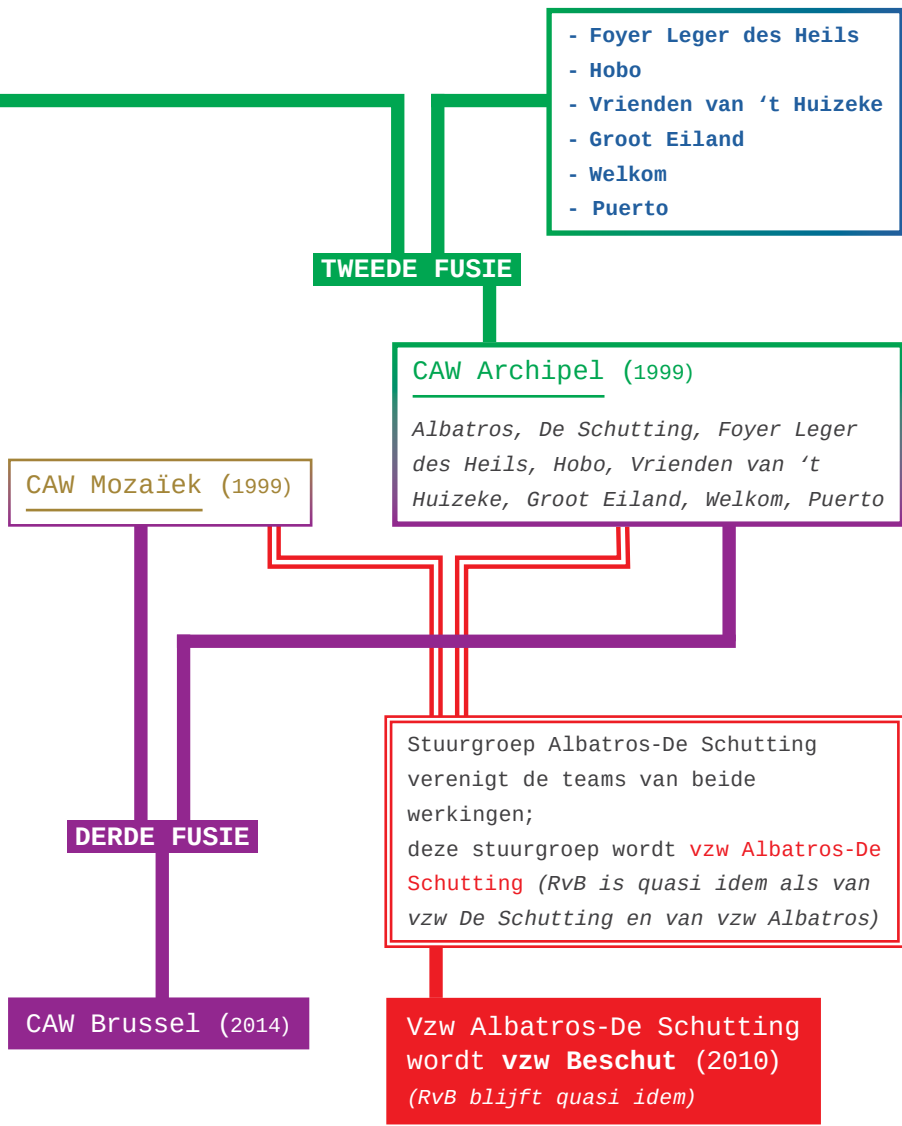
27 Ibidem

28 Ibidem, p. 19.

Stad in de stad voor thuislozen

De mensen en organisaties achter vzw Beschut vormen een netwerk, een stad in de stad, waarbinnen thuislozen de weg vinden naar gepaste hulp, maar vooral ook veiligheid, vertrouwen en rust zodat ze opnieuw tot verbinding en menselijke relaties kunnen komen.

Initiatieven waar de mensen achter deze organisaties direct bij betrokken zijn:

IRIS (1981)	Sociaal verhuurkantoor
HOBO (1991)	Dagcentrum
DIOGENES (1995)	Straathoekwerk
TALITA (2000)	Onthaalhuis voor vrouwen
KODIEL (2001)	Zorgboerderij
ARA (2006)	Vereniging waar Armen het Woord Nemen
APRÈSTOE (2014)	Begeleid wonen voor vrouwen

De geschiedenis van Albatros start in 1968. Het was de gedreven pater lazarist Karel Gielens die vanuit het toenmalige Téléservice / Teledienst het onthaalhuis voor mannen ‘De nieuwe kans – La nouvelle chance’ oprichtte. Het eerste huis voor mannen stond in de Kogelstraat 24 maar verhuisde al snel naar de Washuisstraat 40, waar plaats kwam om een twintigtal mannen op te vangen.²⁹

‘Pension Albatros’, vanaf 1973 de nieuwe naam van dit huis, symboliseerde de visie achter de werking: de albatros is een grote trekvogel die moeite heeft om op te stijgen, maar die, eenmaal in de lucht, met grote sierlijkheid vliegt... ‘Gestrande mannen’ tot rust laten komen en ‘in een geduldige, emancipatorische benadering opnieuw de kracht geven om hun eigen vlucht verder te zetten...’ – mits duidelijke afspraken – was de pioniersaanpak van dit onthaalhuis. Hier kregen thuislozen een professionele psychosociale begeleiding die hun re-integratie in de samenleving moest mogelijk maken. Veel meer dan een louter aanbod van bad-bed-brood, wat dan nog zeer gangbaar was in de sector van de thuislozenzorg.³⁰

Albatros sloot aan bij het VDO/AMA (Vereniging Der Onthaaltehuizen / Association des maisons d’accueil), daarna VDVO (Vereniging der Vlaamse Onthaaltehuizen) en vanaf 1990 ‘Thuislozenzorg Vlaanderen’. Albatros werkte

²⁹ Over de exacte startdatum spreken de bronnen elkaar tegen. In het ‘in memoriam’ voor pater Gielen, die op 18 november 1988 overleed, opgenomen in het jaarverslag van Albatros 1988, staat 1961 als jaar van stichting. Volgens de studie ‘Honderd open deuren’ zou het centrum al in 1960 van start gegaan zijn. Zie: De Backer, B. (2008), p. 35. In 2008 vierde Albatros echter zijn veertigste verjaardag met een opendeurdag, wat de start in 1968 legt; de meeste ooggetuigen bevestigen 1968 als startdatum.

³⁰ ‘Toespraak naar aanleiding open deur Albatros, De Schutting en Kodiel’, door André Kiekens, 28 november 2008.

1961

Het 'Europees Sociaal Handvest' bevestigt in artikel 31 het recht op huisvesting.

1967

Oprichting van het onthaalhuis voor vrouwen 'Open Deur / Porte Ouverte'

1968

Oprichting van de Vereniging der Onthaalhuizen (VDO) / Association des maisons d'accueil (AMA)

Oprichting van het onthaalhuis voor mannen 'De nieuwe kans - La nouvelle chance'

Deze tijdlijn gidst u langs markante gebeurtenissen op drie niveaus:

WET- EN REGELGEVING

BRUSSEL

ORGANISATIES IN HET
BESCHUT-NETWERK

actief mee aan de vernieuwing van de thuislozenzorg in Vlaanderen, die vanuit deze federaties vorm kreeg.

In 1981 werd Jo Geysen coördinator. Het ‘pension’ werd ‘Onthaalhuis Albatros’, en kreeg een nieuwe beheerraad met Johan Leman aan het roer. In 1984 nam Johnny De Mot zijn intrek in Albatros en bleef tot 1992 inwonend medewerker. Hij was een van de drijvende krachten achter de grootscheepse verbouwing waarmee het huis, na de erkenning door het Vlaamse departement voor Gezin en Welzijn, een lichter en eigentijds interieur kreeg. De eetzaal en keuken werden uitgebreid met een veranda die veel extra licht en ruimte bracht.

De achterbouw werd opgetrokken met individuele kamers, een uniek concept op dat moment. Daarna werd het aanbod uitgebreid met kamers in het aangrenzende huis op nr. 42.³¹ Ook vandaag nog bevinden zich in het voorhuis alle gemeenschappelijke ruimtes, de keuken en eetzaal, twee televisiezalen en een biljartzaal, evenals twee eenpersoonskamers, die later werden verbouwd tot een appartement voor grotere gezinnen. Het achterhuis telt drie verdiepingen met dertien individuele kamers en twee grotere kamers voor gezinnen. Het aanpalende huis heeft drie kamers.³² Sinds deze ingrepen kan Albatros onderdak bieden aan een dertigtal personen. Wat verder in de buurt beschikt Albatros over een woning met nog vier kamers en een appartement, waar bewoners langer (tot negen maanden) kunnen verblijven.

Een project

De plaatsen in de Brusselse onthaalhuizen zijn beperkt... ook bij Albatros. Elke dag vanaf 9u kan men bellen om iemand aan te melden, of thuislozen kunnen zelf langsgaan. Als er ruimte is, volgt het intakegesprek. Albatros hecht veel belang aan een intens kennismakingsgesprek waarin het levensverhaal van de kandidaat-bewoner uitgebreid aan bod komt. Dat is niet altijd makkelijk voor mensen die vaak een ‘zwaar verhaal’ hebben en die dat misschien al eerder moesten vertellen, maar men vindt deze intake noodzakelijk om te bekijken of de thuislozen er op hun plaats zijn. Tijdens dit gesprek komen ook de leefregels van het huis ter sprake, de begeleiding en de structuur die Albatros te bieden heeft. Als de kandidaat-bewoner zich hierin kan vinden, zal het team in de mate van het mogelijke binnen één dag beslissen of hij of zij kan blijven. Als de omstandigheden dit toelaten, zal de medewerker die het intakegesprek deed, de bewoner ook verder begeleiden. Voor mensen die in een ernstige crisissituatie aankomen, en die bij een eerste contact een intens intakegesprek niet aankunnen, biedt Albatros een ‘depannage-opvang’ aan van één of twee dagen en gebeurt het gesprek pas daarna. Een aanvraag tot opname van een gedetineerde kan ook in de gevangenis behandeld worden.³³

De eerste en soms ook tweede week is een proefperiode waarin bewoner en begeleider bekijken wat er moet gebeuren. ‘Een verblijf begint meestal in volledige crisis’, zegt Edwin Vanhollebeke, coördinator van Albatros van 2000

31 ‘Toespraak naar aanleiding open deur Albatros, De Schutting en Kodiel’, door André Kiekens, 28 november 2008.

32 JV Albatros 1984, p. 2.

33 JV Albatros 1986, p. 3.

1970

Subsidiëring van
'opvanginrichtingen voor
volwassen delinquenten en
sociaal gehandicapten'

1973

Onthaalhuis voor mannen
'De nieuwe kans - La
nouvelle chance' wordt
'Pension Albatros'

1974

De wet op het
bestaansminimum
garandeert voor
elkeen een minimaal
inkomen

1976

De OCMW-wet garandeert
voor elkeen het recht op
sociale dienstverlening

Ria Willem start als
medewerkster bij Open Deur

Deze tijdlijn gidst u langs markante gebeurtenissen op drie niveaus:

WET- EN REGELGEVING

BRUSSEL

ORGANISATIES IN HET
BESCHUT-NETWERK

tot 2013. ‘De mensen komen soms rechtstreeks van de straat, en altijd vanuit een zeer turbulente situatie. Deze mensen zijn niet rustig, zij hebben vaak lange tenen... Je hebt toch een tweetal weken nodig om tot rust te komen. Meestal zijn ze wel blij dat er direct al een aantal administratieve zaken in orde kunnen komen. Na een tweetal weken komt er doorgaans voldoende rust om tot zelfreflectie te komen. Ze beseffen stilaan hoe ver het met hen is gekomen... en dan begint pas het werk. Men gaat door een stevig rouwproces. Het wekelijkse teamoverleg is als een barometer om te zien hoe iemand evolueerde en waarom het eventueel minder vlot ging.’³⁴ Bij dit overleg is regelmatig een psychiater aanwezig. Deze geeft intervisie, adviezen en bijscholing aan de teamleden over de specifieke gedragsproblemen, die eigen zijn aan personen met een zo complexe problematiek als deze van thuislozen.

Albatros kiest voor leven en werken met deze mensen die in de marge van de samenleving leven. ‘In de eerste plaats bieden wij hen een omgeving waarin ze “verwacht” zijn, waar ze even op adem kunnen komen. Doorheen het ganse verblijf is zelfredzaamheid het sleutelbegrip. We ondersteunen de mensen bij het (her)ontdekken van de eigen weerbaarheid, het eigen potentieel.’³⁵

Ook vandaag werkt Albatros vanuit een sterk emancipatorisch verhaal. De thuisloze staat aan het roer; het is de bedoeling dat de nieuwe bewoner zelf een project formuleert waaraan hij of zij zal werken. Dat kan van alles inhouden, zoals de administratie in orde brengen, een therapie starten, een dagbesteding zoeken... Vanaf dag één start ook het zoeken naar een woning, want een verblijf in een onthaalhuis is per definitie tijdelijk.³⁶

Afspraken

In een onthaalhuis leven veel mensen samen, en dus zijn duidelijke afspraken noodzakelijk. ‘Dit geldt zeker voor een woonvorm als Albatros, waar men door het structurerend werken de bewoners terug op weg helpt en hen hiertoe de nodige veiligheid biedt.’³⁷ Een van de belangrijkste afspraken is dat men zich tijdens het verblijf onthoudt van alcohol- en druggebruik; medicatie kan enkel op doktersvoorschrift. Dat is niet makkelijk voor mensen die juist op dit vlak grote problemen hebben, maar net zij hebben nood aan een duidelijk kader, zegt Edwin Vanhollebeke:

‘We hadden een zware reputatie op straat: Albatros was het huis waar de moeilijke mensen zitten... mensen die ook overal al waren afgeschreven. Hoe zwaarder de problematiek, hoe belangrijker het is om een sterk kader te bieden, dat is althans onze ervaring. We zagen dat deze mensen, die het elders al vaak te bont hadden gemaakt, hier, dankzij de duidelijke afspraken, weer op hun plooi kwamen.’³⁸

34 Gesprek met Edwin Vanhollebeke, 09/12/16

35 JV Albatros 1988, p. 9.

36 Gesprek met Roel Boone, 22/09/16

37 JV Albatros 1993, p. 6.

38 Gesprek met Edwin Vanhollebeke, 09/12/16

De bewoners worden geacht om elke nacht aanwezig te zijn en ook elke maaltijd bij te wonen, tenzij specifieke afspraken hierop een uitzondering toelaten. Alle bewoners hebben ook een rol in het onderhoud van het huis. Ze dienen hun eigen kamer netjes te houden en te verluchten, ze hebben een beurtrol voor de dagelijkse taken in de eetzaal en ze hebben een grote poetsbeurt per week, voor het schoonmaken van een van de gemeenschappelijke ruimtes.

Ook vandaag blijft Albatros geloven in residentiële opvang, die de noodzakelijke tijd en ruimte biedt, nodig om het opnieuw te proberen, zegt Edwin Vanhollebeke:

‘Hier kan men het kader en de veiligheid vinden om bijvoorbeeld te breken met zware drankgewoontes en administratief terug in orde te geraken. De nieuwe modellen zoals Housing First gaan uit van de idee: geef eerst iemand een woning, een huis, zonder voorwaarden en zie dan welke begeleiding best past... Ik kan me voorstellen dat de bestaande opvang voor sommige mensen niet toereikend is en dat zij zeggen: ‘Geef mij nu maar een woning en dan zien we wel’; maar dat die een jaar later toch weer hier staan, of ergens anders, voor opvang en/of begeleiding. We zagen dit soms ook gebeuren met mensen die al bij De Schutting in begeleiding waren. Jo Geysen kwam elke week naar onze teamvergadering; samen besloten we dan dat het misschien beter was dat een persoon nog een tijdje terug naar Albatros kwam.

Een vaste dagstructuur; samen eten, tegelijk gaan slapen, begeleiding... en vooral rust. En alles vlakbij. Iemand die in crisis gaat en die alleen op een kamer zit, die ziet alleen zijn vier muren, of gaat weer op straat lopen, of gaat drinken of medicatie nemen. En om daar dan zomaar een halt aan toe te roepen... De meeste van onze bewoners staan onder dokterstoezicht; de medicatiekast hier is indrukwekkend en geeft een beeld van hoe moeilijk en complex de situatie van de meeste mensen is. Ook de fysieke problemen mag je niet onderschatten: iemand van 40-50 jaar die op straat heeft geleefd, kan je als bejaard beschouwen, zij zijn zwaar toetgekeld.

Om dat allemaal recht te trekken, dat is niet evident. Daarom ben ik een grote voorstander van een goed uitgebouwde, gedifferentieerde residentiële opvang. Thuislozen allemaal in begeleid wonen onderbrengen, is zeker het antwoord niet.’ ³⁹

Een verblijf in Albatros is niet gratis. Dat kan vreemd lijken voor een huis dat openstaat voor de meest gemarginaliseerde en arme mensen, maar ook dit kadert in het streven naar de responsabilisering van de bewoner én van de samenleving. Indien een bewoner geen eigen inkomen heeft, dan wordt het OCMW gevraagd om de verblijfskosten op zich te nemen.⁴⁰

De bewoners

In de jaren tachtig telde Albatros doorgaans 175 tot 200 opnames per jaar. De bewoners bleven meestal een tot twee maanden. Zij betaalden ongeveer 500 Belgische frank per dag (12,50 euro). Ongeveer een kwart betaalde die bijdrage zelf; voor driekwart stond het OCMW hiervoor in.⁴¹

De bewoners kwamen van alle continenten hoewel de meerderheid de Belgische nationaliteit had. De gemiddelde leeftijd tijdens de jaren tachtig was met 31 jaar vrij laag, hoewel stilaan een veroudering van de bevolking merkbaar was. Ongeveer een derde van wie zich aanmeldde, deed dat op eigen initiatief; de anderen werden doorverwezen door een OCMW, gevangenis of andere instanties. Een vijfde van de bewoners kwam uit andere onthaalhuizen.⁴²

In 1984 begon Albatros sporadisch met de opvang van (m/v)-koppels. Niet makkelijk, want 'bij koppels is de problematiek niet 1 + 1, maar in het kwadraat; met kinderen mag je daar een kwadraat per kind bijtellen', legt Edwin Vanhollebeke uit.

*'Koppels zijn een groep die men bij de definitie van thuisloosheid te vaak over het hoofd ziet. Thuisloosheid is in essentie een verlies van relaties en verbinding, terwijl deze mensen dan wel die relatie of verbinding hebben, of lijken te hebben. Want vaak hebben zij elk een zware rugzak; ze waren eerder alleen en thuisloos, of ze waren al samen toen ze thuisloos werden... hoe dan ook, ze hebben elk hun verhaal, en daar komt dan nog het verhaal van de relatie bovenop.'*⁴³

Nog nieuw in 1984 was de start van een 'krisisappartement'⁴⁴, specifiek voor thuisloze gezinnen, die het vaak nog veel moeilijker hebben om opvang te vinden dan alleenstaanden of koppels. Het eerste jaar maakten drie gezinnen van dit aanbod gebruik. Zij bleven gemiddeld twee maanden; in die periode ging Albatros samen met hen op zoek naar structurele huisvesting.⁴⁵ Ook de volgende jaren bleven gezinnen aankloppen voor opvang. De aanwezigheid van jonge kinderen vroeg extra zorg.⁴⁶

40 JV Albatros 1993, p. 8.

41 JV Albatros 1987, p. 3.

42 Volgens cijfers van de Vereniging der Vlaamse Onthaalhuizen bestaat begin jaren tachtig 37% van de bewoners uit 'trekkers en terugkomers'. Bron: JV Albatros 1984, p. 15.

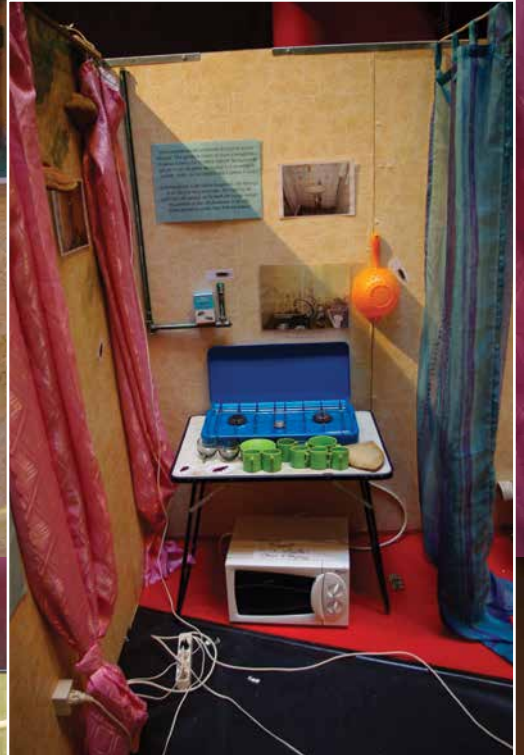
43 Gesprek met Edwin Vanhollebeke, 09/12/16

44 Dit appartement werd ingericht in een van de huizen die vanaf 1984 voor beschut wonen werden voorzien.

45 JV Albatros, 1984.

46 JV Albatros 1994, p. 41.

Fragmenten van het 'modelhuis', gemaakt door thuislozen begeleid door Samenlevingsopbouw Brussel en Ara, als aanklacht tegen de slechte staat van goedkope woningen.

Wonen in een gemeubelde kamer

'Een "gemeubelde kamer", het begrip laat een studio vermoeden. De werkelijkheid is echter rauw en meedogenloos. Afbladderende verf op schimmelige muren in duistere gangen, het is slechts een begin. Een akkomodatie die erbarmelijk is. Een stoel, een kast, een oud bed met versleten matras en misschien nog een tafel. Daarmee heb je het vaak gehad. [...] Er is nogal wat geluidshinder. Privacy is ver te zoeken. Soms is er geen sanitair of het functioneert nauwelijks. Er is doorgaans slechts één WC per huis. [...] Om zich te verwarmen moet men dikwijls beroep doen op butaanvuur, met alle risico's van dien.'⁴⁷

Toch komt er weinig schot in een reglementering op de gemeubelde kamers, onder andere bepleit door Buurtwinkler Olivetenhof. Ook bij Albatros merkte men de toenemende druk op de woonmarkt. Begin jaren negentig al zagen de begeleiders dat een woning zoeken steeds meer tijd in beslag nam zodat er minder tijd overbleef voor begeleiding.⁴⁸

Het was wachten op de Brusselse Huisvestingscode als instrument om de kwaliteit van de Brusselse woningen te verbeteren. Die kwam er pas in 2003. Het recht op een fatsoenlijke woning, uitgevaardigd in artikel 23 van de Belgische grondwet, zou in principe dankzij de Code een concrete realiteit moeten worden voor alle Brusselse huurders...⁴⁹

47 JV Albatros 1988, p. 29-30.

48 JV Albatros 1990, p. 16.

49 Bron: <http://huisvesting.brussels/wie-doet-wat/de-brusselse-huisvestingscode>

Start beschut wonen

Al in 1982 begon Albatros met de organisatie van ‘beschut wonen’, een vorm van nazorg voor ex-bewoners die het nog niet helemaal alleen redden. In 1984 werd dit omkaderd met een BTK-project.⁵⁰ Het ging om twee rijhuizen⁵¹ waarin verschillende personen een van de vier bemeubelde kamers konden betrekken. Zij kregen het ‘recht’, maar in zeker mate ook de ‘plicht’ om verantwoordelijkheid op te nemen voor hun leven en dat van hun medebewoners. Ze betaalden zelf de huur en het verbruik van gas en elektriciteit. Ze stonden zelf in voor hun dagindeling, bereiden van maaltijden, vrijetijd etc. Naast een intensieve individuele begeleiding, hielpen ook de wekelijkse vergaderingen hen in de opbouw van de nodige vaardigheden. In 1984 werden zo vijf mannen begeleid.

Daarnaast was Albatros begonnen met begeleid kamerwonen, voor een zestal mensen die in de onmiddellijke buurt van Albatros een kamer betrokken en die voor begeleiding, en vaak ook maaltijden, naar Albatros kwamen. Deze werking werd de basis van de nieuwe organisatie ‘De Schutting’, die het beschut wonen verder zou uitbouwen.

Buitenbewoners

Albatros laat ook vandaag met geen enkele van de ex-bewoners of ‘buitenbewoners’ de band helemaal los, voor zover ze hier om vragen. Ook wie de intense begeleiding van beschut wonen niet wenst of niet nodig heeft, kan na zijn of haar vertrek af en toe een beroep doen op ondersteuning en begeleiding, zowel praktisch als psychosociaal. Deze begeleidingen worden wekelijks besproken tijdens de teamvergaderingen, samen met de begeleidingen van de huidige bewoners.

Maar de nadruk in de werking met buitenbewoners ligt toch vooral op de sociale contacten. Doorheen de jaren is zo een groep van mensen ontstaan die een hechte band hebben opgebouwd en elkaar echt goed kennen. Albatros betrok die groep in het verleden regelmatig bij de werking; ze kwamen bijvoorbeeld tijdens de weekends koken als vrijwilliger of ze organiseerden activiteiten waar ook de bewoners aan konden deelnemen.

Werken met buitenbewoners is zeker niet zonder problemen. Er kwamen bijvoorbeeld discussies toen er naar verhouding te veel buitenbewoners wensten mee te eten met de bewoners wat tot gedrang leidde in de eetzaal. Toch vond Albatros het van groot belang om te blijven investeren in deze groep; hen versterken kon vaak verhinderen dat de ex-bewoners opnieuw in problemen geraakten en terug op straat, of in een ander onthaalhuis belandden.⁵²

50 Een BTK-project is een project in een ‘bijzonder tijdelijk kader’, waarvan de personeelskost gesubsidieerd werd maar dan in een voor de werknemer vrij ongunstig statuut; de gepresteerde werktijd werd bijvoorbeeld niet meegeteld voor de berekening van het pensioen.

51 Een huis was eigendom van Stad Brussel en werd opgeknapt met de steun van Télé-Service; het tweede huis werd gehuurd van de parochiale werken van Sint-Gillis.

52 JV Albatros 1986, p. 8-11.

Een bezigheid

Ingeschreven arbeid, vrijwilligerswerk, een bezigheid in sociale ateliers... al deze activiteiten ziet Albatros als zinvol en evenwaardig. Reguliere tewerkstelling is voor veel bewoners vaak niet weggelegd; meestal hebben zij nog veel andere moeilijkheden te overwinnen. Toch is naar buiten gaan en bezig zijn een belangrijke stap in het herstel van mensen die ontwricht en geïsoleerd zijn geraakt. Lange tijd was het de gewoonte om het achterhuis te sluiten tussen 9 en 12u. Ook de eetzaal bleef overdag, buiten de maaltijden, gesloten. De bedoeling was om de bewoners aan te sporen om naar buiten te gaan, contacten te maken, activiteiten te ontwikkelen, en te vermijden dat ze zich zouden nestelen.

Albatros heeft altijd sterk geïnvesteerd in contacten met organisaties in de buurt, om bewoners te integreren in hun werking. In het huis begint men vanaf 1985 met een keer per week brood en taart te bakken.⁵³ Als later Hobo actief wordt en een aanbod creëert van sport, ontspanning, maar ook begeleiding bij het zoeken naar gepast werk, valt er wat dat betreft een druk weg van het Albatros-team. Het openstellen van de eetzaal na de middag, en daarna de hele dag, creëert ook een sfeer van thuis die de verhoudingen binnen de leefgroep zouden verbeteren.⁵⁴

Vakantie

Feestdagen zijn extra zware periodes voor thuislozen, zowel binnen als buiten het onthaalhuis. Daarom biedt Albatros, vaak samen met andere organisaties, extra activiteiten aan: een feestmaaltijd, een spelletjesavond, samen naar het eindejaarsfeest van thuislozen, uit eten in een Chinees restaurant... Steeds worden ook de buitenbewoners uitgenodigd. Na de start van De Schutting nemen ook veel van de mensen die daar in begeleiding zijn, vaak ex-bewoners van Albatros, deel aan deze en andere activiteiten. Het doel is steeds om het gevoel van verbondenheid, dat tijdens de begeleiding wordt opgebouwd, te versterken en te bestendigen.

Vanaf 1985 gaan de bewoners op weekend naar Loppem, waar ze te gast zijn bij de zusters van de priorij Bethanië. 'De rust en de vakantie sfeer is voor de meeste mannen nieuw. Zelfs na dit verlof wordt er met veel plezier op teruggekeken.'⁵⁵

53 JV Albatros 1986, p. 6.

54 JV Albatros 1994, p. 31.

55 JV Albatros 1987, p. 4.

Vluchtelingen

Dat de opvang van vluchtelingen geen nieuw probleem is, leert het verhaal van hun opvang door Albatros. Een eerste golf van kandidaat-vluchtelingen diende zich midden jaren tachtig aan. Het ‘volledig gebrek aan enig beleid terzake’⁵⁶ zorgde ervoor dat Albatros en andere onthaalhuizen zelf het initiatief namen om mensen op de vlucht onderdak te geven en te begeleiden. Albatros stelde zes plaatsen ter beschikking. De begeleiding van deze groep was een stuk intenser dan die van de andere bewoners. Door de onzekerheid van hun situatie, waren de mensen zelf vaak zeer gespannen. Ze kregen nog meer dan andere bewoners te maken met discriminatie op de woonmarkt zodat zij noodgedwongen langer bleven.

In de VDVO (Vereniging der Vlaamse Onthaalhuizen) ging een werkgroep van start die een onthaalplan voor deze groep opstelde. Dat pleitte voor een snellere erkenningsprocedure en de oprichting van gespecialiseerde opvangcentra. Het was de tijd waarin kandidaat-vluchtelingen nog lange tijd werden vastgehouden in de transitzone van Zaventem. Albatros en de Brusselse collega’s, bijvoorbeeld van het Leger des Heils, trokken met hun voorstellen naar de pers en naar het beleid, maar vonden daar weinig gehoor. Pas na de inrichting van een asielcentrum in het Klein Kasteeltje in 1986, een voormalige legerkazerne, werd het een tijdje wat rustiger, maar deze groep bleef aanwezig in Albatros. In 1989 bijvoorbeeld bestond 31% van het totaal aantal opgenomen personen uit vluchtelingen. Tot 1994 had Albatros op dertig bedden minstens acht vluchtelingen in huis, doorgestuurd door het Klein Kasteeltje. Het werd zelfs de gewoonte om een aparte bewonersvergadering voor hen te organiseren, waar ze met hun specifieke vragen terecht konden.⁵⁷

Een aantal gemeenten bleef weigeren om vluchtelingen op te nemen waardoor de capaciteit van het Klein Kasteeltje voortdurend te klein was.⁵⁸ Edwin Vanhollebeke vertelt:

‘We zagen natuurlijk wel dat er nog veel mensen uit de boot vielen en thuisloos werden, vaak mensen zonder papieren. Deze mensen hadden dikwijls ook zware medische problemen... Toen heeft onze Raad van Bestuur beslist dat we een tot twee mensen zonder papieren konden opvangen waarvoor we geen verblijfsvergoeding konden ontvangen of terugvorderen bij een OCMW. We hebben nooit onder stoelen of banken gestoken dat wij deze mensen opvang boden. Indien zij bij een politiecontrole op straat door de mand vielen, was het zelfs eerder een pluspunt dat zij bij ons verbleven, en liet men hen gaan - of men vandaag nog zo zou handelen, weet ik niet. We hebben zeker een aantal levens gered hierdoor; mensen die dankzij onze begeleiding hun rechten terugkregen en geldige verblijfspapieren verkregen.’⁵⁹

56 JV Albatros 1986, p. 11.

57 JV Albatros 1994, p. 34.

58 JV Albatros 1989, p. 34.

59 Gesprek met Edwin Hollebeke, 09/12/16

Bij een volgende vluchtelingen crisis kreeg Albatros van de kabinetten Bourgeois en Vandeurzen de oproep om mee te werken aan de – tijdelijke – opvang van vluchtelingen in een groot gebouw dat men daarvoor ter beschikking stelde, in de Kreupelenstraat. Het samenwerkingsakkoord, afgesloten op 6 januari 2010, werd bekend als het Driekoningenakkoord. Op één week kreeg Edwin, coördinator van dit ‘Driekoningenhuis’, een team bij elkaar. In die zes maanden werden negen families opgevangen, die nadien allemaal huisvesting vonden.⁶⁰

‘Dat gaf wel voldoening. Voor het Albatros-team was het zeker een verrijking. Wij hebben hier ook onze ervaren mensen op gezet. In de asielcentra zie je vaak heel jonge mensen; ik zeg niet dat zij geen goed werk doen, maar de problematiek is vaak toch erg complex en vraagt toch ook wat levenservaring. Helaas was het na zes maanden weer voorbij en werd het gebouw voor andere doeleinden ingezet. Men vond dat al lang genoeg... Het is ons later ook nooit meer opnieuw gevraagd.’⁶¹

Ook nu vluchtelingen in specifieke asielcentra worden opgevangen, komen zij toch opnieuw aankloppen bij de onthaalhuizen. Zodra hun papieren in orde zijn, worden ze immers geacht om het asielcentrum zo vlug mogelijk te verlaten. Wat niet wil zeggen dat zij zo vlug hun weg vinden op de formele woonmarkt. Vaak worden zij opnieuw thuisloos.

Verblijfsduur steeds langer

Einde jaren negentig en in de eerste jaren na 2000 verbleven gemiddeld 225 tot 250 mensen per jaar in Albatros; vooral mannen.⁶² De meerderheid van de bewoners was in deze periode tussen 30 en 50 jaar; maar ook veel jongvolwassenen (18-25) kwamen aankloppen bij Albatros, bij gebrek aan opvangplaatsen die beter aangepast zijn aan deze levensfase.

Een begeleiding duurde in principe maximum drie maanden, zo stond het tot 2003 ook in de overeenkomst. Tot einde jaren negentig bleef de overgrote meerderheid daar ruim onder. Een kwart van wie zich aanmeldde, bleef einde jaren tachtig zelfs minder dan tien dagen; zij benutten Albatros in feite als noodopvang.⁶³ Anderzijds bleef een stijgend aantal mensen stelselmatig langer dan de voorziene periode. Voor hen is een doorverwijzing naar beschut wonen nuttig. Vanaf 2002 zorgde de crisis op de woningmarkt ervoor dat de verblijfsduur stelselmatig vermeerderde; van gemiddeld 35 tot 45 dagen naar 51 dagen in 2002.⁶⁴ In 2004 werd het streefdoel voor een maximum verblijf verhoogd naar zes maanden.⁶⁵

60 Edwin dankte de overheid voor dit initiatief maar riep via een persbericht de betrokken ministers op om ‘niet de winter af te wachten’ en om samen de nood aan structurele oplossingen voor alle thuis- en daklozen in Brussel onder de loep te nemen.

61 Gesprek met Edwin Hollebeke, 09/12/16

62 JV CAW Archipel, 2005, boordtabellen, tabel 3B.

63 In deze periode is de crisisopvang nog lang niet zo uitgebreid als vandaag. De Brusselse overheid zal hier vooral na 2000, met de komst van Casu/Samu, in investeren.

64 JV CAW Archipel, 2002, p. 11.

65 JV CAW Archipel, 2004, boordtabellen, tabel 3a.

Hoezeer de vraag het aanbod overstijgt, blijkt jaar na jaar uit de cijfers. In 2006 kreeg Albatros 865 aanvragen tot opname; 400 daarvan moesten meteen worden doorverwezen wegens plaatsgebrek. Van de 465 mensen die op het onthaal kwamen, konden er uiteindelijk 156 een periode blijven. Die periode was inmiddels gestegen tot gemiddeld 78 dagen. Dat was volledig te wijten aan de steeds nijpendere huisvestingscrisis.⁶⁶ Tegen 2013 was het aantal aanvragen opgelopen tot 2000; het grootste deel daarvan, 1820 personen, moest men meteen doorverwijzen; dat zijn zes mensen per dag. Ook de verblijfsduur bleef stijgen, tot een gemiddelde van 115 dagen in 2013. Voor de mensen van Albatros is het duidelijk: de opvang slibt dicht wegens een acuut tekort aan betaalbare woningen, maar ook door een tekort aan plaatsen in de sector van beschut wonen.⁶⁷

Ook vrouwen en gezinnen welkom

Vanaf 1 februari 1997 stelde Albatros de deuren open voor vrouwen, niet evident voor een huis dat zo lang een ‘mannenhuis’ was. Alleen als bij de intake blijkt dat de vrouw met belangrijke relationele trauma’s kampt, verwijst men haar door naar een vrouwenonthaalshuis. Na een jaar zag men deze verandering als positief. Er kwam ‘geen polarisatie, maar integratie’ en, ‘voor wie dit nog niet mocht geloven: de vrouwen hebben het een stuk gezelliger gemaakt in de groep’.⁶⁸

Tegelijk werd geïnvesteerd in een beter evenwicht tussen collectieve opvang en formules met individuele woongelegheden in de buurt. Mensen met een lang en zwaar instellingsverleden stellen het samenleven in groep tijdens hun verblijf in het onthaalhuis vaak erg op prijs. Voor een jong koppel met een baby kan het heel stresserend zijn om samen met vijftientig andere mensen op afgesproken uren in een eetzaal te moeten eten. Jongeren stimuleren om een vorming te volgen, lukt beter als ze samenleven in een soort studentenhuis. Zo kwam er opvang voor kleine gezinnen en alleenstaanden in de vier studio’s in het huis aan de Papenvest. Het huis naast het hoofdgebouw werd aangepast in vier kamers voor jongeren, met een gemeenschappelijke keuken in de kelderverdieping.

Tijdens de jaren negentig steeg de aanvraag voor opname van koppels met kinderen en steeg ook het aandeel van jongeren tussen 18 en 25 jaar. Albatros herbergde hen zoveel mogelijk in de kamers aan nr. 42, maar bleef pleiten voor een aangepast onthaalhuis voor deze groep in Brussel.⁶⁹ Albatros en De Schutting ijverden voor de oprichting van het Onthaalcentrum voor Jongeren (OCJ) Araña dat er kwam in 1994. Vanaf 1995 zouden de drie centra intensief samenwerken in de vzw Arundo.⁷⁰

66 JV CAW Archipel, 2006, boordtabellen, tabel 3a.

67 JV CAW Archipel, 2013, boordtabellen, tabellen 3a en b.

68 JV 1997, p. 13-14.

69 JV Albatros 1991, p. 3/14.

70 Het verhaal van de fusies vindt u verder in deze publicatie.

Koppels en kleine gezinnen konden al terecht in Albatros, maar steeds vaker kwam de vraag van grotere gezinnen die opvang nodig hebben. Albatros investeerde in 2001 in de inrichting van een ruim appartement waar een gezin met vier tot vijf kinderen terecht kan. Dit aanbod beantwoordde aan een reële nood, want grote gezinnen vonden nauwelijks een residentiële opvangplaats. Meestal werden grote gezinnen verdeeld: de vader in een mannenonthaalhuis en de moeder met kinderen in een vrouwenonthaalhuis. Ook met deze opvangvorm pionierde Albatros in Brussel. Dit appartement zou de jaren daarop quasi permanent bewoond zijn; de bewoners ervan blijven ook langer vermits geschikte, betaalbare woningen voor grote gezinnen in Brussel nog veel schaarser zijn dan voor kleine gezinnen of alleenstaanden. Vanaf 2005 komt een kinderverantwoordelijke de ouders begeleiden bij de opvoeding en de zorg voor de kinderen.⁷¹

Gezelschapsdieren

In 1998 besloot Albatros om ook gezelschapsdieren toe te laten. Een klein gebaar dat voor veel thuislozen en straatbewoners een groot verschil maakt. Veel van deze mensen, die het zo moeilijk hebben om relaties met andere mensen aan te knopen, en die daar ook sterk in teleurgesteld zijn, hebben wel een hechte band opgebouwd met hun gezelschapsdier. Het is begrijpelijk dat zij niet naar een onthaalhuis willen als hun hond of ander gezelschapsdier niet mee kan. Albatros speelde hiermee in op de signalen die ze opvingen uit de crisisopvang (Ariane) en het straathoekwerk.

Verdiepvergaderingen

Waar mensen dicht bij elkaar leven, is communicatie belangrijk. Tijdens de jaren tachtig vergaderden de bewoners wekelijks, per verdieping, zodat deze gesprekken al gauw ‘verdiepvergaderingen’ genoemd werden. Op de agenda stonden steevast de praktische zaken, eigen aan een huishouden. Een van de bewoners zat de vergadering voor; geen makkelijke opdracht als je weet hoe divers de bewonersgroep is qua taal, leeftijd en achtergrond, maar tegelijk een belangrijk aspect in het leerproces van de bewoners.⁷²

Deelname aan de verdiepvergaderingen was verplicht; veel enthousiasme was er vaak niet voor. In 1997 besloot huisverantwoordelijke Hedwig Dom om het roer om te gooien.

⁷¹ Het Schutblad, sept 2005, p. 24.

⁷² JV Albatros 1986, p. 6-7.

*'Die groepsvergaderingen dienden enkel om ruzie te maken over wie er moest kuisen; de mensen kwamen er niet graag naartoe en gingen meestal kwaad weg. Toen heb ik gezegd dat we voor heel dat huishoudelijke gedoe een kwartier zouden uittrekken. Na dat kwartier ging mijn wekker af en was het onherroepelijk gedaan. Wat niet geregeld was, zou ik zelf regelen en achteraf uithangen. Zo hadden we drie kwartier om te praten over wat er echt leefde, wat er verwacht werd... Als er iemand met een stuk in zijn voeten toekwam en in zijn bed moest kruipen, was die persoon kwaad. Kwaad omdat hij niet naar de vergadering mocht komen!'*⁷³

Voortaan kwam de beleving van de bewoners meer op de voorgrond, over thuisloos zijn, leven in een onthaalhuis... De gesprekken sneden concrete thema's aan, bijvoorbeeld: hoe verliep jouw intake in Albatros, welke problemen ondervind je bij het zoeken naar werk vanuit een onthaalhuis, hoe lang moet een verblijf in een onthaalhuis volgens jou duren, enz.

De aangepaste vorm van overleg was tevens het gevolg van de zoektocht naar positieve kanalisering van agressiviteit van sommige bewoners. De indruk verplicht te zijn om tal van regeltjes te moeten respecteren die uitgevaardigd werden door de 'directeur' wekte bij velen een immens gevoel van onmacht op. Wekelijks de kans krijgen om dit rechtstreeks en in groep met de verantwoordelijke te kunnen bespreken, bleek een zeer goed functionerende uitlaatklep te zijn. Vele bewoners hadden hierdoor het gevoel dat ze meer gerespecteerd werden.

Dit ventileren van ideeën en opinies versterkte niet alleen de bewoners, maar bracht ook de begeleiders dichter bij leefwereld van de bewoners. Het inspireerde hen tot kleine aanpassingen in de organisatie en begeleiding die het verschil maakten. De aanpak trok de aandacht van andere instellingen; verantwoordelijken van andere onthaalhuizen kwamen kijken hoe het er in Albatros aan toe ging. Deze vorm van bewonersvergaderingen vormde de voorloper van 'Spreekruimte/L'espace de paroles' die later door het Steunpunt Thuislozenzorg Brussel 'la Strada' werd georganiseerd, en die thuislozen en medewerkers uit de sector rond de tafel bracht.⁷⁴

Vanaf 2002 kwamen verschillende ervaringsdeskundigen het team versterken. Opleiding en omkadering werden verzorgd door vzw De Link.⁷⁵ Zij zijn vooral een meerwaarde als brugfiguur tussen de bewoners en externe organisaties. Onder hun impuls was er in 2007 zelfs korte tijd een bewonersblad, 'Albabla'.⁷⁶

⁷³ Gesprek met Hedwig Dom, 08/09/16

⁷⁴ Dit project was een van de adviezen geformuleerd in de studie van Andrea Rea 'De problematiek van de thuislozen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest'.

⁷⁵ JC CAW Archipel 2002, p. 14.

⁷⁶ JC CAW Archipel 2007, p. 29.

Koffiemomenten

In 2015 zette Albatros in samenwerking met straathoekwerk Diogenes de deuren open voor straatbewoners die een koffie of een babbel willen in het onthaalhuis zonder dat ze daarom een directe hulpvraag moeten hebben. Zo kunnen ze op een informele wijze kennis maken met de werking en de hulpverleners, wat hun vraag voor een eventueel verblijf kan aanmoedigen. Dat jaar zijn zestien personen op deze wijze toegeleid naar het onthaalhuis Albatros; negen van hen werden ook effectief opgenomen.

Op dezelfde wijze trachtte Albatros de drempel te verlagen voor gedetineerden. Op vraag van de justitiële welzijnswerkers van CAW Brussel organiseerde Albatros zitmomenten in enkele Brusselse gevangenissen zodat de gedetineerden op tijd kunnen kennismaken met het hulpverleningsaanbod; desgewenst kan er eventueel al een intakegesprek plaatsvinden. Zeven personen werden op deze wijze onthaald waarna er twee personen effectief onderdak kregen in Albatros.⁷⁷

77 Indicatoren voor JV 2015 van CAW Brussel.

Brussel was toen geen bruisende stad...

Niet voor niets kozen de stichters van Albatros en Open Deur voor een locatie vlakbij het centrum van Brussel, in het stadsdeel achter de Sint-Gorikshallen, de wijken tussen het kanaal en de grote lanen die het Noord- en Zuidstation met elkaar verbinden. In de jaren tachtig was dit geen trendy buurt, maar een stadsdeel met opvallend veel verkrouting en leegstand. Na de kaalslag van de Noordwijk, waar hele woonbuurten tegen de vlakte gingen voor het megalomane Manhattan-project, dat echter vele hectaren jarenlang braak liet liggen, was ook Brussel centrum aan het verval overgeleverd.⁷⁸ Grote gebouwen, zoals de Beursschouwburg, werden tientallen jaren verwaarloosd; de steigers dienden vooral om de voorbijgangers te beschermen tegen vallend puin. Pas einde jaren negentig werd opnieuw geïnvesteerd in de Beursschouwburg en andere gebouwen. Veel privéwoningen waren er niet veel beter aan toe.

Voor Ria Willem, die in 1976 aan de slag ging bij Open Deur, was het geen fijne kennismaking:

*'Het centrum van Brussel zag er slecht uit. Het hele huizenblok tegenover de Beursschouwburg werd met afbraak bedreigd; ik passeerde daar elke dag op weg naar de tram en zag hoe de winkels en horecazaken één voor één hun deuren sloten. De Beursschouwburg was de motor van het verzet tegen deze afbraakpolitiek. [...] De Kogelstraat was een "sociale" en een "fabriekjestraat". Er woonden amper mensen. Brussel liep letterlijk leeg.'*⁷⁹

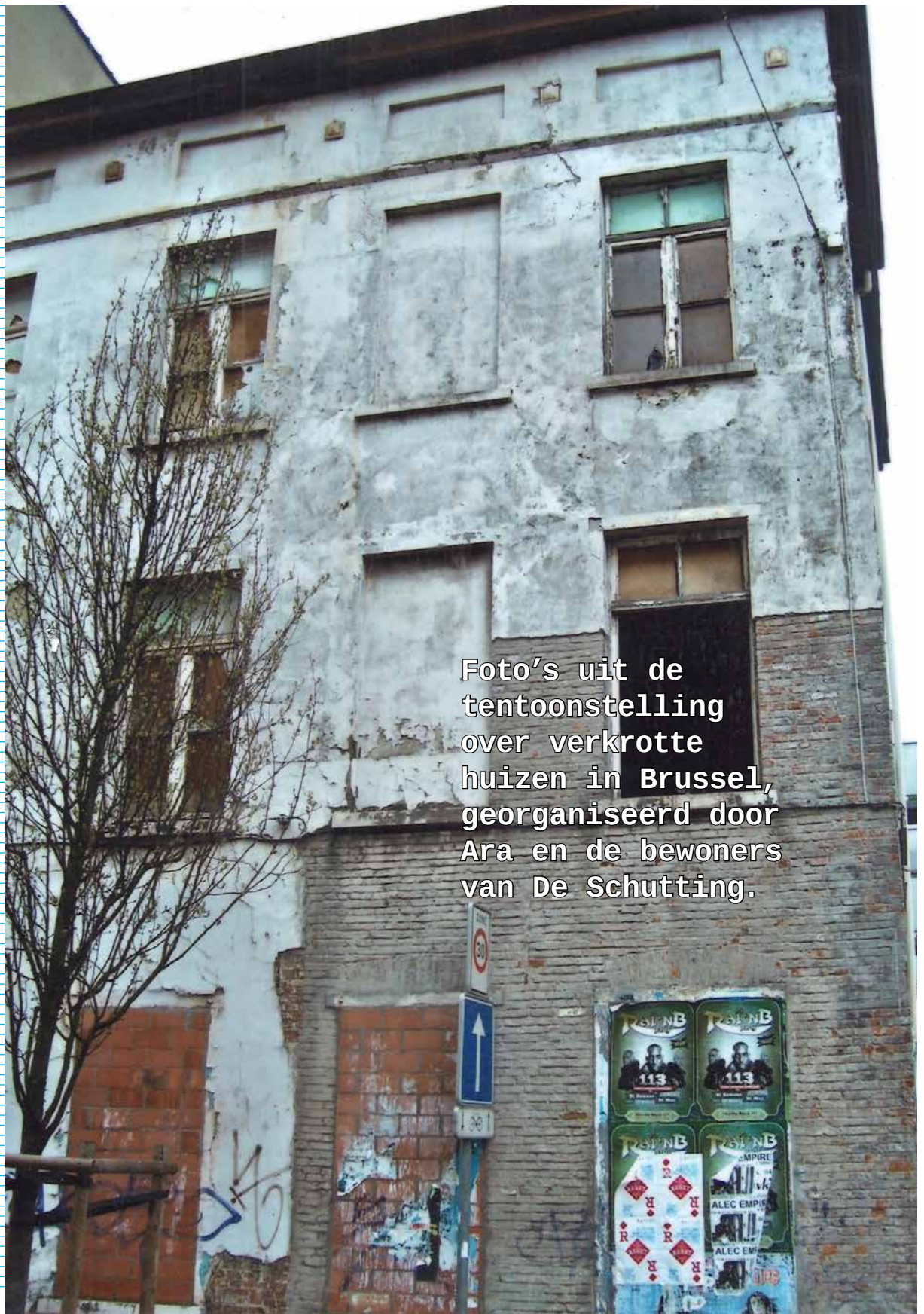
In het jaarverslag van Albatros van 1988 lezen we:

- 12,5% van de buurtbewoners leeft van een OCMW-uitkering;
- 27% van de bewoners is ouder dan 60, vaak vereenzaamd;
- 57% zijn migranten, veelal met een laag tot zeer laag inkomen;
- 400 bewoners van het Klein Kasteeltje zwerven overdag vaak doelloos rond;
- 1 op 5 van de Brusselaars woont op een bemeubelde kamer (waarvan de politie de helft als onbewoonbaar verklaard heeft);
- Het Anneessensplein is in die periode berucht omwille van de drugshandel en de straatprostitutie.

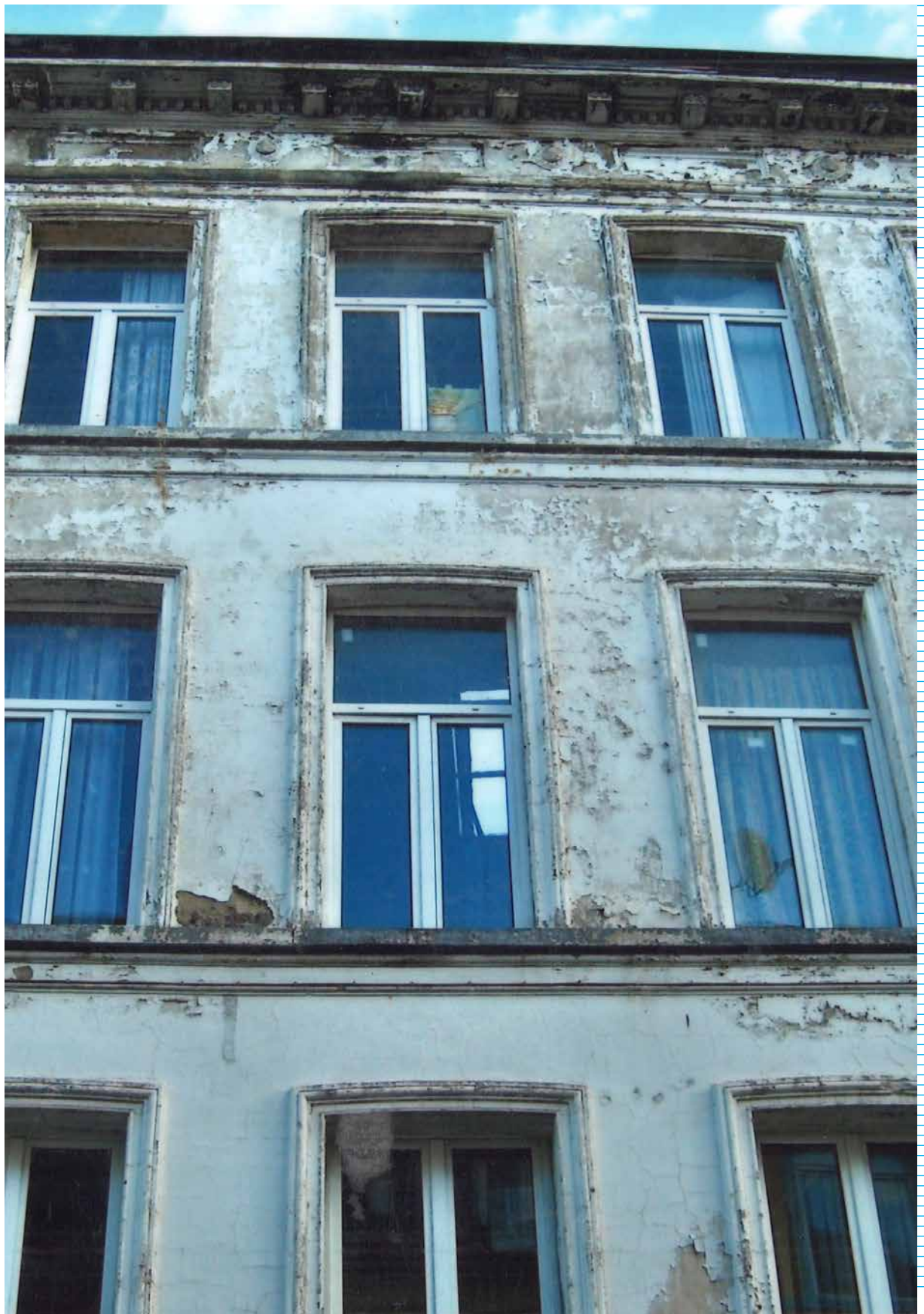
In deze context situeerde zich de opkomst van extreemrechtse partijen; racistische slogans ontsierden de Brusselse muren. Albatros brak in zijn jaarverslag een lans voor meer solidariteit, voor een eigentijdse invulling van gastvrijheid, voor de emancipatie van ouderen en van migranten, die op dat moment overigens nog geen gemeentelijk stemrecht hadden.

⁷⁸ Van Istendael, G. (2013), p. 197-200.

⁷⁹ Uit: Herinneringen van Ria Willem, opgetekend in augustus 2012.

Foto's uit de tentoonstelling over verkrotte huizen in Brussel, georganiseerd door Ara en de bewoners van De Schutting.

Open Deur / Porte Ouverte

Het onthaalhuis Open Deur/Porte Ouverte⁸⁰ werd opgericht in 1967, eveneens door pater Gielen.⁸¹ Dit onthaalhuis voor vrouwen en kinderen begon met een tiental bedden, voor de tijdelijke opvang aan vrouwen in nood, al dan niet vergezeld van kinderen. Thuisloosheid is immers zeker niet alleen een zaak van mannen; naargelang de gehanteerde criteria en methodologie varieert het aantal vrouwen tussen een vierde en een derde van de totale populatie van thuislozen. In meer dan de helft van de gevallen is een relatiebreuk de directe aanleiding voor hun thuisloosheid.⁸²

Het onthaalhuis kreeg onderdak in de Kogelstraat 30 en 32, naast Téléservice, de organisatie van pater Gielen, die overigens nog lange tijd aanwezig was bij de wekelijkse teamvergadering. Open Deur kreeg erkenning als ‘onthaalhuis voor vrouwen in moeilijkheden’ van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie. Ria Willem ging er in 1976 van start als opvoedster⁸³; in 1985 werd ze directrice, wat ze bleef tot 2012.⁸⁴

80 Open Deur / Porte Ouverte bleef haar hele bestaan tweetalig en heeft officieel dus ook een tweetalige benaming; omwille van de leesbaarheid spreken we verder over ‘Open Deur’.

81 Op 30 mei 1997 organiseerde Open Deur een echte ‘open deur’ om de dertigste verjaardag van Open Deur te vieren. Bron: Herinneringen van Ria Willem, opgetekend in augustus 2012. Volgens de studie ‘Honderd open deuren’ zou het onthaalhuis echter in 1961 van start gegaan zijn. Zie: De Backer, B. (2008), p. 35. Ook de studie ‘Vrouwen op straat, in de noodopvang, en de Brusselse onthaalhuizen’ (p. 6) vermeldt 1961 als startjaar, wellicht gebaseerd op De Backer, B. (2008).

82 Vrouwen op straat, in de noodopvang, en de Brusselse onthaalhuizen, p. 31.

83 Bij haar sollicitatiegesprek met de directie was ook Godelieve Cool aanwezig, op dat moment maatschappelijk werkster bij Open Deur. Na haar pensionering in 1982 werd ze voorzitter van de vzw Open Deur; ze bleef dat tot 2000. Zij was bij de eerste lichten gediplomeerde maatschappelijk werksters. Bron: Toespraak van Ria Willem, uitgesproken bij de pensionering van Jo Geysen, 12/01/17.

84 Herinneringen van Ria Willem, opgetekend in augustus 2012.

1977

Start van de 'Vereniging Der Vlaamse Onthaalhuizen' (VDVO).

AMA werkte verder in Brussel als koepel van de Franstalige onthaalhuizen in Brussel en Wallonië.

1979

Erkennings- en betoelagingsvoorwaarden van de onthaalhuizen voor bepaalde thuislozen

1981

Staatshervorming met de overheveling van de thuislozenzorg van het federale niveau naar het Vlaamse departement van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin; dit is de tweede staatshervorming (1980-1981)

Oprichting vzw Iris dat zich later omvormt tot sociaal verhuurkantoor

Jo Geysen wordt coördinator van Albatros dat vanaf nu 'Onthaalhuis' wordt. Open Deur breidt haar aanbod uit met de begeleiding van vrouwen in een tiental appartementen.

1982

Albatros begint met een eerste aanbod van beschut wonen

Deze tijdlijn gidst u langs markante gebeurtenissen op drie niveaus:

WET- EN REGELGEVING

BRUSSEL

ORGANISATIES IN HET
BESCHUT-NETWERK

De bewoonsters

Het huis biedt plaats aan vijftien vrouwen en zeven kinderen. Met de toevoeging van het huis op nr. 34 kwam er ruimte voor de opvang van grotere gezinnen. Anno 2017 kan men zich nog maar moeilijk voorstellen dat er in de jaren tachtig nooit aanvragen geweigerd werden; er waren altijd voldoende plaatsen. Het gebeurde zelfs dat er enkele kamers leeg bleven, maar vanaf de jaren negentig voelt ook dit huis de druk verhogen; sinds 1997 is het huis continu volzet en moet men aanvragen weigeren.

Elke vrouw krijgt een individuele kamer maar er zijn verschillende gemeenschappelijke ruimtes; het groepsleven is eveneens belangrijk. De bewoonsters eten bijvoorbeeld altijd samen; ze koken zelf en ook het huis wordt door hen schoongemaakt.

De verblijfsduur in Open Deur is in principe 'de tijd die een vrouw nodig heeft om aan haar probleem te werken en een nieuwe start te nemen'; bij opname wordt de termijn in het midden gelaten. Net als bij Albatros steeg in Open Deur met de toename van de vraag ook de gemiddelde verblijfsduur; tussen 1998 en 2011 is zelfs sprake van een quasi verdubbeling (van 35 naar 66 dagen). Ook hier verwijst men naar de steeds hogere huurprijzen waardoor de bewoners langer moeten zoeken naar een betaalbare woning. Er ging ook steeds meer tijd naar aspecten van welzijn in de begeleiding: opvoedingsondersteuning, vorming, gezondheid, etc.⁸⁵

Aangezien de noden bleven toenemen, opende Open Deur in 2010 op nr. 36 in de Kogelstraat een transithuis met vier appartementen waar vrouwen, al dan niet met kinderen, wat meer privacy kunnen genieten en zich beter kunnen voorbereiden op volledig autonoom wonen.⁸⁶

Talita

In 2000 namen Ria Willem en Brigitte Houtman, samen met anderen, het initiatief om een nieuw onthaalhuis voor vrouwen op te richten, Talita, Aramees voor 'meisje'.⁸⁷ Talita ligt in de Vlierwijk, vlakbij het Sint-Kathelijneplein, en biedt plaats aan tien vrouwen en tien kinderen. Net als bij Open Deur komen vrouwen hier vaak terecht naar aanleiding van relationele conflicten, maar het is evenmin als Open Deur een vluchthuis; het adres is niet geheim. Ook hier is het de traditie dat elke vrouw wekelijks een keer voor de hele groep kookt en haar rol heeft in het schoonmaken van het huis.

⁸⁵ JV Open Deur 2011, p. 4-5.

⁸⁶ Ibidem, p. 3.

⁸⁷ Herinneringen van Ria Willem, opgetekend in augustus 2012.

1984

Albatros start met de opvang van koppels en richt een crisisappartement in voor gezinnen

1985

Eerste vakantie naar Loppem voor de bewoners van Albatros

1986

Albatros neemt het initiatief om vluchtelingen op te vangen

1987

Internationaal Jaar van de Daklozen; publicatie van het rapport 'Aktie Thuisloosloosheid Vlaanderen'

Oprichting van het nachtasiel Piere d'Angle / Hoeksteen

Deze tijdlijn gidst u langs markante gebeurtenissen op drie niveaus:

WET- EN REGELGEVING

BRUSSEL

ORGANISATIES IN HET BESCHUT-NETWERK

Vaders

Open Deur verrichtte pionierswerk in het werken met vaders. Hoewel veel van de bewoonsters een geweldrelatie ontvlucht waren, ondervonden de begeleidsters dat de meeste mannen wel degelijk wilden betrokken worden in hun rol als vader. De overtuiging groeide dat een kind beide ouders nodig heeft en het recht heeft om beide ouders te zien, ook al hebben deze een conflict. Met het oog hierop werd een ‘espace père’, een bezoekeruimte voor vaders geopend, met steun van onder meer de Koning Boudewijnstichting.⁸⁸

Anciennes

Reeds kort na de start van Open Deur bleek dat veel vrouwen die het huis al hadden verlaten, aan de deur bleven kloppen met grote of kleine problemen. Of ze kampfden met eenzaamheid. Of erger: ze stonden opnieuw op straat en hadden opnieuw opvang nodig. In 1981 ging Open Deur van start met een nieuwe formule: een huis in Etterbeek waar vrouwen in verschillende appartementen onderdak kregen. De medewerksters van Open Deur bleven begeleiding bieden en organiseerden ook bewonersvergaderingen. In 1983 kwam daar nog een huis bij in Anderlecht. Daarnaast begonnen de begeleiders ook met huisbezoeken aan de ex-bewoonsters die inmiddels zelfstandig woonden. In feite waren dit al twee vormen van begeleid wonen.

Open Deur was betrokken bij de oprichting van sociaal verhuurkantoor Iris, in 1981; voormalig Open Deur-directrice Marie-Louise Steyaert was stichtend lid en ging er aan de slag. Iris nam de twee huizen in Etterbeek en Anderlecht in beheer en kon ook andere woningen ter beschikking stellen van ex-bewoonsters, in combinatie met een vorm van nazorg of nabegeleiding. De begeleidsters ondervonden dat deze zorg de beste kans op slagen had wanneer ze kwam vanuit het onthaalhuis waaruit de bewoners vertrokken waren; de vertrouwensrelatie tussen begeleidster en bewoonster bleek van primordiaal belang.

Met deze ervaring groeide de overtuiging dat de formule van beschut wonen een kwaliteitsvol antwoord kon bieden op de duidelijke nood aan extra begeleiding, maar daar was meer tijd en vrouwkracht voor nodig dan Open Deur zelf kon vrijmaken. Op uitnodiging van Jo Geysen werd Ria Willem medestichter van vzw De Schutting, in 1988.⁸⁹ Ook daarna bleven ex-bewoonsters aankloppen met allerlei vragen en problemen; dit brengt extra werk mee maar de investering loont als preventie van terugkeer naar noodopvang of andere onthaalhuizen.⁹⁰ Vanuit Open Deur en Talita nam de vraag naar beschut wonen steeds meer toe. Daarom namen zij het initiatief om in 2014 een nieuwe organisatie voor beschut wonen op te richten, specifiek voor vrouwen. Dat werd ‘Aprèstoe’.

⁸⁸ Ibidem.

⁸⁹ Herinneringen van Ria Willem, opgetekend in augustus 2012.

⁹⁰ JV Open Deur 2001, p. 11.

'Vrijheid' wordt op straat duur betaald.

Het verhaal van Martine, een van de bewoonsters van Open Deur:⁹¹

'Toen ik aan de deur gezet werd door de persoon met wie ik een appartement deelde, kwam ik van de ene dag op de andere op straat terecht. De eerste maand ben ik bij mijn ouders ingetrokken maar dat verliep moeilijk; de verstandhouding was zoek en ik ben vertrokken... naar Brussel.

Gedurende twee jaar heb ik in de metrostations geslapen. Vaak moest je het station verlaten tegen sluitingstijd. Dan bracht ik de nacht door op café maar je kon er niet slapen, anders werd je aan de deur gezet, maar het was beter dan de straat.

Sommige mensen raadden me aan om naar een onthaalhuis te gaan, maar velen zeiden ook om dat niet te doen. Op straat werd er gezegd dat ze er je geld afnamen en dat je niet naar buiten mocht. Ik had schrik om samen te moeten leven met mensen met wie ik niet overeenkwam. Ook hoorde ik verhalen over onthaalhuizen die je buiten gooiden, alleen kreeg je nooit antwoord op de vraag waarom...

Op een dag kwam ik in het ontmoetingscentrum Harmonie en ik zei dat ik er genoeg van had. Mijn benen wilden niet meer mee en dat heeft de doorslag gegeven. Ik had al eens pogingen gedaan om opgenomen te worden maar zonder resultaat. De sociaal assistente van Harmonie heeft naar jullie [Open Deur] gebeld en na drie dagen had ik een afspraak. Ik sliep toen al een tweetal weken in de Samusocial maar ik had er genoeg van: ze doen wat ze kunnen maar het is er vreselijk.

Toen ik bij jullie binnenkwam was ik blij maar het was wel wennen. Vooral met het reglement had ik het moeilijk. Om 18h30 aanwezig zijn voor het avondeten, 's avonds op tijd binnen zijn. Ook mijn geld moest ik afstaan, maar alles was beter dan de straat. Na een tijdje begon ik mij echt goed te voelen in het onthaalhuis. Er was tijd nodig geweest om mij aan te passen.

Toen kwam het moment waarop ik van jullie te horen kreeg dat mijn verblijf naar zijn einde zou lopen. Ik kreeg nog een maand en was bang. Ik zocht al twee jaar naar een appartement zonder succes. Maar ik had geluk - toen de eigenaar mij het goede nieuws vertelde, was ik zo geëmotioneerd dat ik in het bureau gaan huilen ben van vreugde. Vandaag woon ik in mijn nieuwe thuis in een andere stad. Het lijkt of ik hier al twintig jaar woon.

Ik heb goede herinneringen aan Open Deur. Vooral het samen eten met de vrouwen, de kinderen, de sociale werkers. Het was voor mij het

⁹¹ Opgenomen in het JV van Open deur, 2014.

mooiste moment van de dag. En mijn bed was ook goed, ik sliep er zo goed in.

Als ik nu mensen op straat zie dan denk ik aan mijn periode op straat. Als ze mijn mening vragen, raad ik ze aan om de kans te grijpen om naar een onthaalhuis te gaan. Nu beseft ik hoe nodig dat verblijf was om er bovenop te geraken. Hoe kan je een woning zoeken als je vuil bent en slecht ruikt.

Sommigen verkiezen op straat te leven omwille van de vrijheid maar ik vind dat je die vrijheid duur betaalt! Ik ben blij dat ik er bovenop ben geraakt want ik denk dat ik anders niet meer lang zou geleefd hebben.'

**1987 Internationaal Jaar
van de Daklozen**

Noodopvang of opvang van mensen in nood?

*'Het is opvallend dat de problematiek van de Brusselse daklozen ieder jaar weer in de schijnwerpers komt tijdens de wintermaanden, als de pers en bepaalde groeperingen zich focussen op de tientallen 'stationsslapers' en andere daklozen. Op dergelijke momenten wordt geen enkele moeite gespaard om hen eten en een tijdelijk onderkomen te verschaffen. Wij betreuren dat ook het beleid zich door deze publicitaire akties heeft laten leiden: beslissingen werden genomen zonder enige vorm van overleg of konsultatie van het werkveld. Wij veroordelen dan ook met klem de oprichting tijdens de wintermaanden van verschillende nachtsielen in de Brusselse agglomeratie en de daarmee gepaard gaande erkenning en honorering via subsidies van de overheid.'*⁹²

Zo klonk het in het Memorandum over Armoedebestrijding dat Jan Goublomme in 1991 opstelde in naam van Thuislozenzorg Vlaanderen.⁹³ Met dit memorandum wilden de onthaalhuizen en andere diensten voor thuislozen enkele mythes over noodopvang doorprikken.

- **'Noodopvang stelt, in tegenstelling tot onthaalhuizen, geen vragen en dus ook geen drempels.'**

Toch wel, zegt Goublomme. Ten eerste zijn dit geen gepaste opvangplaatsen voor personen met een ernstige verslavingsproblematiek of met gedragsproblemen; deze mensen stellen te veel problemen voor de veiligheid van de overige gasten en ze hebben bovendien gepaste hulp nodig. Maar ook mensen met 'minder ernstige' problematieken ad hoc bij elkaar brengen, leidt binnen de kortste keren tot conflicten, vechtpartijen en erger. Al gauw bouwen de noodopvangcentra en nachtsielen zwarte lijsten op van herrieschoppers die de volgende nacht niet meer welkom zijn.

- **'Noodopvang beantwoordt aan de stijgende vraag naar opvang tijdens de wintermaanden.'**

Dat het aantal thuislozen zou stijgen, is een mythe, zegt Goublomme. Jarenlange registratie bewijst het tegendeel. Het klopt wel dat het aanbod in grote steden, vooral Brussel, een grote aantrekkingskracht vormt op daklozen elders in het land. Het aanbod van quasi anonieme noodopvang zorgt voor een bijkomend aanzuigefect.

⁹² JV Albatros 1991, p 5/11.

⁹³ Aanleiding was het Colloquium over Armoedebestrijding in het Hoofdstedelijke Gewest, dat plaatsvond in Brussel op 26 en 27 februari 1991. De tekst werd opgenomen in het Jaarverslag van Albatros 1991.

- **'Noodopvang aanbieden is beter dan niets doen.'**

Natuurlijk is het onaanvaardbaar dat mensen in dit land op straat moeten slapen. Maar hoe biedt noodopvang hier een antwoord op als er geen aanvaardbare vorm van opvang overdag tegenover staat? Er rest de dakloze niets anders dan overdag op café of in stations te gaan zitten en te bedelen. Meestal vergroten overdag de problemen die 's nachts tot uitbarsting komen.

Het memorandum vroeg geen symptoombestrijding maar een meer fundamentele aanpak: structurele en professionele hulpverlening aan mensen in nood in plaats van noodopvang. En natuurlijk investeren in mensen via onderwijs, werkzekerheid en het recht op wonen.

Toch wilden de Brusselse opvangcentra de ogen niet sluiten voor de acute problemen die ontstaan bij vrieskoude. Daarom besloten ze samen te werken met het in 1987 opgerichte 'Hoeksteen/Pierre d'Angle' dat met een dertigtal bedden laagdrempelige nachtopvang biedt aan straatbewoners, maar niet zonder het engagement van het asiel om mee te werken aan structurele oplossingen van de problemen van thuislozen. Samen vinden ze gehoor bij de Vlaamse Gemeenschapscommissie voor de uitwerking van het project 'Geïntegreerde Thuislozenzorg Brussel', dat niet alleen zou investeren in woningen, maar ook in de vorming, tewerkstelling en sociaal-culturele integratie van thuislozen. Extra aandacht zou gaan naar de begeleiding van kinderen in de onthaalcentra en de opvang van thuisloze jongeren.

Brussel koos daarna toch voor de creatie van meer nacht- en noodasielen. Na 2000 bleven de budgetten voor de onthaalhuizen quasi gelijk terwijl de investering in crisisopvang exponentieel toenam. Er ontstonden verschillende bed-bad-broodinitiatieven en nachtsasielen die volgens Albatros de 'terugkeer naar de caritatieve zorg' inzetten. Ook sommige dagcentra zouden meer en meer investeren in de uitbouw van basisvoorzieningen op straat 'in plaats van de mensen een plaats te geven in de hulpverlening'.⁹⁴ Of wilde men 'louter daklozen uit het straatbeeld weren'?⁹⁵

94 JV Open Deur 2001, p. 23.

95 JV Albatros 1992, p. 2.

Samusocial: van de nood een deugd?

In 1999 ging in Brussel CASU van start, later omgedoopt tot Samusocial Brussel. Samusocial noemt zichzelf een 'reddingsoperatie', met als doel 'dringende interventies te doen voor mensen die in nood verkeren of die te zwak of te gedesocialiseerd zijn om zelf hun behoeften te kunnen uitdrukken.'²²⁹ Typerend is hun aanklappende hulpverlening: naar de daklozen toe stappen en hen desnoods met een pendelbusjes naar de noodopvang te brengen. Sinds 2005 heeft Brussel een 'Winterplan voor Daklozen'. In het kader daarvan creëert men tijdelijk extra plaatsen voor 'gratis noodhulp (onderdak, mobiele hulpteams, verzorging en psychosociale begeleiding) aan daklozen die in sociale nood verkeren'. Vanaf 2012 investeert ook de federale overheid in extra plaatsen voor de winteropvang.

Hun mediatieke optredens zorgden af en toe voor wrevel en reacties in de sector. In 2000 zetten twee tv-reportages over de Samusocial de leden van Regio-Overleg Thuislozenzorg aan tot het opstellen van de tekst 'Kan men sociale uitsluiting in één nacht oplossen?'.²³⁰

Toch is ook de schakel van de noodhulp nodig gezien de complexe problematiek van thuislozen. Soms hebben mensen geen andere uitweg omdat de drempel naar meer structurele hulpverlening voor hen nog - of opnieuw - te hoog is, vertelt Hedwig Dom:

'Een plek waar je niet hoeft te betalen, waar je je bijnaam kan gebruiken in plaats je officiële en waar je tenminste één nacht kan slapen. Ik vind dat niet slecht. Als natuurlijk duizenden mensen verschillende maanden louter op die manier zagezegd hulp krijgen, zeg ik: "Jongens, jullie zijn het zwaar naar den duvel aan het helpen." En dan is er het probleem dat daar geen communicatie is. Maar langs de andere kant, dat weet ik genoeg uit mijn periode van straathoekwerk, sta je daar met mensen met de tranen in hun ogen, in zak en as, die van de straat af willen, maar bij wie de rancune tegenover de hulpverlening nog zodanig aanwezig is, dat het geen zin heeft om daarmee naar een Vlaamse structurele hulpvoorziening te trekken waar mensen aan hun problematiek moeten werken. Die mens is daar niet klaar voor.'²³¹

229 Geciteerd van <http://samusocial.be/wie-zijn-wij/>

230 Rea, A., Giannoni, D., Mondelaers, N., e.a. (2001), p. 2.

231 Gesprek met Hedwig Dom, 08/09/2016

Ook Jo Geysen erkent de nood aan enige vorm van noodopvang, maar stelt vragen bij de effecten van deze aanpak op langere termijn.

‘De komst van Samusocial is het gevolg van een beleid van enkele Brusselse politici die sterk de nadruk leggen op noodopvang. Als ik hen één ding kan verwijten, is dat zij, toch zeker de eerste jaren, weigerden afspraken te maken met andere voorzieningen.

[Hun beleid van gratis bad-bed-brood] heeft natuurlijk ook een fel aanzuigeffect gehad. In kleinere steden zei men aan thuislozen: ga naar Brussel, daar is gratis opvang zonder dat men vragen stelt. Zodat men nu al met heel veel noodbedden zit. Wat brengt dat bij tot het welzijn van de thuislozen?’²³²

PLACE DE NINOVE NINOVE PLEIN

10

De Schutting

Tijdens de jaren tachtig groeide bij de residentiële hulpverlening het inzicht dat bewoners ook na het verlaten van een onthaalhuis begeleiding nodig hebben. Begeleiding op maat van mensen die al enige autonomie hebben verworven om hun leven te organiseren, maar die daar wel nog ondersteuning bij nodig hebben, en dat zelf ook willen. Hulpverlening die vertrekt van concrete vragen, maar ook van de sterktes van de thuislozen, op hun maat en op hun tempo; 'hulpverlening op zijn smalst'.⁹⁶

Ook in Brussel hadden Albatros en Open Deur deze ervaring. Ze merkten dat veel van hun ex-bewoners die een woning vonden, het toch niet redden en opnieuw aan hun deur kwamen aankloppen voor hulp, of terug op straat belandden... Er ontbrak een schakel tussen opvang en eigen huis. De idee was dat een intensieve begeleiding, op maat van de bewoner, de kansen op een stabiel leven aanzienlijk zou vergroten. Vanuit deze zorg en de ervaring in het werken met ex-bewoners en ex-bewoonsters, hebben zij samen in 1988 De Schutting opgericht.

Jo Geysen, die sinds 1981 als coördinator aan de slag was bij Albatros en daar al sinds 1982 was begonnen met een vorm van begeleid wonen voor de bewoners die het huis verlieten, maakte de overstap en ging de nieuwe werking coördineren. Bij aanvang had De Schutting geen eigen personeel. De werking draaide op professionele medewerkers betaald door Albatros en Open deur, en een zestal vrijwilligers. De vraag om erkenning, en dus ook subsidiëring en andere financiering, zou de eerste jaren veel tijd en energie vragen.

⁹⁶ Gaublonne (1989), p. 2-3.

1988

Oprichting van vzw
De Schutting

1989

Rapport 'Armoede achter slot en grendel?', gepubliceerd door de Koning Boudewijnstichting houdt een pleidooi voor de decriminalisering van de landloperij.

De Vereniging der Vlaamse Onthaalhuizen publiceert de brochure 'Beschut wonen voor thuislozen' en omschrijft thuisloosheid als 'een toestand van persoonlijke en maatschappelijke kwetsbaarheid waarin iemand terecht komt als gevolg van een kort- of langdurend aftakelingsproces'.

Staatshervorming waarbij Brussel het derde, 'Hoofdstedelijke' gewest werd, met een eigen parlement en regering. De Vlaamse regering werd bevoegd voor het welzijnsbeleid, een persoonsgeboden materie, die ook de Vlaamse voorzieningen in het Brussels Hoofdstedelijke Gewest omvatte. Dit was de derde staatshervorming (1988-1989).

1990

VDVO wordt Thuislozenzorg Vlaanderen. Jan Goublomme neemt de fakkel over. Thuislozenzorg Vlaanderen werkt verder aan een doelgroepgerichte hulpverlening, op maat van de thuisloze, met oog voor groepsdynamiek, met bemoeizorg, netwerkvorming, trajectbegeleiding en preventie.

Erkenning van De Schutting als voorziening voor begeleid & beschut wonen voor thuislozen

Deze tijdlijn gidst u langs markante gebeurtenissen op drie niveaus:

WET- EN REGELGEVING

BRUSSEL

ORGANISATIES IN HET
BESCHUT-NETWERK

Vertrouwen is de basis

De Schutting biedt begeleiding op maat van thuislozen die (opnieuw) een woning hebben. Ze mogen dan wel een eigen dak boven het hoofd hebben, vaak hebben deze mensen een lang parcours achter de rug van verblijven in onthaalhuizen en andere tijdelijke woonsituaties, noodopvang en soms ook op straat. Ze zijn ‘ontankerend’ en vervreemd van sociale relaties.

Hulp verlenen aan thuislozen betekent in de eerste plaats werken aan het herstel van vertrouwen. ‘De relatie is de motor van de thuislozenzorg’. Omdat dit nu precies zo moeilijk is voor de thuisloze, is het aan de hulpverlener om de eerste stappen te zetten en handelingen te stellen die vertrouwen uitstralen, bijvoorbeeld helpen bij het zoeken naar een woning en bij het verkrijgen van een inkomen, zodat de hulpverlener betrouwbaar wordt voor de thuisloze. Daarna kunnen ze samen werken aan kleine veranderingen, vertrekkend van de kracht en het tempo van de thuisloze. Direct resultaat is niet altijd te verwachten, maar ‘de hulpverlener laat zich hierbij niet leiden door tijd of afschrikken door ongewenst resultaat’.⁹⁷

Een vertrouwensrelatie opbouwen, dat vraagt nu eenmaal tijd, geduld en vastberadenheid, vertelt begeleidster Greet Meyhi.

‘Zo heb ik iemand in begeleiding gehad die mij na zes jaar zei: “Greet, nu heb ik alles geprobeerd met u: niet op tijd komen, drinken, en weet ik wat allemaal... Ik heb u getest en nu weet ik: wat ik ook doe, jij bent er voor mij. Nu kan ik u vertrouwen...” Maar dat was dus na zes jaar! Nu is de tendens in Vlaanderen dat je na zes maanden je dossier moet kunnen afsluiten. Maar dat kan je niet met thuislozen, dat gaat niet!’⁹⁸

⁹⁷ ‘Ben jij voldoende betrouwbaar om op te vertrouwen?’, p. 15.

⁹⁸ Gesprek met Greet Meyhi, 23/08/16

1991

Decreet op het Algemeen Welzijnswerk van 24 juli 1991 stipuleert dat de bestaande welzijnsvoorzieningen zich moeten omvormen tot polyvalente centra voor algemeen welzijnswerk.

Colloquium over Armoedebestrijding in het Hoofdstedelijke Gewest, Brussel, 26 en 27 februari 1991; Jan Goublomme stelt in naam van Thuisloenzorg Vlaanderen het 'Memorandum over Armoedebestrijding' op; Oprichting van dagcentrum Hobo; Start van het Regio-Overleg Thuisloenzorg

1992

1993

Afschaffing van de wet op de landloperij. De wet 'houdende een urgentieprogramma voor een meer solidaire samenleving' van 1993, die de wet van 1891 vervangt, ook bekend als de wet-Onkelinx, introduceert de term 'dakloze' en versterkt de rol van de OCMW's in de dak- en thuisloenzorg.

De Schutting krijgt een eigen huis aan de Ninoofse Poort nr 10

1994

Decreet Algemeen Welzijnswerk uit 1991 treedt in voege. Toevoeging van artikel 23 in de Belgische grondwet, dat het recht op wonen garandeert, als onderdeel van het recht op een menswaardig leven.

Start van het onthaalcentrum voor Jongeren (OCJ) Araña

Deze tijdlijn gidst u langs markante gebeurtenissen op drie niveaus:

WET- EN REGELGEVING

BRUSSEL

ORGANISATIES IN HET
BESCHUT-NETWERK

De Schutting is vooral een soort van ankerplaats voor de bewoners, waar mensen kunnen thuishkomen, een plek waar ze zich welkom voelen, een thuishaven. Sommigen zullen na verloop van tijd alleen verder kunnen. Voor anderen is De Schutting een blijvend houvast.⁹⁹ Jo Geysen vindt dat ook voor hen plaats moet zijn in de thuislozenzorg:

*'Nu wil men aan begeleid wonen in Vlaanderen een termijn stellen, maar dat is vloeken in de kerk. Volgens Vandeurzen zouden deze mensen na twee jaar moeten "doorstromen". Naar waar? Naar "gespecialiseerde diensten", of zoiets...? Maar dat zijn wij, dus! Er is niks anders meer... De thuislozenzorg heeft nu eenmaal voor een deel een "vuilbakfunctie", voor mensen die verder nergens meer aan de bak komen. En dat is ook onze verdomde plicht. En dan moet je als organisatie natuurlijk zien hoever je kan gaan, want een hulpverleningsrelatie moet toch minimaal een verantwoordelijkheid inhouden van de hulpvrager; het moet een wisselwerking blijven, of het moet toch in die richting evolueren. Er kan desnoods een pauze ingelast worden, maar ook dan moet de boodschap zijn: wij geven om jou! Wij zetten jou niet opzij... De Verhalen van Grote Veranderingen zijn aan ons niet besteed. Hier schrijven we Trage Verhalen van kleine verworvenheden, stappen naar stabiliteit, naar vertrouwen.'*¹⁰⁰

99 JV De Schutting 1997, p. 7.

100 Gesprek met Jo Geysen, 29/09/16

Begeleiding, betrouwbaarheid, betrokkenheid

Het basiskenmerk van thuislozen is dat zij een 'multicomplexe problematiek' hebben: hun problemen zijn 'niet onder een hoedje te vangen'. Elke persoon heeft een eigen erfenis van elementen uit het verleden die voor een groot deel haar of zijn veerkracht in het heden bepaalt. Deze verscheidenheid zorgt ervoor dat elke begeleiding anders is.

Kenmerkend voor thuislozen is dat zij vaak het gevoel hebben zelf niets te kunnen doen aan hun situatie; ze voelen zich machteloos. Elke begeleiding moet erop gericht zijn om mensen inzicht te geven in wat ze wel kunnen zodat hun handelingsbekwaamheid en hun zelfvertrouwen kunnen groeien. Communicatie is daarbij cruciaal. Arme mensen verstoppen hun onmacht vaak achter stoere taal wat hun omgang met anderen, ook met sociale of medische diensten, verstoort. De vele gesprekken met de begeleider in de veilige context van De Schutting helpt hen te oefenen en te zoeken naar een manier van contact nemen die bij hen past en die deuren opent in plaats van sluit.

‘Bed, bad en brood’, of rust, verzorging en voeding, zijn noodzakelijk maar niet voldoende; BBB moet ook staan voor ‘begeleiding, betrouwbaarheid, betrokkenheid’. Je leven krijgt pas een meerwaarde door ontmoetingen met anderen. Voor veel bewoners is de intense begeleiding die ze in De Schutting vinden vaak de eerste ‘echte’ ontmoeting met een ander mens in hun leven. Een begeleider moet daarom vooral open en eerlijk zijn, zodat de thuisloze stilaan zijn reflex van wantrouwen kan laten varen en kan ervaren dat er ook deugddoende relaties zijn waar je sterker en rijker van wordt.¹⁰¹

Leden en anciens

Bewoners van De Schutting zijn geen ‘cliënten’, dat woord komt niet voor in rapporten of jaarverslagen; zij zijn lid van De Schutting. Ze treden toe tot de grote familie, of ‘pleegfamilie’,¹⁰² die De Schutting in feite is.

De weg naar De Schutting verloopt meestal via één van de onthaalhuizen en soms ook via het straathoekwerk. Naast Albatros en Open Deur zijn de voornaamste doorverwijzers: Talita, onthaalhuis voor vrouwen, PagAsa, onthaalhuis voor slachtoffers van mensenhandel, en Diogenes, organisatie voor straathoekwerk.

Voor een begeleiding echt van start gaat, krijgen de toekomstige bewoners de tijd om rustig kennis te maken. Bij het kennismakingsgesprek met de begeleider zal altijd ook de begeleider uit het onthaalhuis of de straathoekwerker aanwezig zijn. Daarna worden ze uitgenodigd om een paar keer mee te komen eten zodat ze alvast de sfeer kunnen opsnuiven en ook andere teamleden en bewoners kunnen leren kennen.¹⁰³

Bij de start van de begeleiding ondertekenen bewoner en begeleider samen een ledenovereenkomst. Daarin staat louter opgesomd wat De Schutting te bieden heeft, met name een ontmoeting per week met je begeleider, het aanbod van de leefruimte, de maaltijden en de activiteiten, en een telefonische permanentie. De begeleiding is gratis; voor de administratieve werking wordt een kleine bijdrage per maand gevraagd. ‘Er staat niets in over wat zij zouden moeten doen’, zegt Jo Geysen.

‘De essentie is: mensen komen hier omdat ze dat zelf willen. Naar een onthaalhuis gaan ze omdat ze moeten, omdat ze anders op straat staan, en dan gaan ze vaak in het verzet tegen de leefregels en afspraken die daar gelden, omdat het ‘moet’, omdat het niet echt hun keuze is. [...] Bij aanvang zegt een persoon soms waarom die hier wil begeleid worden... en dan antwoord ik: “Neen, luister nu maar naar mij, dit is wat wij doen, en als jij zegt ‘Dat is iets voor mij, dat wil ik doen’, dan is deze plaats voor jou. Dan moet jij niet meer zeggen waarom.”’¹⁰⁴

101 JV De Schutting 1997, p. 9-12.

102 JV De Schutting 1997, p. 14.

103 JV De Schutting 1998, p. 14.

104 Gesprek met Jo Geysen, 29/09/16

De begeleiding door De Schutting is onbegrensd in tijd en kent geen leeftijdsgrens. ‘Ik wil aan thuislozen die hier beginnen, en die vaak al een heel lang parcours achter de rug hebben, geen “deadlines” opleggen. Wij zeggen dus heel bewust: zo lang jij dat wil, blijf je bij De Schutting. Of dat nu zes maanden is, of zes jaar.’¹⁰⁵

Sommige bewoners redden het na enige tijd wel zonder wekelijkse begeleiding, maar ze hebben nog de houvast nodig dat ze altijd op De Schutting terecht kunnen. Voor hen is het statuut van de ‘anciens’ in het leven geroepen. Zij blijven lid, ze zijn welkom op alle activiteiten en ze kunnen altijd nog komen aankloppen met een specifieke vraag, maar ze worden niet meegeteld als begeleide personen in de jaarverslagen. Mochten ze om een of andere reden toch weer intense begeleiding nodig hebben, dan weten ze dat er voor hen een plaats is. Volgens Jo Geysen heeft dat niets te maken met betutteling of ‘klantenbinding’:

‘Niemand wil graag begeleid worden; iedereen heeft haar/zijn droom en zodra ze een stap daarnaartoe kunnen zetten, zullen ze die ook zetten. Hier is niemand die voor zijn plezier lid blijft van De Schutting. Finaal is het doel dat de thuisloze zich opnieuw ergens thuis kan voelen. En als lid blijven, hun nu net die stabiliteit biedt die ze nodig hebben, dan hebben zij het recht om lid te blijven.’¹⁰⁶

Het aantal begeleidingen is dus niet hetzelfde als het aantal leden. In 2006 noteerde men bijvoorbeeld 64 begeleidingen¹⁰⁷ terwijl wel 83 mensen lid waren van De Schutting. Daarvan woonde 10% in een formule van samenwonen; 29% huurde via een sociaal verhuurkantoor; 44% huurde op de privé huurmarkt; 16% betrok een sociale woning.¹⁰⁸

¹⁰⁵ Ibidem.

¹⁰⁶ Gesprek met Jo Geysen, 29/09/16

¹⁰⁷ JV CAW Archipel 2006, boordtabellen, tabel 3B.

¹⁰⁸ Het Schutblad, maart 2007, p. 11-12.

Plant wordt boom

Dit afscheidswordje publiceerde één van de leden van De Schutting in 2016 in het ledenblad 'Het Schutblad' toen hij/zij (die anoniem wenste te blijven) 'ancien' werd':

*'Je suis arrivé au Schutting comme une plante avec peu de terre, peu d'oxygène, peu d'espoir pour refleurir. Mais cette plante vous l'aviez prise en main, vous l'aviez donné un peu de terre et vous l'aviez arrosée chaque jour pour que cette plante reçoit une deuxième chance de reprendre goût de grandir. Aujourd'hui cette plante a tellement grandi qu'elle est devenue un arbre avec plein de feuilles et plein de fleurs de tous les couleurs, qu'il est temps de le mettre dans un jardin. Je te remercie pour l'espoir que vous l'aviez donné, de votre franchise et de toutes les phrases que vous l'aviez dit, car cet arbre a grandi et prit le goût de vivre.'*¹⁰⁹

¹⁰⁹ Het Schutblad, dec 2016, p 21-22.

Co-piloten

Begeleiding bij De Schutting bestaat uit administratieve begeleiding en ondersteuning bij budgetbeheer, maar ook psychosociale begeleiding en andere vragen die zich in de loop van het proces aandienen, kunnen aan bod komen. ‘De begeleider gaat samen op weg met de persoon die hij begeleidt, volgt de “bewoner” op het pad dat hij zelf kiest en tracht hem soms wat bij te sturen, daarom spreekt men in De Schutting liever van een medestander dan van een begeleider.’¹¹⁰

Begeleiding bij De Schutting is immers een traject, een reis die je onderneemt, samen met je begeleider, waarbij je steeds zelfstandiger wordt. ‘De begeleider is copiloot en geeft de coördinaten en obstakels aan. De bewoner zelf heeft het roer in handen.’¹¹¹ Coördinator Jo Geysen trekt de vergelijking door:

‘Wat ik belangrijk vind is dat de bewoners hier niet in een hulpverleningsmodel worden geduwd, maar dat alles in vertrouwen besproken wordt. Hier kan in feite alles, zolang wij elkaar vertrouwen. We moeten het niet altijd eens zijn, maar we moeten wel open zijn en kunnen discussiëren. Pas als de bewoner beslissingen wil nemen die heel slecht zijn, zullen we ermee stoppen. Ik vergelijk het altijd met een autorit: jouw auto is niet perfect en heeft blutsen, maar jij zit aan het stuur en ik rijd met jou mee. Het parcours stippen we samen uit. Zijwegen inslaan of onbekende paadjes kiezen, dat kan. Pas als je per se in een afgrond wil rijden, dan stap ik uit, anders niet.’¹¹²

110 JV De Schutting 1991, p. 5.

111 JV De Schutting 1989, p.6.

112 Gesprek met Jo Geysen, 29/09/16

Met zeven (en meer) aan de tafel

De Schutting is ook een plek waar de bewoners vrijblijvend kunnen aanlopen en elkaar ontmoeten, bij activiteiten, of gewoon bij de televisie. En aan tafel. Samen eten was en is een belangrijk ritueel in De Schutting, vertelt begeleidster Greet Meyhi:

*'Typerend en cruciaal voor De Schutting is onze living: een plaats waar de bewoners altijd binnen en buiten kunnen lopen en waar ze desgewenst samen kunnen eten. Dat is essentieel en dat schept ook een band. De eerste jaren was het hier open tot 22u. De mensen hadden dan nog geen televisie en bleven hier plakken om samen tv te kijken. Nu heeft ieder zijn eigen tv. Toen zijn we vervroegd naar 20u, maar we merkten dat ze niet meer kwamen; ze waren bang om 's avonds nog alleen naar huis te gaan. Sinds vorig jaar sluiten we om 18u, maar iedereen is meestal om 17u weg. We stimuleren hen trouwens om hun netwerk uit te breiden en ook een keer ergens anders te gaan eten, of deel te nemen aan activiteiten in de stad. Dat ze graag thuis zijn, is natuurlijk ook positief, want dat is ten slotte de bedoeling: dat ze het thuis gezellig vinden maar het ook alleen aankunnen.'*¹¹³

Koken was de taak van vrijwilligers, die eerst één en dan vijf avonden per week een warme maaltijd verzorgden. In 1991 kwam daar ook de zaterdagmiddag bij. Afruimen en afwassen gebeurde door iedereen samen, en dat is vandaag nog net zo. Een warme maaltijd kostte in 1989 100 BEF (2,50 euro). De eerste jaren zaten er elke dag tien tot twaalf bewoners rond de tafel; een viertal vrijwilligers losten elkaar af in de keuken. 'Wij zijn van de familie', schreef een vrijwilligster, en we hebben een nieuwe familienaam: "De Skutting", zoals de Franstaligen het zeggen'.¹¹⁴ Later kwamen daar ook de 'gezellige avonden' bij, waar alle bewoners en teamleden op uitgenodigd werden: samen eten en daarna kaarten of andere spelletjes, soms een quiz.¹¹⁵

Vandaag zitten bewoners en begeleiders nog elke middag samen aan tafel voor brood en soep en is er elke vrijdagmiddag een warme maaltijd. Naast de permanentie, elke weekdag van 9 tot 18u, is de klok rond een medewerker telefonisch bereikbaar.

113 Gesprek met Greet Meyhi, 23/08/16

114 JV De Schutting 1989, p. 11.

115 JV De Schutting 1998, p. 16.

De Schutting vindt onderdak

De eerste jaren hadden de gesprekken voor het begeleid wonen plaats in lokalen van Albatros. Begin 1990 kreeg De Schutting een eigen stek in de Groot Sermentstraat, op het gelijkvloers van het woonblok op nr. 8. In 1993, net voor Kerstmis, volgde de verhuis naar het eigen huis aan de Ninoofse Poort nr. 10, waar de organisatie nog steeds thuis is, en dat was ‘zeer welkom na tien inbraken in de loop van 1993!’¹¹⁶

In de eerste jaren van haar werking betrokken de meeste bewoners van De Schutting een kamer die verhuurd werd door Sociaal Verhuurkantoor Iris. Enkel bewoonden een gemeubelde kamer bij particulieren. De werking had ook één huis ter beschikking dat plaats bood aan vier bewoners in een formule van beschut-samen-wonen.¹¹⁷

Betaalbare woningen voor kwetsbare mensen, daar was en is in Brussel grote nood aan. De Schutting wilde ook op dit vlak actief zijn steentje bijdragen en heeft in de loop van de laatste twee decennia verschillende huizen en appartementen verworven en gerenoveerd. ‘We konden de woningen telkens aan goede voorwaarden verwerven. Voor een huis kan je ook makkelijker sponsoring verwerven dan voor vager omschreven werkingskosten. Een architect in de Raad van Bestuur [Luc Willems] helpt ook,’ zegt bestuurslid Jan Dekelver.¹¹⁸

De verhuur van woningen wordt beheerd door Sociaal Verhuurkantoor Iris, die ze verhuurt aan de mensen die door De Schutting begeleid worden. Het is het Sociaal Verhuurkantoor dat erop toeziet dat de bewoner zijn of haar huur tijdig betaalt, maar De Schutting houdt wel een vinger in de pap. ‘Mocht het zo ver komen dat Iris een bewoner van ons niet meer zou willen, maar wij willen wel dat die persoon in dat huis blijft, dan kunnen wij ons contract met Iris voor dat huis opzeggen. Maar dat is nog nooit gebeurd en zie ik ook niet meteen gebeuren’, zegt Jo Geysen.

Wonen via een Sociaal Verhuurkantoor is in principe tijdelijk, dus van bij de start van de begeleiding schrijven de bewoners zich in bij de gewone huisvestingsmaatschappijen. De wachttijd voor een sociale woning ligt in Brussel tussen zes en acht jaar; ze moeten die vraag om de twee jaar vernieuwen. ‘Uitzonderlijk stopt een begeleiding maar blijft de bewoner toch in het pand wonen, bijvoorbeeld omwille van de integratie van de kinderen in de buurt, of bij gebrek aan gepaste woningen; dat is een groot probleem voor grote gezinnen. In die zin woont er nu al langere tijd een gezin met vijf kinderen in een tijdelijke woning van Albatros.’¹¹⁹

De woningen die door De Schutting of Albatros gekocht werden, gingen na de opeenvolgende fusies in het patrimonium van vzw Beschut.

¹¹⁶ JV De Schutting 1993, p. 13.

¹¹⁷ Gaublonne (1989), p. 9.

¹¹⁸ Gesprek met Jan Dekelver, 30/08/16

¹¹⁹ Gesprek met Jo Geysen, 29/09/16

Sociaal Verhuurkantoor Iris

De vzw Iris werd opgericht in 1981. Stichtende leden waren asbl Télé-Service (daarna 'Centre d'action sociale global Espace Social Télé-Service asbl'), vzw Teledienst, en het onthaalhuis Open Deur, vertegenwoordigd door Marie-Louise Steyaert.

'Het was het begin van de huisvestingscrisis en de eerst getroffen waren de kansarmen. Wij hadden toen als project om de overgang van daklozen of mensen die door dakloosheid bedreigd waren naar zelfstandig wonen te vergemakkelijken. Hier waren twee ingrediënten voor nodig: woningen en sociale, begeleidende diensten. Wij gingen van start met drie "geërfde" gebouwen van asbl Télé-Service en vzw Open Deur. Het waren vrijwilligers die het werk deden.'¹²⁰

Nadien werden meer sociale diensten lid van Iris, vooral onthaalhuizen of diensten uit de thuislozensector. Sinds 1999 is Iris als sociaal verhuurkantoor erkend en gesubsidieerd door het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, die uiteindelijk ook striktere en preciezere veiligheids-, gezondheids- en uitrustingsnormen voorschreef. Onder impuls van het project 'Verruiming begeleid wonen' (2002-2004) kregen de sociale verhuurkantoren budget voor een gezamenlijke promotiecampagne om private eigenaars te overtuigen om woningen ter beschikking te stellen van thuislozen.

¹²⁰ Bron: http://www.svk-iris-ais.be/Download/IRIS_StoryNL.pdf

De bewoners

In 1989 werden 51 personen begeleid. De gemiddelde begeleidingsduur bedroeg gedurende de beginperiode van De Schutting acht à negen maanden. Bij de bewoners van De Schutting telde men opvallend veel Belgen (78%; bij Albatros waren toen 58% van de bewoners Belg). ‘Voor Belgen is de stap naar begeleid wonen blijkbaar makkelijker te zetten dan voor vreemdelingen. De onzekerheid waarin veel vluchtelingen in België verblijven is hier niet vreemd aan. [...] Gastvrijheid is in de Belgische politiek nog steeds een onbekend begrip en vluchtelingen blijven vaak de zondebok’, zo luidt het in het jaarverslag.¹²¹ Bij aanvang vonden opvallend veel jonge mensen de weg (48% was in 1989 jonger dan 30; 38% tussen 30 en 40).

Stilaan steeg het aantal mensen in begeleiding; er raakten ook steeds meer kinderen betrokken bij de begeleidingen. De begeleidingsduur steeg al snel tot gemiddeld 31 maanden of 2,5 jaar; in de tweede helft van de jaren negentig liep dit op naar vier jaar. De Schutting noemt dit zelf één van haar troeven, omdat de begeleiding ‘en cours de route’ nieuwe impulsen en mogelijkheden krijgt.¹²²

De grote meerderheid van de bewoners bestaat uit arbeiders en werklozen, doorgaans laag geschoold. Maar er kloppen ook een aantal mensen aan die, ondanks een degelijke opleiding, toch thuisloos worden en begeleiding vragen. Dit ziet men bij De Schutting als een ‘indicator van het fenomeen “nieuwe armoede”’.¹²³

Eigen aan de werking van De Schutting, met zijn langere en intensieve begeleidingen, is dat de populatie stilaan ouder wordt. Hoewel ‘oud’ een variabel begrip blijkt. Thuislozen hebben een zwaar en afmattend leven achter de rug zodat ze al op 40 à 45 jaar erg oud kunnen lijken en vlugger moe zijn dan leeftijdsgenoten die een comfortabeler leven hadden. De Schutting vraagt extra aandacht voor de noden van deze – relatief – oude thuislozen; die bovendien vaak geen of een verstoorde relatie hebben met hun familie. Zij zouden al op eerder jonge leeftijd een beroep moeten kunnen doen op diensten als ziekenvervoer, poetshulp aan huis en dergelijke.¹²⁴

121 JV De Schutting 1989, p. 13.

122 JV De Schutting 1998, p. 24.

123 JV De Schutting 1997, p. 3.

124 JV De Schutting 1997, p. 8.

Hoewel de capaciteit van De Schutting bij de fusie met CAW Archipel in 1999 op veertig begeleidingen getaxeerd werd¹²⁵, toonde de realiteit quasi het dubbele: tussen 1999 en 2012 schommelde het aantal begeleidingen tussen 76 en 86 per jaar.¹²⁶

De Schutting werkt niet met wachtlijsten. Het is wel zo dat er telkens een vijftal mensen in een ‘wachtrij’ staan. Zij verblijven nog in een onthaalhuis, maar ze deden al een aanvraag voor begeleiding en nemen al regelmatig deel aan de activiteiten. Door plaatsgebrek moet men echter wel twintig tot dertig aanvragen per jaar weigeren.¹²⁷ Doorverwijzen van deze mensen is niet evident vermits het aanbod van beschut wonen voor thuislozen in Brussel zeer beperkt is.¹²⁸

125 JV CAW Archipel 1999, p. 53.

126 Tabel bezorgd door Tom Van Vlierberghe op 10/10/2016

127 JV CAW Archipel 1999, p. 58.

128 JV CAW Archipel 2000, p. 58.

'Te' of 'niet genoeg'

Het profiel van de bewoners van onthaalhuizen, en recenter ook de mensen die in beschut wonen een plek vonden, is de laatste decennia sterk veranderd, zegt Bernard De Backer in zijn studie 'Honderd open deuren'. Hij ziet nieuwe groepen verschijnen in de residentiële opvang, enerzijds van 'hogerop', van bevolkingsgroepen die net boven de armste laag zit, kleine zelfstandigen die failliet gaan, personen die niet arm zijn, maar die na enkele persoonlijke tegenslagen snel afglijden,... Ook de instroom vanuit de zijflanken is opvallend; mensen die eerder in andere sectoren thuis horen maar daar om een of andere reden niet (meer) aan de bak komen: mensen die uit de psychiatrie ontslagen zijn, mindervalide personen, vluchtelingen,... 'Talrijk zijn de mensen die "te" zijn (te gehandicapt, te zot, te ziek, te oud, te jong,...) om zelfstandig te kunnen zijn en "niet (gehandicapt, zot, ziek, oud, jong,...) genoeg" om opgenomen te worden in een gespecialiseerde instelling. En dan komen ze terecht in een onthaalhuis of een gemeenschapshuis.'¹²⁹

¹²⁹ De Backer, B. (2008), p. 84-85.

Vrouwen en kinderen

Gezien de nauwe samenwerking met ‘mannenhuis’ Albatros, bleven de vrouwen tijdens de beginjaren in de minderheid; 24% van de bewoners was in 1990 een vrouw. Vanaf dan zou een medewerkster van Open Deur, Greet Meyhi, halftijds bij De Schutting werken zodat de vrouwen van Open Deur van bij de start een vertrouwd gezicht vonden.

Vanaf november 1994 ging er een vrouwenpraatgroep van start. Eenmaal per maand zaten de vrouwen bij elkaar, zonder de kinderen erbij, begeleid door een vrijwillig medewerkster. Zij nam dit initiatief ‘omdat de vrouwen elkaar moeilijker vonden; mannen hadden biljart, voetbal... en vrouwen vinden het fijn om onder elkaar te kunnen praten over kinderen, opvoeding... en zo mekaar echt steunen’.¹³⁰

Nieuw voor veel mannen was dat de vrouwen ook kinderen meebrachten naar de leefruimte en de maaltijden. Langzaam wenden ze eraan dat hun favoriete televisiefeuilleton ruimte moest maken voor Samson en andere kinderprogramma’s.¹³¹ De vraag drong zich op of een aparte kinderwerking wenselijk zou zijn. Vanuit de vaststelling dat veel van deze ouders moeite hebben om positief en stimulerend om te gaan met hun kinderen – ze ervoeren dat meestal zelf ook nooit – richtte De Schutting samen met Albatros een babyclub op: ‘Tutti frutti’. Twee voormiddagen per week konden ouders van kleine kinderen (0-3 jaar) samenkomen en de motorische ontwikkeling van de kinderen leren stimuleren.

Erkenning en financiering

In juli 1990 kwam de erkenning als ‘centrum voor residentieel welzijnswerk, categorie beschut wonen voor thuislozen’, met een begeleidingssubsidie voor veertig ‘bewoners’. De Schutting werd lid van de koepelorganisatie Thuislozenzorg Vlaanderen.¹³²

Helaas dekte de subsidie lange tijd slechts 90% van de lonen van de medewerkers en kreeg De Schutting géén werkingskosten. Nochtans hamerden de medewerkers er in bijna elk jaarverslag op dat beschut wonen aantoonde dat, ‘mits een woonbegeleiding op maat van de hulpvrager, een aantal thuislozen uit het circuit van onthaalhuizen, psychiatrie, klinieken en gevangenissen wegblijven.’¹³³ De persoonlijke begeleidingen zouden ook (her-)opnames in ziekenhuis of psychiatrie voorkomen.¹³⁴

Jaarlijks moest de organisatie op zoek naar 900.000 BEF (23.000 euro). Dat lukte gedeeltelijk dankzij de steun van grote fondsen zoals de Nationale Loterij, of via allerlei acties, vaak in samenwerking met verenigingen en scholen. Zo was De Schutting in 1992 begunstigde van een steunfonds bij het huwelijk van een

¹³⁰ Het Schutblad, juli 95, p. 4.

¹³¹ JV De Schutting 1990, p. 5.

¹³² JV De Schutting 1991, p. 4.

¹³³ JV De Schutting 1990, p. 18.

¹³⁴ JV De Schutting 1990, p. 19.

bevriend echtpaar. In 1994 leverde een fietstocht naar Compostela zelfs 352.000 BEF (9000 euro) sponsorgeld op. Van groot belang waren de stille schenkingen van kloosterordes, anonieme giften en renteloze leningen, waarmee bijvoorbeeld de woning aan de Poincarélaan kon worden gekocht. Een jaarlijkse wijnverkoop zou de middelen verder aanvullen.

Een meer structurele aanpak vond men met ‘Operatie Doorslag’: een soort crowdfunding avant la lettre. Het uitgangspunt was: als honderd mensen elke maand 250 BEF (6,5 euro) zouden storten, zou al een derde van het geld gevonden zijn. Een abonnement op het ledenblad ‘Het Schutblad’, kreeg je er gratis bovenop... toch een ‘doorslaggevend argument’.¹³⁵ En dat kan kloppen, want dit blad rapporteert met zin voor humor en detail over de vele activiteiten met de bewoners. In Het Schutblad kan je zelfs de brieven van Dikke Freddy lezen, die sinds 1993 in het magazine Alert verschenen.¹³⁶ Dikke Freddy is het alter ego van de schrijver Erik Vlaminck, die zelf ervaring heeft als begeleider van thuislozen in het project ‘Het Anker’ en die mee aan de basis ligt van het straathoekwerk in Antwerpen. In zijn brieven aan beleidsverantwoordelijken van diverse niveaus kaart Dikke Freddy op onnavolgbare wijze de problemen aan waar thuislozen en leefloontrekkers dagelijks mee te maken krijgen, en stelt hij zelf originele oplossingen voor.

¹³⁵ JV De Schutting 1991, p. 37.

¹³⁶ De eerste brief staat online: <https://www.kennisplein.be/Pages/Dikke-Freddy-brief-1.aspx> Nu kan je Dikke Freddy's brieven nalezen op www.sociaal.net of in enkele bundels, uitgegeven bij Uitgeverij Vrijdag.

Vrijwilligers en liefdadigheid

In de thuislozenzorg is de inzet van vrijwilligers altijd groot geweest, én onontbeerlijk. Dat geldt ook voor De Schutting, Albatros, Open deur, Kodiel... Koken of de kookactiviteiten van bewoners begeleiden, uitstapjes organiseren of begeleiden, activiteiten aanbieden of ondersteunen, de telefoon opnemen tijdens teamvergaderingen, en zoveel andere taken... zonder vrijwilligers zouden er zeker heel wat hiaten vallen in de dagelijkse werking. Om hen te bedanken organiseert De Schutting elk jaar een groot feest voor de vrijwilligers; op dat moment zijn het de medewerkers en bewoners die de vrijwilligers bedienen en in de watten leggen.

Deze sector heeft ook altijd gekampt met onderfinanciering. Er ging veel tijd en energie naar acties om geld in het laadje te brengen. Hartverwarmend is de lange lijst van giften, van individuen, families, scholen, andere organisaties, kloosterordes... en vaak ook anoniem.

Soms kwamen er giften uit onverwachte hoek. Bij Open Deur arriveerden al eens pakketjes met bedenkelijke inhoud: 'een beremuts van de overleden echtgenoot voor de winter, een oud gebit met een briefje erbij dat het misschien aangepast kon worden, aandelen zonder waarde van Union Minière,...'. Iemand bezorgde zelfs een pakketje bankbiljetten van voor én van tijdens de oorlog. Had men die gevonden onder de matras van een overleden familielid? Helaas hebben ze alleen nog antiquarische waarde; ze bleken niet meer om te ruilen naar actueel geld.¹³⁷

137 Uit: Herinneringen van Ria Willem, opgetekend in augustus 2012.

Activiteiten en ontspanning

Thuisloos zijn betekent in essentie een verlies van verbondenheid, van relaties, maar ook van de capaciteit om duurzame relaties aan te gaan. Werken aan het herstel van dat gevoel ergens bij te horen, is essentieel in de filosofie en de werking van De Schutting. Dat gebeurt via de dagelijkse, eenvoudige dingen zoals samen eten en een leefruimte delen, maar de medewerkers wilden meer. In 1991 kreeg De Schutting een projectsubsidie van het Vlaams fonds ter bestrijding van de kansarmoede (VFIK) om de groepsdynamiek van de bewoners te bevorderen. Het was de bedoeling om bij de bewoners vrijetijdsbesteding als vaardigheid bij te brengen en zo hun zelfvertrouwen op te krikken.

Medewerkers van De Schutting en Albatros waren in 1991 mede-oprichter van Hobo dat zich ontwikkelde tot dagcentrum waar thuislozen terecht kunnen voor sociaal-culturele activiteiten. Deelnemers bouwen via deze weg aan hun zelfvertrouwen, ze ontdekken hun talenten en ze breiden hun sociale netwerk uit. De activiteiten zijn zeer gevarieerd: gaan bowlen, een dagje naar een recreatiepark, samen theater maken...¹³⁸

Een beproefd recept voor de bevordering van het groepsgevoel is natuurlijk: samen eropuit trekken. In de loop der jaren heeft De Schutting een gevarieerd aanbod van uitjes, weekends en reizen opgebouwd.

Samen met de bewoners van Albatros gaan de mensen van De Schutting bijvoorbeeld elk jaar enkele dagen op vakantie naar Loppem, bij de zusters van de Priorij Onze-Lieve-Vrouw van Bethanië. Vaste ingrediënten zijn: een dagje aan zee, een dagje Brugge en Damme, de barbecue, een voetbalmatch De Schutting-

¹³⁸ In 2013 ging Forsiti'A van start, een theatergroep met wisselende bezetting die eerst in samenwerking met Gemeenschapscentrum De Markten en daarna met Link=Brussel producties maakt.

Albatros, en... verloren lopen in het doolhof van het kasteel van Loppem. ‘Dat schept een band, daar kijken ze naar uit’, vertelt Greet Meyhi. ‘Niet allemaal, en dat moet natuurlijk ook kunnen. We zijn dan uiteindelijk begonnen met een spaarplan voor een buitenlandse reis; zo trokken we naar Kreta, Frankrijk en Griekenland. Sommige mensen komen daar herboren van terug!’¹³⁹

Lief en leed worden gedeeld: maandelijks zijn er verjaardagsfeestjes. Op kerstavond én kerstdag is er telkens een feestmaaltijd in De Schutting. Met oudjaar organiseert Hobo een feest voor de hele thuislozensector. Er is ook ruimte voor herdenkingen voor gestorven bewoners of ex-bewoners. In Het Schutblad staan vaak ontroerende ‘In memoriams’. ‘Dat schrikt af, maar tegelijk stelt het hun gerust: men zal hier waardig van mij afscheid nemen’.¹⁴⁰

Geïnspireerd door de positieve ervaringen bij Open deur ging vanaf 1994 een maandelijks massage-avond van start, met vzw DANA. De vergaderzaal werd omgetoverd tot een warm, sfeervol lokaal, met handdoeken, dekens, kussens, zacht licht. ... Een sessie duurde 45 minuten en eindigde met een gezichtsmassage. ‘Het resultaat is beter dan een facelift’.¹⁴¹

Populaire tv-programma’s vonden ook in De Schutting een trouw publiek. Samen kijken naar ‘10 om te zien’ bracht de bewoners in 1992 op het idee om zelf een playbackshow te organiseren, een initiatief dat toch wel enkele jaren standhield. Ook vrijwilligers deden mee.¹⁴²

¹³⁹ Gesprek met Greet Meyhi, 23/08/16

¹⁴⁰ Gesprek met Greet Meyhi, 23/08/16

¹⁴¹ JV De Schutting 1994, p. 12.

¹⁴² Ook de kinderen van Jo en Anne waren steevast van de partij. Bij de eerste editie imiteerden ze De Nieuwe Snaar, maar het was bewoner Victor, alias Freddy Mercury, die als winnaar uit de bus kwam... (Het Schutblad, jan 1993, p. 10-11).

Afscheid van Anatole

Als bewoners of anciens van De Schutting overlijden, krijgt ook hun afscheid de nodige zorg en aandacht. Vaak verschijnt in Het Schutblad een persoonlijk 'In memoriam'. Deze getuigenis publiceerde begeleidster Karina Bals bij de dood van Anatole op 23 december 2008:

'Anatole is bij De Schutting komen aankloppen in 1992; zestien jaar lang hebben wij een weg met hem mogen afleggen. Anatole was van Russische origine. Zijn vader heeft hij nooit gekend, zijn moeder is gestorven toen hij nog een kind was. Hij vertelde over een vrouw waarmee hij kinderen had. Maar nooit heb ik mogen weten waar zij wonen en hoe hun naam is. Toch voelde hij tijdens de laatste weken van zijn leven de nood om over zijn vrouw en kinderen te vertellen. Maar hij wilde niet dat we naar hen op zoek zouden gaan.

Ik heb Anatole nog veel weten spelen op zijn mondharmonica, in de gangen van de metro aan het Centraal Station in Brussel. Via Hobo kreeg hij de kans om naar de opera te gaan en naar andere klassieke voorstellingen. Ik zal nooit vergeten hoe ik met hem naar Toots Thielemans ging luisteren en hoe hij uiting gaf aan zijn enthousiasme.

Anatole was een ongekennde verzamelaar: sigarenbandjes, bierviltjes, postkaarten, gebruikte tram- en telefoonkaarten, pins, vijskes en nageltjes, postzegels, luciferdoosjes, sigarettenblaadjes, ... Ook grotere objecten lieten hem niet onberoerd: radio's, huisraad, meubels,... die hij overal kon vinden in de straten van Brussel. Hij stouwde zijn kamer zo vol dat we telkens moesten ingrijpen om het leven voor hem terug leefbaar te maken. Op een dag sprak hij van een nieuwe bewoner op zijn kamer. Naast zijn goudvis en hamster, had hij ook een kip geadopteerd. Haar naam was Juliette. We hebben voor haar een beter onderkomen kunnen vinden waar Anatole mee kon instemmen en dat was Kodiel. Zo kon hij haar toch gaan bezoeken.

Het laatste jaar kreeg Anatole het moeilijk. Door de pijn in zijn buik weigerde hij zijn onontbeerlijke medicatie. Hij verloor hierdoor het contact met zichzelf en met de realiteit. Op een bepaald moment weefde hij een net van touwen doorheen zijn kamer, als het ware een vangnet om hem op te vangen, om hem samen te houden, een kunstwerk dat niet zou misstaan in het SMAK in Gent.

Ik ben zo dankbaar dat het team van De Schutting, Albatros, Antonin Artaud, Hobo, De Vrijdag activiteit, Eenheid zeven van Pacheco en nog vele anderen... hem gedurende zijn levensweg met veel toewijding hebben bijgestaan en ondersteund.

Anatole, we hebben veel van je gehouden...¹⁴³

¹⁴³ Deze versie is enigszins ingekort; de volledige tekst is na te lezen in Het Schutblad, maart 2008, p. 2-4.

Wonen

Vanaf 2001 erkende de Vlaamse Gemeenschap zorgwonen voor thuislozen als een uitbreiding van beschut wonen. De Schutting zou dit samen met CAW-deelwerking Puerto verder uitbouwen. In 2004 had De Schutting, samen met Puerto, zeven personen in deze formule in begeleiding; in 2005 waren dat er reeds twaalf. De Schutting zelf zou de volgende jaren telkens een zestal mensen in zorgwonen begeleiden.¹⁴⁴ In 2006 werd een huis voor zorgwonen geopend in de Moutstraat, met zeven appartementen voor bewoners van zowel Puerto als De Schutting. De woongelegenheden op de verdiepingen boven het centrum zijn trouwens toegankelijk gemaakt met een stoellift. In het huis aan de Poincarélaan is een etage toegankelijk voor een rolstoelgebruik(st)er.¹⁴⁵

In 2004 startte De Schutting in het huis aan de Poincarélaan met een vorm van wonen die enerzijds toelaat een zo groot mogelijke autonomie op te bouwen en waar men anderzijds 'op maat' kan samenleven. Vier mensen wonen in één huis en hebben elk een kamer maar delen enkele gezamenlijke ruimtes. Wekelijks zijn er bewonersvergaderingen. De Schutting heeft geen enkele moeite om kandidaten te vinden voor deze woonvorm; de kamers zijn permanent bezet. Deze samenwoonvorm beantwoordt dus wel degelijk aan een behoefte.¹⁴⁶

De studio op het gelijkvloers van dit gebouw is ingericht als zorgwoning; de bewoner hiervan zit niet in het samenwoonproject, maar geniet wel van de nabijheid van vertrouwde mensen.

De Schutting is ook partner in het project 'Bruggenbouwer' dat in 2009 van start ging. Uit onderzoek bleek dat veel personen met een beperking de weg naar gepaste begeleiding en zorg binnen de gehandicaptensector niet vinden en terecht komen in de aanverwante sectoren, bijvoorbeeld de thuislozenzorg. In de thuislozensector is men onvoldoende op de hoogte van de mogelijkheden die de gehandicaptenzorg kan bieden. Anderzijds zijn ingewikkelde en moeilijk toegankelijke erkenningsprocedures vaak een hoge drempel voor de thuislozen. Dit project voorziet regelmatig overleg tussen hulpverleners uit beide sectoren zodat zij hun cliënten de gepaste begeleiding kunnen bieden.

144 JV CAW Archipel 2004, boordtabellen, tabel 3B.

145 JV CAW Archipel 2000, p. 57.

146 JV CAW Archipel 2004, p. 7.

Huizen voor thuislozen

Betaalbare huurwoningen, veilig en comfortabel, ze zijn een schaars goed in Brussel. De mensen en voorzieningen achter vzw Beschut hebben sinds de jaren zeventig geïnvesteerd in de aankoop en renovatie van woningen om ze ter beschikking te stellen van hun bewoners, voor korte of voor langere tijd. Deze panden blijven in het patrimonium van vzw Beschut.

Vanuit Albatros:

- Washuistraat 40 is de thuisbasis van Albatros. In het voorhuis bevinden zich, naast de kantoren, alle gemeenschappelijke ruimtes, de keuken en eetzaal, twee televisiezalen en een biljartzaal. Er is ook een appartement voor grotere gezinnen. Het achterhuis telt drie verdiepingen met dertien individuele kamers en twee grotere kamers voor gezinnen.
- Washuistraat 42 heeft vier kamers met een gemeenschappelijke keuken in de kelderverdieping.
- In het huis aan de Papenest 147 biedt Albatros de mogelijkheid voor een iets langer verblijf in vier studio's en een appartement.

Vanuit De Schutting:

- Het huis aan de Ninoofsepoort 40 biedt onderdak aan De Schutting. Ook andere organisaties hebben er hun kantoor: Diogenes, Ara, Collectief Straatdoden. Daarnaast is er woonruimte in twee studio's die ook bereikbaar zijn met een stoeltjeslift.
- Aan de Poincarélaan 7 biedt een groot huis plaats aan vier bewoners in een formule van beschut-samen-wonen. Zij hebben elk een kamer maar delen enkele gezamenlijke ruimtes. De studio op het gelijkvloers is ingericht als zorgwoning.
- In de Washuisstraat 44 beschikt De Schutting over een woning waar een gezin, begeleid door De Schutting, langere tijd kan verblijven.

Vanuit Kodiel:

- De thuishaven van Kodiel ligt aan de Molenbaan 61 A in Merchtem (Peizegem). Het gerestaureerde café beneden doet dienst als ontmoetingsruimte. Er is ook een ruime keuken en een atelier. Op de eerste etage is een appartement ingericht waar een deelnemer indien nodig enige tijd kan verblijven.

Investeren in begeleid wonen?

Vlaams Minister van Welzijn Mieke Vogels financierde in zes regio's een pilootproject om de samenwerking tussen de CAW's, die instaan voor de begeleiding, en de lokale sociale verhuur- en huisvestingsmarkt te verbeteren. Deze liepen van september 2002 tot augustus 2004.¹⁴⁷

In Brussel namen enkele organisaties deel aan dit project 'uitbreiding begeleid wonen'.¹⁴⁸ CAW Archipel, waarmee De Schutting inmiddels gefusioneerd was, kon in dit kader drie voltijdse medewerkers aanwerven; twee van hen zouden extra begeleidingen doen; een zou instaan voor de structurele opvolging van het project. Na afloop van het pilootproject nam CAW Archipel de doelstellingen van dit project verder op in haar beleidsplannen. Het streven bleef om het aanbod van begeleid wonen te optimaliseren naar inhoud en vorm, preventieve acties op te zetten voor de verbetering van de woonomstandigheden van thuislozen en ook om deze te blijven signaleren.

Helaas was van de uitbreiding van begeleid wonen en inzetten op preventieve woonbegeleiding, weinig te merken in de beleidsnota's van de Brusselse overheden die bevoegd zijn voor de thuislozenzorg. Voor de periode 2004-2009 wilde men inzetten op de versterking van de noodopvang, vooral tijdens de wintermaanden. Een groen telefoonnummer moest thuislozen de weg wijzen naar beschikbare opvangplaatsen. Daarnaast zouden mobiele teams van Samusocial, een organisatie die sinds 1999 in Brussel actief is, straatbewoners naar de noodopvang brengen.

In de kersteditie van Het Schutblad in 2005 reageerde Edwin Vanhollebeke schamper:

*'De media en de politiek heeft traditioneel meer aandacht voor de thuislozen omwille van de vrieskoude en de kerstgedachte: het kan niet dat er geen plaats meer in de herberg is. [...] Voor deze straatbewoners is de nachtopvang een deel geworden van hun overlevingspatroon. Hun overnachtingsplaats is de stal, niet de herberg.'*¹⁴⁹

¹⁴⁷ Van Regenmortel, T., Demeyer, B., Vandenbrempt, K., e.a. (2006), p. 255-256.

¹⁴⁸ In de stuurgroep zaten vertegenwoordigers van CAW Archipel, Hobo, de Brusselse Bond voor het Recht op Wonen en de sociaal verhuurkantoren Iris en Baita.

¹⁴⁹ Het Schutblad, december 2005, p. 5.

Riso-huisvestingsdienst

Einde 2004 ging Riso Brussel (Regionaal Instituut voor Samenlevingsopbouw) van start met een huisvestingsdienst voor thuislozen, in samenwerking met Albatros en De Schutting. Het Brusselse opbouwwerk koos daarmee voor de eerste keer thuislozen expliciet als doelgroep.¹⁵⁰

Deze dienst vond een kamer op de zolder van het Schutting-huis en zou thuislozen, vooral zij die verblijven in onthaalhuizen, intensief begeleiden bij het zoeken naar een woonst. Dat kon gaan van het ter beschikking stellen van een telefoon of mee gaan onderhandelen met een verhuurder, tot helpen met de betaling van de waarborg, al dan niet door de weg te wijzen naar het huurwaarborgfonds (opgericht met steun van Welzijnszorg). Of ze wezen mensen de weg op het ADIL-traject. ADIL is het Franse letterwoord voor 'Verhuis, installatie en huurtoelage', een initiatief van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest dat bewoners van slechte huizen een duwtje in de rug geeft als ze verhuizen naar een betere en gezondere woning.¹⁵¹ Daarnaast organiseerde het Riso-team de vormingscyclus 'Wij willen woonst'.

Vereniging Waar Armen het Woord nemen

In 2003 richtte vzw Albatros-De Schutting een tweede vzw op met dezelfde naam, met het oog op erkenning als Vereniging Waar Armen het Woord Nemen (VWAHWN). Deze erkenning zorgde voor wat extra middelen die vooral werden ingezet om de groepsactiviteiten met de bewoners nog uit te breiden. Thuislozen motiveren om uit hun isolement te komen en zich te durven verbinden met een groep was en blijft een essentieel, maar niet gemakkelijk te realiseren doelstelling. Van bij de start werkte de nieuwe VWAHWN hiervoor nauw samen met twee andere Verenigingen Waar Armen het Woord Nemen: Puerto-Het Anker en Vrienden van het Huizeke.¹⁵²

In 2006 wijzigde VWAHWN Albatros-De Schutting van naam naar VWAHWN Ara. Ara werkte verder aan dezelfde doelen: thuislozen via toegankelijke activiteiten de kans te geven om elkaar te ontmoeten, in nauwe samenwerking met andere Brusselse verenigingen.¹⁵³ Ara kreeg een eigen ontmoetingsruimte in De Schutting, op zolder, het 'schoonste verdiep' zoals het steevast in Het Schutblad genoemd werd. Het eerste sociaalartistieke project was een fotoproject waarbij de deelnemers, begeleid door professioneel fotograaf David Hendrickx, foto's namen van leegstaande en verkrotte panden om zo hun ongenoegen te uiten over het woonbeleid in Brussel. Op 19 april 2007 opende de tentoonstelling van dit project in De Schutting.¹⁵⁴

Samenlevingsopbouw Brussel en VWAHWN Ara organiseerden samen ontmoetingen tussen thuislozen en Brusselse beleidsmakers. In 2009 nodigden ze de Brusselse politici bevoegd voor huisvesting uit voor een ontbijt tegen het

¹⁵⁰ Van Heesvelde, T. (2004), p. 15.

¹⁵¹ Deze hulp was echter niet beschikbaar voor bewoners van onthaal- en transithuizen.

¹⁵² JV CAW Archipel 2005, p. 68.

¹⁵³ Verslag van de Algemene Stichtingsvergadering van vzw 'Vereniging Waar Armen het Woord Nemen De Schutting-Albatros', 16/03/06.

¹⁵⁴ Het Schutblad, maart 2007, p. 22.

decor van hun 'modelhuis', een soort prefab woning die thuislozen in elkaar hadden gezet en waarin ze toonden waar het concreet fout gaat in de belabberde woningen aan de onderkant van de huurmarkt.

Banken en reuzen

Ook daarna nam De Schutting deel aan enkele activiteiten voor en door thuislozen in Brussel, om aandacht te vragen voor de problemen van dak- en thuislozen en mee na te denken over oplossingen en een passend beleid, maar ook om de werking concreet en direct bekend te maken bij mensen die men niet via de klassieke doorverwijzers bereikt.

In 2015 participeerde De Schutting in het bankenproject van samenlevingsopbouw Brussel en VWAHWN Ara. Samen met Studio Caricole, een initiatief van en voor mensen die in slechte omstandigheden wonen of dakloos zijn, maakten bewoners zitbanken van paletten en ander recuperatiemateriaal, als 'symbool voor het recht op de stad voor dak- en thuislozen, en als een uitdrukking van de nood aan een eigen "thuis" waar ieder mens recht op heeft.'¹⁵⁵ De 'Caricollers' reageerden daarmee op hun vele ervaringen van 'weggekeken worden' en zelfs weggepest van de straat. Nieuwe banken in Brussel zijn vaak zo ontworpen dat je er niet meer kan op liggen.¹⁵⁶

De banken vonden daarna onderdak bij Talita, bij Albatros en bij De Schutting. De bank werd er het vertrekpunt van gesprekken – voor de camera - met bewoners over wat zij verstaan onder een 'eigen plek, eigen thuis' en wat de impact is van de woonbegeleiding die zij hier vinden, de positieve en negatieve gevoelens die dit bij hen oproept en welke drempels, of kansen, zij zien. Acht personen werden via dit project toegeleid naar De Schutting.¹⁵⁷

¹⁵⁵ Bron: <https://studiocaricole.org/van-palet-tot-zitbank/>

¹⁵⁶ Het Schutblad, dec. 2015, p. 17.

¹⁵⁷ Indicatoren voor JV 2015 van CAW Brussel.

De 'Giant Homeless Man' is een constructie gemaakt door Atelier Caricole.¹⁵⁸ Met deze dakloze reus willen ze uitdrukking geven aan hun ongenoegen: dakloosheid is een reuzegroot probleem; de mensen die je op straat ziet, vormen maar het topje van de ijsberg; ongezonde woningen; onveilige situaties; onbetaalbare energiefacturen; mensen die tijdelijk bij familie of vrienden verblijven; onthaalhuizen die overvol zitten, ... Tegelijkertijd voelen straatbewoners zich minder en minder welkom in de stad, in de openbare ruimte. De 'Giant Homeless Man' dook gedurende één week elke dag op een andere plek op in de stad, om telkens een ander concreet probleem van de wooncrisis aan te kaarten. Via Samenlevingsopbouw en VWAHWN Ara waren ook bewoners van De Schutting betrokken bij dit project en bereikten zij op deze wijze straatbewoners, pendelaars, inwoners, beleidsmakers, ...¹⁵⁹

De Schutting werkte ook mee aan de film 'Habiter', een project gerealiseerd door het netwerk SMES-B (Santé Mentale et Exclusion Sociale – Belgique)¹⁶⁰, met steun van de Koning Boudewijnstichting. Twee bewoners van De Schutting werden actief ondersteund om hieraan deel te nemen. De film toont hoe zij 'wonen' ervaren na een lang verblijf op straat. De film werd getoond aan een breed publiek en kan gebruikt worden als materiaal voor sensibilisering.¹⁶¹

De Giant Homeless Man is gemaakt door thuislozen bij Atelier Caricole. Hij drukt uit dat thuisloosheid een reuzegroot probleem is. De mensen die op straat leven vormen maar het topje van de ijsberg.

158 Dit project stopte in 2016; de GHM slaapt sindsdien op zolder bij De Schutting/ARA.

159 De belevenissen van de Giant Homeless man zijn terug te vinden op youtube en Facebook. Bron en meer weten: <https://studiocaricole.org/de-reus-ghm/>

160 Dit netwerk ijvert voor zeer laagdrempelige psychische hulpverlening aan dak- en thuislozen.

161 Meer weten: <http://www.bwr.be/test/wflz/vorming/FilmvoorstellingFormulier.php>

The Wanderer. Het verhaal van een bewoner.

Bij de veertigste verjaardag van Albatros, de twintigste van De Schutting, publiceert een van de bewoners zijn verhaal in Het Schutblad.¹⁶² We nemen het hier letterlijk over.

'Albatros de solitaire vogel over de immense oceaan. De Schutting warmte om je te steunen, luisterend oor. Is het leven een raadsel, een mysterie, een lotsbestemming, eigen schuld dikke bult?

Niets tot op zekere dag begin jaren '80 had me ooit doen denken dat ik in een zwart gat inferno, zou belanden. Dromen, leven, toekomst, geloof valt als kaartenhuisje ineen! De rots die je was blijkt op los zand, drijfzand, gebouwd te zijn en zinkt in een mum van tijd weg. Alle houvast, zekerheden verdwijnen, alles wordt een twijfel, gevoelens weg, liefde wordt haat. Alles laat je koud. Of bijna toch want tijd om te rusten, analyseren neem je niet, wil je ergens niet meer en op de duur kan je het niet meer. Alles vervangt familie waarden, normen. Alleen schijn blijft er over.

Het gaat je van kwaad naar erger en toch wil je het niet zien, inzien. Tot op zekere dag. Je met je neus, aangezicht, niet verder kan. Feiten achterhalen je. In mijn geval 1 adres werd me gegeven: een onthaalhuis! Albatros, Washuisstraat 40, 1000 Brussel.

Als een robot kom je er aan. Een onbekende spreekt je aan, vraagt niet veel, zegt ook niet zoveel. Wel blijft je bij: welkom, neem de tijd om tot rust te komen. Die man straalde warmte uit! Kom je in een gemeenschap terecht. Mensen, eenzaten, koppel, familie, van alle origine, alle kleuren, alle godsdiensten, levensopvattingen, elk met hun levensverhaal, elk met hun eigen karakter en eigen problemen. Enige discipline was er wel, respect voor zichzelf en anderen, geen alcohol, geen drugs, geen gevechten.

Het administratief lopen, man toch, een nachtmerrie. Ook confrontatie met je verleden, je problemen, je stommititeiten. Daar wil je vanaf maar ja die molen maalt toch zo traag, vraagtekens, twijfels, ongerustheid komen terug. Soms is de ene administratie in conflict met anderen en gaan ze naar het gerecht, het ene OCMW na het andere die voor jou de minimex¹⁶³ moet betalen. Jaren na jaren kan zoiets aanslepen tot op hoogst niveau. En jij waar sta je? Want beide OCMW's weigeren te betalen alhoewel beiden zeggen: je hebt er recht op!... Kom je terug thuis en zeggen ze in het bureau: goed man, we zijn stapje per stapje aan het vooruitgaan. Komt wel in orde. Geduld, kom tot bezinning, gaan oplossing zoeken en vinden.

¹⁶² Het Schutblad, december 2008, p. 12-14.

¹⁶³ De 'minimex' is de Franse term voor 'bestaansminimum'; nu spreken we van 'le revenu d'intégration' of 'leefloon'.

Na enkele maanden, die vliegen voorbij hoor, is tijd aangebroken om werk te zoeken. Je begeleider stimuleert je: komaan man ga ervoor. Dat is nieuwe mijlpaal hoor. Terug naar buiten komen, motivatie zoeken om jezelf te verkopen op de markt. En ja het lukt je, terug werk, terug actief, terug wat eigenwaarde, terug eigen geld verdienen. Volgende stap is dan een flat, kamer zoeken en vinden. Huurprijs en waarborg + huisgerief en blijken je gespaarde centen oh zo beperkt! Daar ga je toch. Een eigen thuis terug. Werken, sparen: dit doe je, je wilt eruit en vooruit. Terug op je eigen goed gevoel.

Mag je wel je werk niet verliezen hoor want finaal ben je en blijf je heel broos. En eenzaamheid weegt zwaar. Weekdagen gaat het, maar, weekend amai. En waar naar toe? Sparen wil je en bewegen kost geld.

Hebben mensen in Albatros ook ondervonden dat er iets moest zijn na je weggaan. Een contact moest er zijn, een plaats, een vriend waar je terecht kan met je zekerheden, je verhaal, je angsten, je problemen. Zo begin je de 2de pilaar: De Schutting, de after Albatros, zelfde principes: deur staat open kom binnen zet je drink even een koffieke; we zijn er wil je wat praten? OK. Anders welkom, we zijn er voor je. Een 2de thuis, een "familie", praten, biljarten, iets eten, uitstapje, reis. Welkom ben je en een luisterend oor is er altijd wel. Warmte!

Soms niet gemakkelijk als je zegt: ik wil het alleen wil eruit, je ego hé! Gaat wel zolang je niet terug problemen maakt want dan ga je pijlsnel terug achteruit de dieperik in.

Zo heb ik meermaals ups en downs gekend. Een Jojo, telkens was Jo er. Hoe is het, kopje koffie, wil je praten... warmte een goed gevoel.

Fouten heb ik, wie niet, misstappen heb ik begaan. Steun heb ik altijd gekregen. Een veeg uit de pan ook hoor, een vriend mag en moet dit doen.

We leven in snelle tijd, harde tijd. Alles moet vlug, snel gaan en vaak geen of te weinig tijd om te bezinnen analyseren. Of willen we dit niet meer? Een vlucht, een smoes een drogreden, het ontwaken, realiteit is en blijft hard hoor. Neem je tijd, bezin.

Ben al wat ouder en zie dit. Heb toch schrik als ik nu zie dat alles zo vlug moet gebeuren. Ontredderde mensen die op zo korte tijd terug op hun eigen moeten vallen. Psychisch niet altijd doenbaar, en dan spreken we niet over probleem huisvesting. Niet te doen in Brussel met die gekke prijzen. Heb je een "thuis" voor die prijs of enkel een dak boven je hoofd. "oost west thuis best" kadertje boven de haard. Was warmte je thuis. Waar is die nu? Niet schrikken als

voorzitter huisvestingsmaatschappij 72€ huur betaalt voor een riant huis en jij niks vindt in je budget en in koude verouderde flat, kamer zonder ziel, warmte gaat, die je 350/400€/maand kost! Heb je nu zelf wel een appartement gekregen aan sociale prijs. Moest je weten hoe belangrijk het is als ik zeg "mijn thuis" en ik probeer de warmte en ziel te geven.

De magere jaren, crisis, die we nu gaan kennen, gaan problemen niet verhelpen integendeel. Jullie werk, werkdruk in Albatros, De Schutting gaan zeker toenemen. Hopelijk krijgen jullie voldoende middelen, personeel, opvangmogelijkheden om het werk met zelfde gedrevenheid verder te kunnen zetten.

Dank aan allen die ik nu toch familie, vrienden ga noemen, tijd, bezinning en luisterend oor.'

[De persoon op de foto is niet de auteur van dit stukje.]

APPARTEMENT

NE PAS DÉRANGER LES AUTRES LOCATAIRES

Pour tous renseignements :

Ne pas déranger les autres locataires

VISITES : de 10 à 15 heures le mercredi - jeudi et
Vendredi

OU SUR R. D.V.

PAS C.P.A.S. Pour 1 ou 2 personnes calmes

PAS D'ENFANT

A LOUER

SONNEZ (LE NUMÉRO)

Pour 1 ou 2 personnes Calmes, Propres

Tous papiers en règles, Pas, C.P.A.S.

Bail 3 Ans PRIX 565 Eur. + Ch.

Tél : Gsm

APPARTEMENT A LOUER

VISITES
de 10 à 15h

Apt. 3 pièces, terrasse avec WC, Placard
Douche,

De fusies

Tot 1995 werkten De Schutting en Albatros als autonome vzw's, gefinancierd door de Vlaamse Gemeenschap. De Vlaamse overheid wilde dat kleine welzijnsorganisaties meer zouden samenwerken en uiteindelijk fusioneren, een proces dat in verschillende fases verliep.

1995-1998: vzw Arundo

Einde 1994 trad het decreet op het algemeen welzijnswerk van 24 juli 1991 in voege. Dit decreet stipuleerde dat alle welzijnsvoorzieningen zich moesten omvormen tot 'polyvalente centra voor algemeen welzijnswerk'. Vzw Beschut en vzw Albatros sloegen de handen in elkaar, samen met Araña, een onthaalhuis voor thuisloze jongeren, waar ze ook samen voor geijverd hadden. Zo vormden ze vzw Arundo. Arundo is Latijn voor riet, buigzaam én krachtig, als symbool voor de kracht van de bewoners én de begeleiders, om steeds weer te herbeginnen en niet op te geven.¹⁶⁴

Arundo werd per 1 april 1995 door de Vlaamse Gemeenschap erkend als residentieel polyvalent centrum voor algemeen welzijnswerk voor twee erkenningscategorieën: categorie 8, beschut wonen voor veertig begeleidingen (De Schutting) en categorie 9, algemene residentieële opvang voor dertig bedden (Albatros). De medewerkers van beide werkingen werden werknemers van de nieuwe vzw. Araña bleef voorlopig erkend door de Vlaamse Gemeenschapscommissie van het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest als categorie 11, opvangcentrum voor jongeren.

¹⁶⁴ JV De Schutting 1995, p.2.

1995

Eerste fusies tot polyvalente centra (voorlopers CAW), nog met cesuur tussen ambulante en residentiële werking

Vzw Beschut en vzw Albatros vormden, samen met Araña, de vzw Arundo; start van straathoekwerk, verder gezet door vzw Diogenes/Diogènes

1996

Start van het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk (SAW)

1997

De Vlaamse Wooncode (15 juli 1997) bevestigt het recht op menswaardig wonen. Decreet Algemeen Welzijnswerk 19 december 1997: verplichtte de voorzieningen thuislozenzorg om regionaal, over de zuilen heen, samen te smelten in Centra voor Algemeen Welzijnswerk. De CAW's kregen als opdracht om professionele hulp te bieden aan alle personen die moeilijkheden hebben omwille van maatschappelijke en psychosociale problemen. De enveloppefinanciering zorgt ervoor dat zij autonoom kunnen beslissen aan welke werkingen en doelgroepen zij prioriteit geven.

1998

Albatros laat gezelschapsdieren toe.

Deze tijdslijn gidst u langs markante gebeurtenissen op drie niveaus:

WET- EN REGELGEVING

BRUSSEL

ORGANISATIES IN HET
BESCHUT-NETWERK

Van meet af aan was het de bedoeling dat de drie werkingen, die elkaar al van zeer nabij kenden, zoveel mogelijk hun eigenheid zouden bewaren en hun eigen doelstellingen binnen het geheel konden vooropstellen. Tegelijk garandeerde een nauwe samenwerking dat mogelijke hulpvragen van thuislozen met nog meer zorg en aandacht beantwoord zouden worden. Het was al de gewoonte dat de coördinator van Albatros aanwezig was bij de wekelijkse teamvergadering van De Schutting en omgekeerd. Ook de straathoekwerkers hielden nauw contact met beide teams.

1999–2013: CAW Archipel

De overheid beschikt, de regering beslist... 1999 was opnieuw een jaar van grote fusies in het welzijnswerk. In Brussel ontstonden twee 'Centra voor Algemeen Welzijnswerk': CAW Mozaïek en CAW Archipel. Elk CAW verenigde een tiental organisaties en kreeg een enveloppe waarmee zij de werkingen en hun personeelsleden moesten financieren. De Schutting en Albatros kwamen, samen met hun straathoekwerk, onder de koepel van CAW Archipel. Sloten verder aan: Groot Eiland en Welkom; in een tweede fase traden Puerto, Wegwijzer en Vrienden van het Huizeke toe, en ten slotte ook De Foyer van het Leger des Heils.¹⁶⁵

De eerste voorzitter was Jan Dekelver, vrijwilliger en bestuurder van het eerste uur bij De Schutting en daarna bij vzw Beschut. In zijn voorwoord bij het eerste jaarverslag poneerde hij dat het Brusselse werkveld, met zijn uitstekende netwerking, geen nood had aan een fusie. De organisaties waren volgens hem geen vragende partij, de medewerkers ook niet, en de hulpvragers al zeker niet.¹⁶⁶ Ook in het voorwoord van de volgende jaarverslagen zal hij zijn calvarietocht tegen de fusies verderzetten. 'De fusiegedachte is niet gegroeid vanuit een oprechte bezorgdheid voor kwaliteit, maar wel vanuit een nog grotere bezorgdheid voor beheersbaarheid.'¹⁶⁷

CAW Archipel koos voor een quasi organische, bottum-up fusie die streefde naar een inhoudelijke continuïteit en die toeliet om de eigenheid van de kleinschalige initiatieven te behouden. Het kreeg geen piramidaal bestuur, maar een concentrisch overlegmodel. Alle deelwerkingen bleven verantwoordelijk voor hun eigen werking; ze kregen zelfs de beschikking over hun deel van de CAW-enveloppe. Per deelwerking kwam er een stuurgroep waarin de coördinator zat, samen met enkele voormalige bestuurders. Albatros en De Schutting deelden bij aanvang één stuurgroep, voorgezeten door Marc Kiekens. De Raad van Bestuur bestond uit vertegenwoordigers van al deze stuurgroepen en bekrachtigde de beslissingen die op niveau van de stuurgroepen genomen werden.

¹⁶⁵ JV CAW Archipel 2001, p. 11.

¹⁶⁶ JV CAW Archipel 1999, p. 1-2.

¹⁶⁷ JV CAW Archipel 2002, p. 3.

1999

Het Decreet van 1997 komt in werking: er komen 27 Centra voor Algemeen Welzijnswerk. De drie kerntaken van een CAW zijn: onthaal, begeleiding, preventie en beleid signaleren in de eerste lijn. Thuislozenzorg is een 'specifieke opdracht'.

In Brussel ontstaan twee 'Centra voor Algemeen Welzijnswerk': CAW Mozaïek en CAW Archipel. CASU (later samusocial) start met een werking in Brussel.

De Schutting en Albatros komen, samen met hun straathoekwerk, onder de koepel van CAW Archipel. Sloten verder aan: Groot Eiland en Welkom; Puerto, Wegwijzer, Huis van Vrede en Vrienden van het Huizeke; De Foyer van het Leger des Heils.

2000

Start van het onderzoek naar de problematiek van de thuislozen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest door het ULB-onderzoeksinstituut GERME, onder leiding van prof. Andrea Rea; Start van Talita, onthaalhuis voor vrouwen

Deze tijdlijn gidst u langs markante gebeurtenissen op drie niveaus:

WET- EN REGELGEVING

BRUSSEL

ORGANISATIES IN HET
BESCHUT-NETWERK

Doel was dat de hulpvrager geen ‘last’ zou hebben van de fusie en dat de medewerkers zich bleven herkennen in de doelen van hun werking. CAW Archipel wilde erover waken dat, bovenop haar algemene opdracht en doorheen de uitvoering van al haar taken, ‘blijvende aandacht besteed [werd] aan de meest kwetsbaren in onze samenleving’, met een extra accent op thuislozen. Ook de woonproblematiek bleef bovenaan de agenda staan.¹⁶⁸ De ‘mens en een mensgerichte benadering van hulpverlening’ stonden centraal.¹⁶⁹

Na zeven jaar werking bleek dat ook: ondanks de druk om steeds weer voor ‘nieuwe doelgroepen, nieuwe problematieken, nieuwe werkvormen te kiezen’ werkte meer dan de helft van het zeventigtal werknemers voor thuislozen, een vierde voor ‘justitiecliënteel’ en een vierde voor de bredere bevolking, maar ook daar met een voorkeur voor de meest kansarmen.¹⁷⁰

Dat neemt niet weg dat de groeiende overheadkosten, de eisen in verband met (de registratie van) kwaliteitszorg, het ontwikkelen van een regionaal welzijnsbeleid en dergelijke, steeds meer werktijd wegtrok van het welzijnswerk, richting administratie en beheer.¹⁷¹ Een kwaliteitshandboek van 160 pagina’s werd afgerond in 2005. Aan de hand hiervan zou men de activiteiten stap per stap kunnen toetsen; het was ook een handleiding voor nieuwe medewerkers. ‘Levert die inspanning een bijdrage tot kwaliteit van het dagelijks werk met mensen? Het levert in elk geval een hoop papier op waaruit kwaliteit zou moeten blijken’, verzuchtte Jan Dekelver in zijn voorwoord bij het jaarverslag van 2004. In 2007 doet de modulering zijn intrede in het algemeen welzijnswerk: voortaan moest een begeleiding van een thuisloze, naargelang de inhoud van de steun, onder verschillende modules geregistreerd worden.¹⁷²

¹⁶⁸ Ibidem, p. 4.

¹⁶⁹ JV CAW Archipel 2001, p. 12.

¹⁷⁰ JV CAW Archipel 2006, p. 5.

¹⁷¹ JV CAW Archipel 2002, p. 5.

¹⁷² JV CAW Archipel 2007, voorwoord.

Pleidooi voor 'gekleurde' thuislozenzorg

In hun 'Pleidooi voor thuislozenzorg in 2007'¹⁷³, ruim verspreid naar beleidsmensen en binnen de sector, trokken Jo Geysen en vijf coauteurs¹⁷⁴ uit de Brusselse thuislozenzorg aan de alarmbel.

Stelde men de vorm niet te vaak boven de inhoud? De CAW's kregen drie kerntaken: onthaal, begeleiding en preventie, en het beleid signaleren. Eerste lijn, directe oplossingen, korte termijn... en daarna doorschuiven, was de boodschap. Thuislozenzorg, met zijn typische trage aanpak, op maat van mensen die al aan het eind van een lange keten van hulp- en zorgverlening staan, paste volgens hen niet in dat discours. De auteurs drukten hun vrees uit dat de CAW's steeds meer ruimte zouden moeten en willen maken voor uiteenlopende groepen van kwetsbare mensen en dat men de 'moeilijkere' doelgroep van thuislozen zou doorschuiven naar de tweede lijn, naar gezondheidszorg, of de zorg voor mensen met een beperking, of een combinatie daarvan. Of dat men de begeleiding, die dan integraal en op maat van de thuisloze werd aangeboden, zou opsplitsen in verschillende hulpsoorten en zorgtaken en die vervolgens verdelen over verschillende sectoren en diensten, waartussen de thuisloze opnieuw zou verdwalen...

Zij pleitten voor 'gekleurde' subsidies, een systeem dat toelaat om alle vormen van begeleiding van en hulp aan thuislozen zichtbaar te maken zodat een coherent traject mogelijk is, bij voorkeur gedragen en begeleid door een of enkele hulpverleners met wie de thuisloze een vertrouwensrelatie kan opbouwen. Dit zou toelaten dat de huidige thuislozenzorg haar kerntaken zou kunnen blijven uitvoeren en haar expertise volledig ten dienste van deze doelgroep kon inzetten, een doelgroep die gezien de huisvestingscrisis en de nijpende armoede, zeker in Brussel, alleen maar toenam in omvang en complexiteit.

173 Gepubliceerd in Het Schutblad van maart 2007.

174 Mede-auteurs waren Fons Cauwenberghs, Hedwig Dom, Martine Nouël, Edwin Vanhollenbeke en Ria Willem.

Vanaf 2014: CAW Brussel

In 2014 fuseerden CAW Archipel en CAW Mozaïek tot één CAW, het CAW Brussel, dat met ingang van 1 januari 2014 tijdelijk en per 1 januari 2015 definitief als CAW erkend werd. In 2013 werd Edwin Vanhollebeke de laatste algemeen directeur van CAW Archipel. Hij zorgde ervoor dat CAW Brussel erkend werd en was ook korte tijd directeur van het nieuwe CAW.

De medewerkers waren bezorgd. Beide CAW's hadden een heel andere cultuur, vooral in de thuislozenzorg. De Vlaamse overheid sprak meer en meer van 'mensen met een woonproblematiek' waardoor reële thuislozen in de marge van deze groep dreigden terecht te komen.¹⁷⁵

Het jaar van de fusie was tegelijk het jaar waarin alle CAW's, en dus ook het nieuwe CAW Brussel, van start gingen met het WE-dossier, 'met de "w" van welzijn, de "e" van elektronisch en de "we" van hulpverlener én cliënt'¹⁷⁶. Alle medewerkers werden in 2014 verplicht om dit toe te passen aan de hand van het softwarepakket Regas, terwijl de nodige opleidingen nog liepen.

'Nu is er de registratieplicht; wij zitten soms meer achter onze pc dan dat we met mensen spreken. Blijkbaar overheerst nu de kwantiteit op de kwaliteit. We hebben ook minder tijd om met elkaar te overleggen, want iedereen zit aan de Regas...!'¹⁷⁷

Het systeem zou moeten toelaten om na te gaan welke doelgroepen bereikt werden en op welke wijze hun hulpvragen behandeld werden, maar voor Brussel zijn er veel hiaten. Een van de indicatoren is bijvoorbeeld het aantal 'kwetsbare personen' dat de weg vindt naar de diverse onthaalpunten van het CAW. Men wil dit cijfer vergelijken met het totaal aantal kwetsbare mensen die in de betrokken 'kleinstedelijke zorgregio'¹⁷⁸ verblijven, maar men erkent dat hier in Brussel geen eenduidige cijfers voor beschikbaar zijn. Bovendien zijn niet alle hulpverleningsopdrachten gecapteerd in het WE-dossier; straathoekwerk ontbreekt bijvoorbeeld. Bijgevolg valt uit dit rapport niet af te lezen hoeveel mensen begeleid worden in de verschillende deelwerkingen van CAW Brussel.

175 Verslag van de gemengde RvB en AV van vzw's Beschut, Kodiel en ARA, 09/02/12.

176 <https://www.kennisplein.be/Pages/We-dossier.aspx>

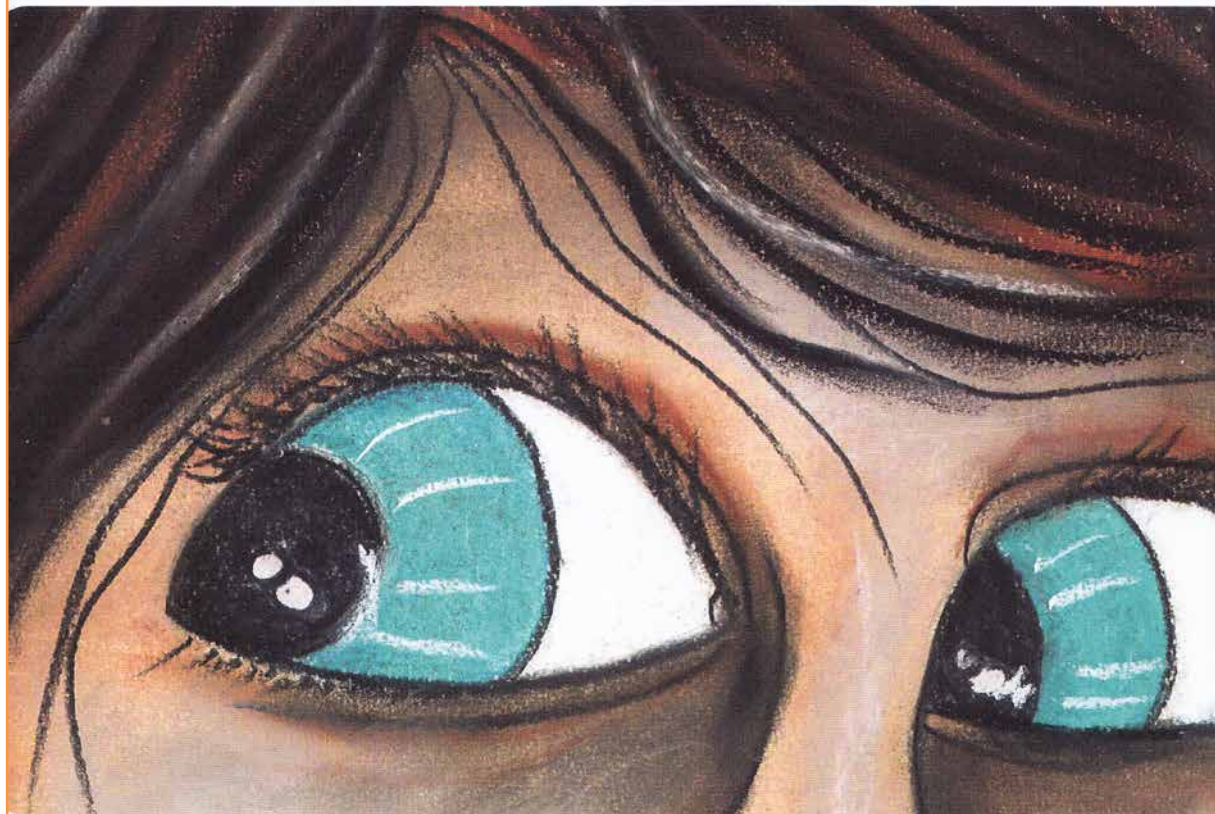
177 Gesprek met Greet Meyhi, 23/08/16

178 Het Zorgregiodecreet van 23 mei 2003 deelt Vlaanderen op in zorgregio's en wil de samenwerking en programmering van gezondheidsvoorzieningen en welzijnsvoorzieningen binnen deze regio's verbeteren.

Ben jij betrouwbaar?

In 2010 zaten alle thuislozenwerkingen van CAW Archipel rond de tafel om samen een visietekst te formuleren. Ze kregen deskundige begeleiding van Ief Barbier, filosoof-antropoloog en systeemtherapeut. Het resultaat is de kleurig uitgeven brochure 'Ben jij voldoende betrouwbaar om op te vertrouwen?' die uitlegt hoe De Schutting en de CAW-collega's vorm willen geven aan 'hulpverlening die ingrijpend wil zijn, wil ingrijpen op de wortels van ontanking om beetje bij beetje deze gekwetste medemens terug te verankeren aan de samenleving', zoals de inleiding stipuleert. De illustraties waren het resultaat van creatieve ateliers bij Hobo. Er kwam ook een versie in het Frans.

Deze brochure en de visie werden voorgesteld op een studiedag op 21 juni 2011 in het Conferentiecentrum Espace Jacquemotte in de Marollen.

**BEN JIJ VOLDOENDE BETROUWBAAR
OM OP TE VERTROUWEN?**

Straathoekwerk

De medewerkers van Albatros en De Schutting erkenden dat niet alle thuislozen de weg vonden naar onthaalcentra. Of ze konden er niet (meer) aarden. In 1995 gingen ze van start met straathoekwerking, op dat moment zeker nog een uniek project in Brussel voor deze doelgroep. Ze zaten daarvoor rond de tafel met verschillende andere organisaties in Brussel.

Sinds 1997 werkt vzw Diogenes/Diogènes het project verder autonoom uit. Diogenes wil een brug vormen tussen de straat en de sociale dienstverlening. De kern is: 'outreaching werken'. Straathoekwerkers stappen naar de thuislozen toe die gewoonlijk op straat leven en trachten hun vertrouwen te winnen. Ze bieden begeleiding, maar dan enkel op hun levensterreinen en met eerbied voor hun vragen, met als doel de sociale banden te herstellen: '[een] onvoorwaardelijk, luisterend oor bieden aan de straatbewoners en hen ondersteunen binnen hun leefwereld, met hun waarden en gewoonten.' Maar het doel blijft wel: een veranderingsproces op gang brengen, zij het wel 'rekening houdend met vragen, tijdsbesef, ritme en verlangens van de straatbewoners.'¹⁷⁹

Albatros en De Schutting investeerden sterk in dit project. Edwin Vanhollebeke zou de helft van zijn werktijd bij Albatros vrijgesteld worden voor straathoekwerk. Ook bij De Schutting werd iemand halftijds vrijgesteld voor straathoekwerk. Beiden bleven aanvankelijk in dienst van Arundo (en later voor CAW Archipel), maar de facto werkten ze in één team met de mensen van vzw Diogenes. In 2000 ruilden Hedwig Dom en Edwin Vanhollebeke van functie: Edwin

¹⁷⁹ Zoals geformuleerd op de huidige website: http://diogenes.wikeo.be/#Diogenes_NL

werd coördinator van Albatros en Hedwig werd halftijds straathoekwerker en zou daarnaast zorgboerderij Kodiel opstarten en leiden.

Tijdens de eerste tien jaar van de werking nam het aantal begeleide straatbewoners elk jaar toe. In 2006 noteerde men twintig intensieve begeleidingen en een vijftigtal regelmatige contacten.¹⁸⁰ Tijdens de volgende jaren bleef dat aantal quasi hetzelfde.

Vrijheid en rust

In het jaarverslag van Arundo van 1995 legt Edwin Vanhollebeke uit hoe zeer de straatcultuur verschilt van de cultuur in de onthaalhuizen. Op straat stellen thuislozen doorgaans twee waarden voorop: 'de Vrijheid' en 'la Paix'. Op straat ben je 'vrij', vrij van controle, vrij om alcohol te consumeren als je dat wil en kan, vrij om je kameraden op te zoeken, of om die net te mijden. En je hebt er 'rust', of beter: je wordt er met rust gelaten. Geen deurwaarders of politie aan je deur; geen commentaar op je voorkomen en je persoonlijke hygiëne, of het gebrek daaraan. Maar hoezeer sommige thuislozen deze waarden ook verdedigen, even vaak hebben ze dagen dat ze het straatleven meer dan zat zijn, dat ze honger en kou lijden, dat ze medische hulp nodig hebben. Dan kan een onthaalhuis een ander soort rust bieden: veiligheid en regelmaat. De ene maakt dan een klik en besluit om de stap te zetten naar integrale hulp. Anderen haken af als de zoveelste hulpverlener 'alles voor hen wil oplossen'. Of ze raken teleurgesteld omdat ze te hoge verwachtingen hadden en keren daarom terug naar de straat. Of en hoe de thuisloze de stap zet naar een onthaalhuis of andere hulp, blijft volledig haar of zijn keuze.¹⁸¹

In een interview met bewoner Eddy in Het Schutblad relateert Jo Geysen het naar zijn gevoel al te geromantiseerd beeld van de 'vrije' thuislozen:

*'Zij zouden een vrijgevochten leven leiden en dit niet willen opgeven... Dit is al te gemakkelijk voorgesteld. Als de mensen een goede woonst hebben en van daaruit stappen naar buiten kunnen zetten, dan kan men zich dikwijls veel vrijer voelen.'*¹⁸²

De straathoekwerkers erkennen de aantrekking van de 'vrije' straat op mensen die vaak vastgelopen zijn in een complexe problematiek, maar ook zij plaatsen vraagtekens bij die zogenaamde vrijheid. Ze wijzen erop hoe sterk straatbewoners van elkaar afhankelijk zijn en hoe ze elkaar ook kunnen belemmeren in hun ontwikkeling.¹⁸³

180 JV CAW Archipel 2006, boordtabellen, tabel 3B.

181 JV 1995 Arundo, p. 9-11.

182 Het Schutblad, november 1995, p. 8.

183 JC CAW Archipel, 1999, p. 71.

Straatbewoners

Straatbewoners zijn niet allemaal dak- of thuisloos. Misschien hebben ze 's nachts onderdak, in een asiel of een kraakpand en zijn ze gedwongen om de dagen op straat door te brengen, of verblijven ze in een opvangcentrum en zoeken ze overdag hun straatkameraden op, of huren ze een kamer en kunnen ze de eenzaamheid niet aan... Wat ze gemeenschappelijk hebben is het feit dat zij 'een groot deel van hun tijd besteden op straat'. Deze positieve definitie wil geenszins de harde realiteit van hun dagelijks leven versluieren. Zij kampen meestal met een 'veelheid van problemen die als een onontwarbaar kluwen in elkaar verstrengeld zijn': armoede, psychische problemen, medische problemen, verslaving, vervolging... 'Met deze problemen komen zij letterlijk op straat', maar zij doen dat in stilte, 'niet in de vorm van een massale betoging'.¹⁸⁴

Mensen die (meestal) op straat leven, zijn vaak teleurgesteld in de sociale hulpverlening waarmee ze eerder in aanraking kwamen, en ze stellen zich wantrouwend op tegenover elk nieuw aanbod. Ze doen pas een beroep op hulpverlening als ze echt niet anders meer kunnen. Hoe kan je deze groep mensen toch ondersteunen? In het laatste jaarverslag van Arundo, dat van 1998, maken we kennis met de aanpak van de straathoekwerkers van Diogenes.

*'Straatbewoners zijn mobiel en vaak op zichzelf, eenzaam ook, maar toch is er ook veel contact tussen de straatbewoners. Straathoekwerkers die hun ogen openhouden, zien snel de circuits waarin de straatbewoners zich begeven en de ontmoetingsplekken die ze frequenteren. Na een eerste contact, dat kan beperkt blijven tot een begroeting of een kort gesprek, wordt je aanwezigheid snel signaleerd en doorgegeven. Bij een tweede contact is het goed mogelijk dat andere straatbewoners je al meteen aanklappen. Heel vaak bestaat hun nood niet uit een vraag, maar uit de dringende behoefte om hun verhaal te doen. Als het vertrouwen groeit, komt soms het verzoek om hen te vergezellen bij een bezoek aan een sociale instelling, dokter of, als ze daar nog de energie voor hebben, een potentiële huisbaas, ...'*¹⁸⁵

Is deze aanpak efficiënt? En hoe meet je dat? Hedwig Dom, coördinator van Kodiel, die ook ervaring heeft als straathoekwerker, vertelt:

*'Alles begint met het vertrouwen winnen. Met deze mensen, die een zwaar en traumatiserend parcours achter de rug hebben, kan dit lang duren. Tien minuten naast een vrouw kunnen zitten zonder dat ze begint te schreeuwen, dat kan je als een succes beschouwen, zeker als je er al weken over doet om haar te benaderen en ze de week ervoor misschien al na twee minuten begon te roepen en te schelden...'*¹⁸⁶

184 JV Arundo 1998, p. 6.

185 Ibidem.

186 Gesprek met Hedwig Dom, 08/09/16

De straathoekwerkers zullen de straatbewoners zelf niet te snel expliciet uitnodigen om op het hulpaanbod van Albatros of De Schutting in te gaan, maar als de kans zich voordoet, zullen ze hen wel laten kennismaken met dit aanbod, bijvoorbeeld met een kleine, concrete ondersteuning bij een bepaald probleem. Zo kan het vertrouwen groeien en de drempel naar een mogelijk intensere begeleiding verlagen.

Housing first avant la lettre

In 2005 kregen de straathoekwerkers bijkomende financiering voor de versterking van het project 'rechtstreekse toegang naar woonst voor straatbewoners' en kon een eerste huis geopend worden met een samenwoonvorm voor straatbewoners. De begeleiders zagen hierin een beloftevol instrument voor een begeleiding op langere termijn mits aangepaste methodes zoals 'case management' en zorgconferenties.

Op 15 maart 2007 moest Diogenes het project 'ondersteuning bij woonst' echter ten grave dragen. De stad Brussel besloot om de twee voltijdse medewerkers, die onder deze vlag straatbewoners hielpen zoeken naar een woning en hen ook daarna begeleidden, door te sluisen naar de – steeds uitdeinende – noodopvang in Brussel. Volgens Diogenes toonde de stad hiermee dat zij er vooral op uit is om de straatbewoners uit het straatbeeld te krijgen in plaats van hen een duurzame oplossing aan te bieden.¹⁸⁷

¹⁸⁷ Het Schutblad, maart 2007, p. 25-26.

Waarom willen sommige thuislozen niet naar de noodopvang?

Ondanks de voortdurende uitbreiding van de noodhulp blijven mensen in Brussel op straat leven, zelfs in zeer harde winters zoals die van 2008-2009. 'Hoe is dit te begrijpen', vroeg Diogenes-straathoekwerker Galle Antoin zich af in Het Schutblad.¹⁸⁸

'Sommige interventiediensten "die de mensen hoogdringend menen te moeten redden" betitelen deze "die-hards" als "onwillig" of "onrecupereerbaar". Dat, terwijl de eerste vraag er een is van gehoord en gezien te worden. Dat kan alleen als je er de tijd voor neemt, als je wil luisteren zonder de straatbewoner met adviezen te overstelpen, zonder uniformen en zonder fotograferende journalisten. Dat betekent dat je een relatie moet willen aangaan met de staatbewoner en dat is nu net iets dat de aanpak van de noodhulp niet toelaat. Daar is hij, of zij, een nummer. De slaapzalen zijn onveilig en laten geen enkele intimiteit toe. Gezelschapsdieren zijn er niet welkom. Het sanitair is overbevolkt en laat te wensen over. Iedereen loopt de hele nacht binnen en buiten en als je dan toch wat hebt kunnen slapen, riskeer je 's ochtends te constateren dat je schoenen gestolen zijn. "Een kamer voor mezelf", is dan ook dé vraag van de meeste straatbewoners, niet bed-bad-brood voor één nacht. Of om een straatbewoner te citeren: «Pourquoi je me mettrais à l'abri, je suis déjà mort pour tout le monde!»

Voor daklozen met een psychiatrische problematiek en/of een alcoholverslaving – beide gaan al te vaak samen – blijven de deuren van de noodopvang sowieso dicht. Galle Antoin laat ons in zijn artikel kennismaken met een Amerikaans project dat specifiek voor deze groep bedoeld is, 'Housing first': een woning ter beschikking stellen zonder voorwaarden op te leggen, maar wel een intense begeleiding door een multidisciplinair team voorzien.¹⁸⁹ In afwachting daarvan moesten de Brusselse daklozen het stellen met de hulp van de straatpsychiaters van SMES (Santé Mentale et Exclusion Sociale), 'die wonderen doen, maar steeds minder uren kunnen inzetten', en de gratis zorg in de 'maisons médicales' die echter onder hun eigen succes bezweken en dichtslibden. Galle Antoin wijst ten slotte op het toenemend aantal mensen zonder papieren die door de Brusselse straten zwerven of die overdag (meestal illegaal) werken maar geen geld hebben voor een betalende slaappleaats en daarom beroep doen op de noodopvang.

¹⁸⁸ In Het Schutblad van maart 2009, p. 7-10.

¹⁸⁹ In 2013 gingen in verschillende steden proefprojecten van 'Housing First' van start. In Brussel waren twee organisaties betrokken: SMAJ-B en de vzw Straatverplegers.

Ara deed samen met Studio Caricole in 2014 een bevraging bij straatbewoners over hun ervaringen met de winteropvang. 'Want ondanks de media-aandacht en de grote budgetten die de winteropvang te beurt vallen, draait veel vierkant in de noodopvangcentra. Is het normaal dat je uren aan een stuk moet bellen voor één nacht opvang, en dat elke dag opnieuw? Is het normaal dat je geen douche durft te nemen omdat je bang bent dat je je ondertussen je kleren en andere bezittingen kwijtspeelt? Of dat je schurft krijgt omdat de dekens onvoldoende gewassen worden?'¹⁹⁰

Thuislozen die niet naar de winteropvang willen gaan, geven daar verschillende redenen voor op. Sommige daklozen weigeren de winteropvang omdat ze vrezen hun vaste plekje, op straat, in een station of in een kraakpand, kwijt te zijn als ze terugkeren. De meest aangehaalde reden om niet naar een centrum te gaan, is het gebrek aan privacy, rust en veiligheid.

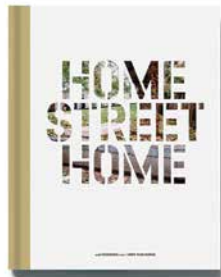
"Ik ga nooit meer naar de winteropvang," zegt Christophe, een dakloze die regelmatig langsgaat bij hulporganisatie DoucheFlux. "Je moet er in groep slapen, samen met allerlei rare vogels. Zelf heb ik geen problemen, maar veel anderen die er overnachten wel. Ze zijn bijvoorbeeld verslaafd aan drugs, alcohol of medicijnen. Sommigen slagen erin om die binnen te smokkelen." Christophe deed de enkele keren dat hij er was dan ook geen oog dicht. "Ook al omdat je voortdurend moet opletten om niet bestolen te worden van het weinige dat je hebt. Het is niet veilig in zo'n centrum. Zodra je binnen bent, is er totaal geen controle."¹⁹¹

¹⁹⁰ Het Schutblad, juni 2013, p. 10

¹⁹¹ Citaten uit het artikel 'Winteropvang: niet elke dakloze wil erheen', 15/12/16 op [www.bruzz.be: http://www.bruzz.be/nl/actua/winteropvang-niet-elke-dakloze-wil-erheen](http://www.bruzz.be/nl/actua/winteropvang-niet-elke-dakloze-wil-erheen)

Home Street Home

In 2015 vierde Diogenes twintig jaar werking met een tentoonstelling van installaties, video's en foto's, gemaakt door straatbewoners. Mensen die op straat leven, geven hierin hun kijk op de openbare ruimte, hun 'thuis'. Hun relatie met de stad en de straat is niet in woorden te vatten; dit project nodigde hen uit om via beelden te spreken. Het resultaat was te bekijken op een expo in de Beursschouwburg en staat in het kunstboek 'Home Street Home'.¹⁹²

¹⁹² Een van de deelnemers, Colombo, leende een foto uit als cover voor die publicatie.

Ceremonie voor overleden straatbewoners

Het Collectief Straatdoden te Brussel heeft zijn thuisbasis bij De Schutting, maar werkt er los van. Het collectief werd in 2005 opgericht en heeft als doel om alle overleden straatbewoners een waardig afscheid te bezorgen. Op 10 mei 2005 had voor de eerste keer een ceremonie plaats om alle straatbewoners die het vorige jaar overleden, te herdenken. Het stadhuis van Brussel stelde hiervoor een zaal ter beschikking; meer dan driehonderd mensen waren aanwezig. Met deze bijeenkomst wilde het collectief niet alleen de overledenen zelf eer betonen, maar ook de situatie van de straatbewoners aanklagen en eisen dat men niet alleen in urgentiemaatregelen zou investeren (een bed voor een nacht), maar in duurzame begeleiding (beschut wonen, straathoekwerk) en vooral duurzame woonoplossingen.¹⁹³

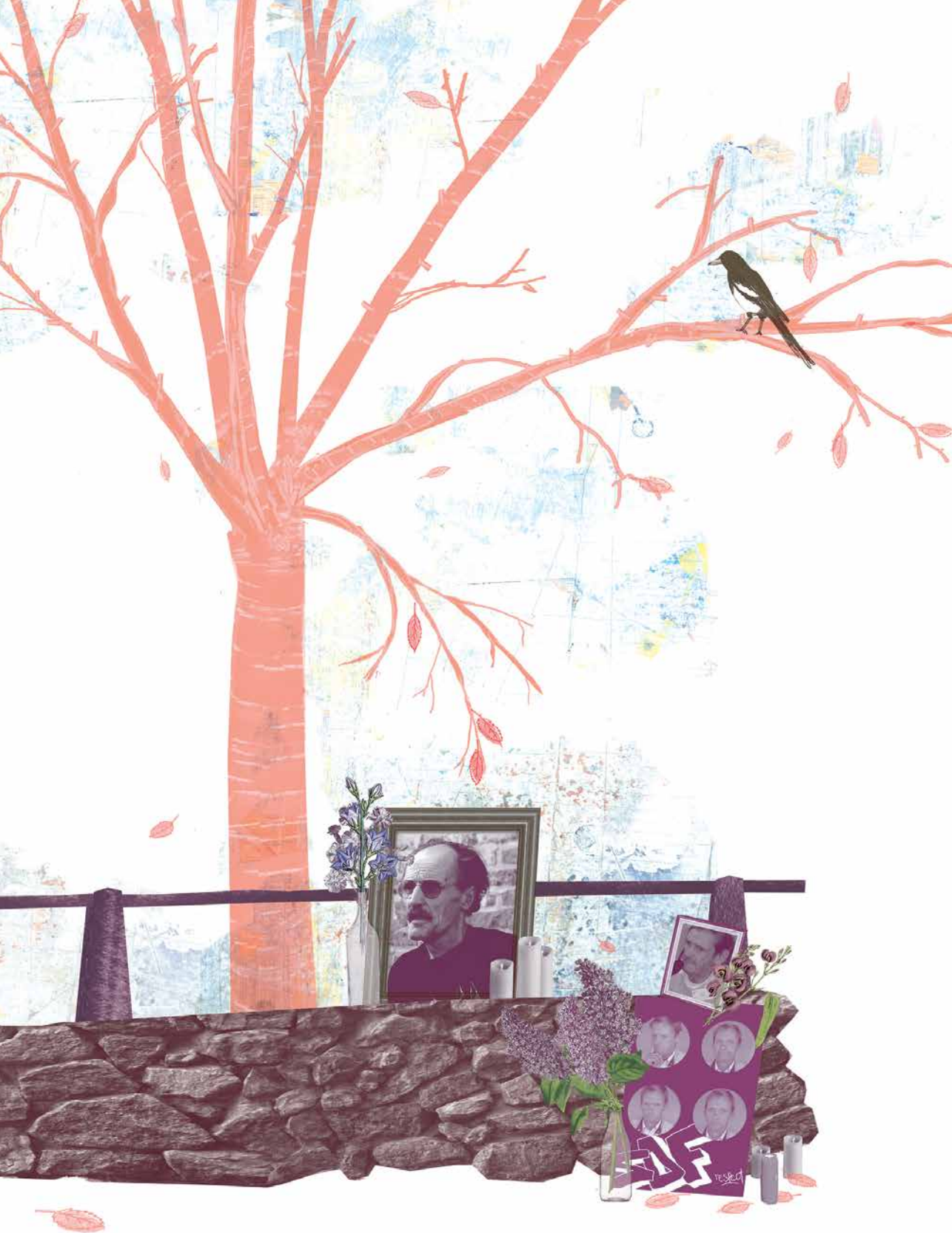
Voor de ceremonie van 2008 schreef Geert van Istendael een 'klaagzang van de dakloze dode', dat integraal werd afgedrukt in Het Schutblad.¹⁹⁴

'Vrienden van straten en stoepen, van portieken en stations, van vuilniszakken en vervelozе banken, de hemel je dak, de kou van kasseien je vloer, laten wij kijken, samen kijken naar de lege plekken waar zij zaten en afzagen, waar de hand van de liefde hen niet raakte, waar de voeten van de haast hen achterlieten, waar de regen triester viel en de zon bleker scheen, laten wij samen kijken en denken aan hen, onze zus, onze broers.'

193 Het Schutblad, juni 2006, p. 18-19.

194 Het Schutblad, maart 2008, p. 14.

Thuislozen tellen

Sinds 2008 organiseert la Strada, het Steunpunt Thuislozenzorg Brussel, een telling van dak- en thuislozen en mensen in ontoereikende huisvesting in het Brussels Gewest. Deze tellingen gebeuren 's nachts, in alle negentien gemeenten en ook op Zaventem. In 2014 gingen meer dan 160 vrijwilligers op pad om eraan mee te werken. Ook medewerkers van De Schutting en Albatros deden mee. Jo Geysen vertelt:

'La Strada geeft je vooraf een woordje uitleg, hoe je dit aanpakt, want je wil dit op een veilige maar vooral ook discrete wijze doen. Je gaat per twee de straat op, tussen 23 en 24u, naar buurten waarvan la Strada via haar partners weet waar de meeste mensen slapen. De meeste daklozen slapen in metrostations. Ze verstoppen zich vóór de ingangen dichtgaan, maar met de uitbreiding van de werking van Samusocial en met het verscherpte toezicht sinds de aanslagen is dat verminderd. Je ziet soms ook heuse kampen op pleinen en in parken. Meer en meer zoeken mensen onderdak in kraakpanden. Wij gingen naar de luchthaven. Daar slapen ongelooflijk veel mensen, in gangen links en rechts, daar heb je als toerist geen idee van. Overdag rijden ze soms de hele dag rond met een karretje... Vóór de aanslagen werden zij gedoogd, of dat nu nog zo is, weet ik niet...'¹⁹⁵

Op 6 november 2014¹⁹⁶ organiseerde la Strada een derde telling; de vrijwilligers troffen samen 2603 dak- en thuislozen aan; dat was 33 % meer dan bij de vorige telling die dateerde van 2010.¹⁹⁷

Van deze groep bevond zich, tijdens de nacht van de telling:

- 30 % op straat of in noodopvang;
- 31 % in erkende onthaalhuizen (waaronder dus ook Albatros en Open deur);
- 37,5 % in ontoereikende huisvesting (vooral kraakpanden en niet-erkende opvangstructuren);
- 1,5 % in ziekenhuizen.

Dat dak- en thuislozen niet alleen mannen zijn, bewijzen ook deze cijfers:

- 56 % van de hele groep zijn mannen, 22 % zijn vrouwen en 20 % zijn kinderen (jonger dan 18 jaar); 2% was onbepaald.
- Van de mensen die op straat slapen zijn 78% mannen en 22 % vrouwen. ¹⁹⁸
- Een derde van alle mensen die op straat slapen (32 %), zoekt beschutting in één van de drie grote treinstations van Brussel. Bij de vorige telling was dat echter nog meer dan de helft (54 %) wat erop wijst dat hun aanwezigheid hier inderdaad minder gedoogd wordt.

Bij deze cijfers zijn de mensen die onderdak vonden via begeleid wonen of in transitwoningen, niet inbegrepen. Hun aantallen zijn wel geweten: 713 mensen verbleven op dat moment in formules van begeleid wonen (o.a. bij De Schutting); nog eens 536 woonden in een transitwoning.

¹⁹⁶ Op 7 november 2016 had de vierde telling plaats; het is nog wachten op de resultaten. Op 6 maart 2017 was een extra telling gepland, bedoeld om ook de bezetting van de winteropvang te meten. Bron: www.lstb.be

¹⁹⁷ Het rapport van deze telling, 'Dak- en thuislozen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest', is online te lezen via www.lstb.be

¹⁹⁸ Hoeveel kinderen op straat slapen, vermeldt het rapport niet.

In 2000 groeide bij enkele leden van de Raad van Bestuur van vzw Beschut de idee om zelf iets te ontwikkelen voor mensen die, tijdelijk of blijvend, geen tewerkstelling meer aankunnen en die eigenlijk nergens nog terechtkunnen voor een zinvolle dagactiviteit. Zij zijn vaak sterk op zichzelf teruggetrokken en kampen met een laag zelfbeeld.

Het ‘project buiten de stad’ werd zorgboerderij Kodiel. Af en toe een dag doorbrengen in de rust van het platteland en dieren verzorgen, in de tuin werken, brood bakken... zou hen de nodige zuurstof geven om hun leven in de stad opnieuw aan te kunnen. Ook met paarden bezig zijn, waarvan het therapeutisch effect is aangetoond, en, voor wie wenst, er ook mee rijden, zou steevast op het programma staan. De naamkeuze reflecteert de passie voor paarden. ‘In het kordeel gaan’ is een specifieke manier om met één hand een paard te menen; het plaatselijke dialect van deze uitdrukking is ‘in ‘t kodiel gaan’.¹⁹⁹

Uitvalsbasis van het project werd een oud café in Peizegem – de prijslijst hing nog aan de muur – dat de initiatiefnemers dankzij giften²⁰⁰ konden kopen en dat in zijn oude glorie hersteld werd; het interieur bleef grotendeels bewaard. Hier kan men de deelnemers ontvangen en hun ‘s middags ook een broodmaaltijd aanbieden. In de schuur naast het café is plaats voor enkele paardenstallen.

¹⁹⁹ Het Nieuwsblad, 22/10/2007.

²⁰⁰ De zusters van de Abdij Maria-Mediatrix in Affligem stonden van bij de start achter het Kodiel-project en deden een belangrijke gift voor de aankoop van het café. Het project kon ook rekenen op renteloze leningen van sympathisanten en op de steun van Welzijnszorg.

2001

Erkenning van zorgwonen voor thuislozen als een uitbreiding van beschut wonen

Start van zorgboerderij Kodiel; Uitbouw van zorgwonen door De Schutting ism CAW-deelwerking Puerto

2002

Oprichting Bico-federatie; start van project 'uitbreiding begeleid wonen', met steun van de Vlaamse Gemeenschap (dat liep tot 2004)

2003

Brusselse Huisvestingscode: bevat maatregelen bestemd om de kwaliteit van huurwoningen te regelen

Albatros-De Schutting wordt erkend als Vereniging Waar Armen het Woord Nemen (VWAWN)

Deze tijdlijn gidst u langs markante gebeurtenissen op drie niveaus:

WET- EN REGELGEVING

BRUSSEL

ORGANISATIES IN HET
BESCHUT-NETWERK

Het eigenlijke ‘werk’, namelijk de moestuin bewerken en kleine dieren verzorgen, gebeurt op twee boerderijen in de buurt. Op verschillende locaties werken, is een bewuste keuze. ‘Deze mensen zijn een zwervend bestaan gewoon. Sluit ze een dag op en ze hebben geen zin meer om te komen,’ vertelt initiatiefnemer en coördinator Hedwig Dom.²⁰¹

Gebaseerd op de verbale en non-verbale communicatie van de deelnemers besefte Hedwig al snel dat de mensen de interactie met de dieren mijlenver verkozen boven het werken in de tuin. Daarom werd dat deel van het aanbod na verloop van tijd teruggebracht tot één kleinveeboerderij waar tot op vandaag het omgaan met dieren primeert op het uitmesten van stallen. De positieve reacties die deelnemers van hun vrienden kregen als ze de groenten uit de tuin konden delen, kregen ze daarna ook voor noten en fruit uit de bessen tuin, en voor de eieren van de kippen die de percelen onkruidvrij houden.

Busje komt zo

Op 2 juni 2001 arriveerden de eerste deelnemers bij het oude café. Hedwig Dom wachtte hen op aan de bushalte. Omdat men merkte dat een bus nemen van De Lijn toch de drempel verhoogt voor vele geïnteresseerde deelnemers, ontstond de gewoonte om bijkomend vervoer heen en terug aan te bieden met een minibusje. Zo kunnen, bij elke activiteitendag, maximum acht kandidaten op Hedwig wachten in de leefruimte van De Schutting. Vermits op tijd opstaan en vertrekken voor sommige mensen van de doelgroep een moeilijke opgave is, krijgen zij een duwtje in de rug, met het aanbod van koffie. In de opstartfase werd er zelfs ontbijt met spiegeleieren voorzien. Een vrijwilliger begeleidt de mensen voor wie geen plaats meer is in het busje vanuit Brussel-Noord. Ook hier is een gelegenheid tot empoweren van de deelnemers, zegt Hedwig Dom:

‘Als we de kans zien om aan deelnemers die hier al een tijdje komen, een stuk verantwoordelijkheid als vrijwilliger te geven, dan doen we dat. Een van de deelnemers neemt elke keer een bus van De Lijn aan het Noordstation. Hij heeft een badge van Kodiel, waar hij heel fier op is. Hij staat aan de bushalte, de mensen herkennen hem op basis van zijn badge. Ze weten dat ze geen geld hoeven bij te hebben om de bus te betalen want hij heeft een 10-rittenkaart van Kodiel en hij wijst de mensen de weg.’²⁰²

Stilaan kreeg het project meer bekendheid en zijn het niet enkel De Schutting en Albatros die deelnemers doorverwijzen; twaalf voorzieningen die met of voor thuislozen werken en die aangesloten zijn bij Hobo, wijzen de weg naar Kodiel. Dat zorgt voor een uitbreiding, maar ook diversifiëring van de deelnemers. Of mensen meer dan een keer deelnemen, hangt vaak af van de band die de deelnemers hebben met de doorverwijzer; als er een sterk vertrouwen is, ziet men deze personen vaker terugkomen. Maar ook zonder verwijzing zijn deelnemers welkom.

²⁰¹ Het Laatste Nieuws, 18/05/07.

²⁰² Deze en volgende citaten komen uit het gesprek met Hedwig Dom, 08/09/2016.

2004

Riso Brussel start met een huisvestingsdienst voor thuislozen, ism Albatros en De Schutting

De Schutting biedt beschut 'samenleven op maat' aan in het huis aan de Poincarélaan; Kodiel maakt de eerste meerdaagse trip met de huifkar.

2005

Oprichting Collectief Straatdoden;
Start van 'Winterplan voor daklozen'.

Start project 'rechtstreekse toegang naar woonst voor straatbewoners' (opgedoekt in 2007)

2006

Opening van huis voor zorgwonen in de Moutstraat; Vereniging Waar Armen het Woord Nemen Albatros-De Schutting werkt verder als autonome vzw, VWAHWN Ara

Deze tijdlijn gidst u langs markante gebeurtenissen op drie niveaus:

WET- EN REGELGEVING

BRUSSEL

ORGANISATIES IN HET
BESCHUT-NETWERK

'Iemand die een keer gekomen is, mag daarna altijd blijven komen. Ook al is die niet gelinkt aan een doorverwijzer, ondersteuning of hulpverlener. In het slechtste geval is dat iemand die op een conflictueuze manier een onthaalhuis verlaat en op straat terechtkomt. Als je het jaarlijks bekijkt, is die groep nog tamelijk groot. Er zijn toch wel heel wat mensen die uit eigen beweging blijven komen, ook al zijn ze ook door wie weet welke doorverwijzer ooit hier geraakt. Dat vertelt toch wel iets over wat ze er zelf aan hebben, er is niemand meer die hen zegt dat ze moeten komen.'

Hedwig kreeg het gezelschap van Maureen Jordens die ook al zijn collega was als straathoekwerker bij Diogenes/Albatros. Zij vormde de enthousiasmerende link tussen het onthaalhuis en de zorgboerderij maar raakte al gauw bezield door het hele project en besloot er te blijven. De inbreng van vrijwillig medewerkster Heidi De Wit, ervaren ruiters en gediplomeerd 'Instructeur Therapeutisch Paardrijden', liet toe om het aanbod van activiteiten met paarden uit te breiden. Deelnemers die dat wensen kunnen nu ook leren om een paard af te richten.²⁰³

Dieren groot en klein

De begeleiders stellen vast dat vooral werken met kleine dieren een grote aantrekkingskracht heeft op de deelnemers, vertelt Hedwig Dom:

'De nadruk ligt op de interactie tussen mensen en dieren. Het belangrijke is dat ze hier in contact komen met levende wezens die reageren op hun gedrag, die interesse tonen, die hen een warm gevoel geven, en die, vergeleken met mensen, als groot voordeel hebben dat ze niet oordelen of beoordelen.'

Het plan om echt dieren te kweken voor consumptie is snel verlaten. De ervaring dat de dieren die je verzorgt, daarna worden geslacht, was gewoon te confronterend:

'Dat is te veel een spiegel van ervaringen zoals "Ik word niet gerespecteerd, geapprecieerd, niemand zorgt voor mij,..." Dat weerspiegelen ze heel sterk in de boerderij. [...] Heel veel van onze mensen hebben een negatieve thuissituatie of helemaal geen familiale ervaringen en dus alles wat te maken heeft met baby's, kleintjes, kinderen... staat heel hoog aangeschreven bij hen. Als je dan de kleintjes van de dieren die ze verzorgen zou doodmaken, is dat een keiharde boodschap.'

²⁰³ Het Schutblad, juni 2011, p. 12-14.

Het contact met de paarden zorgt voor een mengeling van ervaringen: eerst wat onzekerheid en angst, daarna vaak fierheid en vreugde. Maar Kodiël is geen manege:

'Wat wij aanbieden, is dat mensen genieten van het omgaan met paarden. Waaruit dat bestaat, bepalen wij niet. Voor een aantal is dat gewoon mee op de kar zitten, voor anderen is dat mee wandelen. [...] Voor mij mag iemand een jaar, twee jaar, zes jaar... komen en zogezegd geen vooruitgang maken. Als die daarvan geniet, dan moeten we die niet treiteren met paardrijles. Het omgekeerde geldt ook. Als iemand vraagt om te leren rijden, met plezier. We gaan geen nee zeggen. Een andere regel is dat om het even wie in gelijk welke situatie die op een paard zit, zegt dat hij eraf wilt, wanneer ook, dan gaat die eraf. Dat is een heel verschil met een manege.'

Geen vragen

Kodiel is een aanbod zonder dwang. Het doel is passie op te wekken bij deze mensen. De gouden regel is dat de deelnemers zelf aangeven wat ze willen doen en hoever ze daarin gaan. Velen van hen hebben al veel ervaringen van uitsluiting en mislukking achter de rug waardoor ze soms rebelleren tegen allerlei vormen van begeleiding. ‘Men heeft allerlei dingen geprobeerd om mij een normaal leven te laten leiden, maar zonder resultaat,’ vertelt een van de deelnemers.²⁰⁴

Tweede regel is: niemand stelt vragen. De deelnemers die enige tijd wegblijven moeten niet bang zijn dat er vragen komen over de reden, of waar ze waren. Ze worden ook niet uitgenodigd om over hun problemen te praten. ‘Dat gebeurt dan ook niet’, stelt Hedwig Dom in een interview. ‘Zodra we op de bus richting Merchtem zitten, lijken Brussel en het leven daar te verdwijnen. In de zes jaar dat we met Kodiel bezig zijn, heeft nog niemand op de boerderij om hulp gevraagd.’²⁰⁵

Wat niet wil zeggen dat men niet zorgzaam met de deelnemers omspringt, wel integendeel. Zij bepalen het tempo; deze mensen blijken zich nooit lang op een activiteit te kunnen concentreren; veel afwisseling is nodig. Mensen met een lang en zwaar parcours als thuisloze, hebben vaak fysieke steun nodig; regelmatig zijn trapladdertjes nodig om paard en/of kar te bestijgen, of een andere vorm van steun onder de arm of in de lende om een obstakel te overwinnen. Het resultaat is niettemin duidelijk zichtbaar aan het enthousiasme waarmee de deelnemers participeren, en dat ze uitstralen bij thuiskomst.²⁰⁶

Kodiel biedt een tegengewicht voor de formele zorg waarin het verbale vaak heel centraal staat. Om dieren te verzorgen, hoef je niet veel uitleg te geven.

‘Sociaal werkers zijn babbelaars, maar tegelijkertijd zegt iedereen: deze doelgroep is verbaal niet krachtig. Dat is moeilijk voor die mensen. En toch is er die aanpak, om er een karikatuur van te maken: ‘We gaan er eens over praten, vertel het eens.’ [...] Ook zijn die mensen, die vanuit hun problematiek niet verbaal sterk zijn, het daardoor eigenlijk wat beu om constant te praten, en vooral te luisteren, waaruit dan misverstanden ontstaan. Ze hebben geleerd van altijd ja te knikken, anders vlogen ze buiten. En dan denk ik dat niet hoeven te praten, een van de dingen is die ze bij ons zo fijn vinden.’

204 Het Schutblad, juni 2007, p. 16.

205 De Standaard, 22/10/07.

206 JV CAW Archipel 2001, p. 80.

Meerdaagse huifkartrip

Naast de specifieke activiteiten op de boerderij en met de dieren is de derde pijler van het aanbod het open karakter. Door in te zetten op zoveel mogelijk deelnemende bezoekers speelt Kodiel actief in op de gevoelens van eenzaamheid en uitsluiting bij vele thuislozen. Omgekeerd biedt de open deur aan personen die niet tot de doelgroep behoren, de kans om zich in een aangenaam en ontspannen kader een evenwichtiger beeld te vormen van deze doelgroep. Ook mogelijke sponsors en andere partners zijn welkom voor een beleving op de boerderij, samen met de deelnemers. De ervaring leert dat contacten met de thuislozen hun blik op deze groep in positieve zin ombuigt.²⁰⁷ Op elke eerste zaterdag van de maand staat Kodiel exclusief open voor onthaalhuizen voor moeders met kinderen.

Ook groepsbezoeken zijn mogelijk. Een tripje met de huifkar is een topper voor zowel deelnemers als bezoekers. Deelnemers die dat wensen kunnen onder begeleiding van Hedwig leren mennen. De huifkar kan ook gehuurd worden voor uitstapjes, bijvoorbeeld voor verjaardagsfeestjes. Deze activiteiten zijn niet enkel nuttig om geld in het laatje te brengen maar ook om de contacten met de buurt te verstevigen.

207 JV CAW Archipel 2004, p. 10.

In 2004 maakt Kodiel voor de eerste keer een vijfdaagse trip met de huifkar: overnachten gebeurt in tenten, in de tuin bij sympathisanten van het project of op het terrein van bevriende verenigingen. Een dergelijke expeditie vraagt een grote inzet van het team en van vele vrijwilligers, maar het is duidelijk dat deze ervaring de deelnemers enorm deugd doet. Stilaan zoekt men het wat verder en in 2009 wagen de Kodielers zich aan een tocht van de Westhoek tot Noord-Frankrijk. Om iedereen die wilde meegaan de kans te geven om van dit avontuur te genieten, werden de deelnemers in twee shiften uit Brussel gebracht en gehaald; de eerste groep reed mee van Diksmuide tot Le Mont Cassel; de tweede groep reed mee terug van Le Mont Cassel naar Diksmuide.

Vzw Kodiel

Het project Kodiel is atypisch, en niet alleen omwille van zijn eigenzinnige en originele werking, die niet past in een administratief of subsidiair schema. Het project leeft op een reeks niet-structurele toelagen, giften en steun van bedrijven. Bovendien situeert het zich in Vlaanderen terwijl de sociale zetel ervan zich oorspronkelijk in Brussel bevond, en bedient het ook grotendeels datzelfde Brusselse doelpubliek. Hierdoor werd het van het kastje naar de muur gestuurd tussen Brussel en Vlaanderen.²⁰⁸

Daarom werd in februari 2008 de stap gewaagd om voortaan als een zelfstandige vzw te werken met de sociale zetel en activiteiten in Merchtem (Vlaams-Brabant).

Helende 'compassie'

De aanpak van de voorzieningen in het Beschut-netwerk beantwoordt aan een noodzaak die veel verder gaat dan het voorzien van opvangplaatsen, zegt Kristien Raemdonck, coördinatrice van 'Vrienden van het Huizeke'.

'We weten steeds meer over de effecten van stress op het menselijke functioneren. Mensen die erg onderhevig zijn aan voortdurende stress vallen terug op 'primitieve' overlevingsreacties, vecht- en vluchtreacties die je zeer duidelijk kan waarnemen bij mensen die gedwongen worden om al hun tijd, energie, aandacht te besteden aan overleven. Aggressie en middelengebruik zijn hier typische voorbeelden van.

Deze overlevingsstress neem je niet weg door enkel onderdak te bieden. Een sterk tegenmiddel is wat 'compassie' genoemd wordt, of mededogen. Dit is een vorm van vriendelijkheid ten aanzien van anderen én jezelf, waardoor je signalen geeft aan je hersenen dat het veilig is. Pas dan kan je voortdurende alertheid en de neiging tot vechten of vluchten, afnemen zodat andere hersendelen actiever kunnen worden.

Wanneer thuislozen in hun dagelijkse leven vertrouwen, liefde en vriendelijkheid ervaren, kan hun stress en angst afnemen, hun vechtvluchtreactie kalmeren en kan er ruimte komen voor herstel, rust en hernieuwde creativiteit, zelfontplooiing, en stilaan re-integratie.

Dit is één van de belangrijke redenen waarom het Beschut-netwerk doet wat het doet: veiligheid creëren, liefde geven, zodat de bewoners behoed worden voor een nog snellere dood dan door de vele ziekten die ze al hebben opgelopen. Zonder deze aanpak zouden meer mensen in de gevangenis belanden, of in psychiatrische ziekenhuizen, of voor overlast zorgen. Ze zouden hoe dan ook een aanzienlijke meerkost betekenen voor de samenleving, met meer controle en repressie voor gevolg, wat opnieuw een meerkost is en de kwaliteit van leven niet bepaald vergroot.'²⁰⁹

²⁰⁹ Citaten uit een reactie door Kris Raemdonck, bezorgd aan Jo Geysen per e-mail op 08/02/17.

Gevel van
La Poudrière,
leefgemeenschap
in Brussel en
buren van De
Schutting.

© Benjamin Deboosere

Vzw Hobo²¹⁰ ontstond in 1991 naar aanleiding van het colloquium ‘Armoedebestrijding in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest’. Hieruit bleek dat de meervoudige problemen van thuislozen ervoor zorgden dat de meeste tijd van de begeleiding ging naar hun vragen op administratief en psychosociaal vlak. Voor andere, minstens even belangrijke zaken, zoals toeleiding naar tewerkstelling en opleiding, culturele beleving, sport en recreatie, ... bleef veel minder tijd.

Verschillende thuislozenwerkingen, waaronder De Schutting, Albatros en Open Deur, richtten daartoe de vzw Hobo op. Hobo kreeg twee taken: het overleg organiseren tussen Brusselse voorzieningen in de thuislozenzorg, en sociaal-culturele activiteiten aanbieden op maat van thuislozen. Tot 2005 hield Hobo kantoor in hetzelfde gebouw als De Schutting; daarna verhuisde de organisatie naar de Arduinkaai en ten slotte naar de Kogelstraat.²¹¹

²¹⁰ Hobo verwijst naar de benaming van Amerikaanse rondreizende dakloze arbeiders, die het land doorkruisten door illegaal mee te rijden met goederentreinen. De Amerikaanse zanger Cowan Powers bracht in 1926 een lied uit over deze avontuurlijke mannen: 'The Wild and Reckless Hobo' (te beluisteren via <https://www.youtube.com/watch?v=eUDEzcspu1o>).

²¹¹ Hobo wordt voor een deel gesubsidieerd door de Vlaamse overheid (via CAW Brussel) en voor een deel door de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie.

Al vlug profileerde Hobo zich vooral als dagcentrum dat sociaal-culturele activiteiten aanbiedt²¹² die nauw aansluiten die bij de vragen en ervaringen van thuislozen. Daarnaast begeleidt Hobo thuislozen in hun zoektocht naar opleidingen en werk. De bewoners van De Schutting maken uitgebreid gebruik van hun aanbod: sport, taallessen, knutselen, computerlessen, tuinieren,... of gewoon even ontspannen en gezellig samen zijn. Elke week kunnen de deelnemers kiezen uit meer dan twintig vaste activiteiten. Tijdens het jaar zijn er ook eenmalige activiteiten en evenementen, zoals speciale uitstappen of het bekende oudejaarsfeest.²¹³

212 Het overleg ging verder onder een nieuwe naam, Regio-Overleg Thuislozenzorg; zie verder.

213 <http://www.hobosite.be/nl/over-ons/activiteiten>

Beeld van "de onbekende thuisloze", in 1993 door vzw Welzijnszorg op het Vossenplein geplaatst naar aanleiding van hun jaarlijkse campagne tegen armoede.

Samenwerking en overleg

Mijlpaal in de evolutie van de thuislozenzorg in ons land was de afschaffing, in 1993, van de ‘Wet tot beteugeling van de landloperij en de bedelarij’ die dateerde van 1891²¹⁴, en, daarmee samenhangend, de versterking van de opvang en begeleiding van dak- en thuislozen door departementen Welzijn van de Vlaamse en Franse Gemeenschappen. Nu kon de thuislozenzorg evolueren van een caritatieve vorm van zorg naar een professionele hulpverlening op maat van thuislozen met hun vaak complexe problematiek. De sector organiseerde zich langs de scheidslijnen van het federale België.

Thuislozenzorg Vlaanderen

De VDO (Vereniging Der Onthaalhuizen) / AMA (Fédération des maisons d’accueil et des services d’aide aux sans-abris) splitste in respectievelijk VDVO (Vereniging der Vlaamse Onthaalhuizen), dat naar Antwerpen verhuisde, en AMA dat in Brussel bleef. Geleid door Chris Coenegrachts werkte het VDVO een kaderreglementering uit voor de verschillende werksoorten in de thuislozenzorg. Nieuwe werkvormen ontstonden of kregen nieuwe impulsen.

214 ‘1866. Wet op landloperij en bedelarij Landloperskolonie in o.a. Wortel’. Artikel op Canon Sociaal Werk: <http://www.canonsociaalwerk.eu/be/details.php?cps=10>

2007

Kaderbesluit Sociale Huur
(12/10/2007)

'Pleidooi voor thuislozenzorg in 2007': Jo Geysen en vijf coauteurs uit de Brusselse thuislozenzorg blijven pleiten voor een doelgroepgerichte werking, tegen de stroom van de fusiebewegingen in.

Tentoonstelling in De Schutting van een fotoproject van VWAWN ARA als aanklacht op de leegstand en verkrotting in Brussel

2008

Start van het Steunpunt Thuislozenzorg Brussel 'La Strada';
Eerste dak- en thuislozentelling in Brussel, georganiseerd door La Strada;
Start van Belgian Homeless Cup en deelname aan de Homeless World Cup in Melbourne

Kodiel wordt zelfstandige vzw

2009

Decreet Algemeen Welzijnswerk van 8 mei 2009. CAW-opdracht ifv thuislozen omvat onthaal, inloopcentra, crisisopvang, straathoekwerk, nachtopvang, preventie uithuiszetting, begeleid wonen, zorgwonen, vlucht- en opvangtehuizen.

Start project 'bruggenbouwer' dat de brug wil slaan tussen de sector van de thuislozenzorg en de sector van de zorg voor personen met een beperking; Samenlevingsopbouw Brussel en ARA organiseren politieke ontbijten tegen het decor van hun 'modelhuis'

2010

Oprichting vzw Beschut; Open Deur start met een transithuis in de Kogelstraat 36

Deze tijdlijn gidst u langs markante gebeurtenissen op drie niveaus:

WET- EN REGELGEVING

BRUSSEL

ORGANISATIES IN HET
BESCHUT-NETWERK

Het belang van een autonome federatie voor thuislozenzorg is groot op het vlak van profilering en bewustmaking van beleid en publieke opinie. Een dergelijke federatie kan voluit en snel voor zijn doelgroep en werkingen opkomen, zonder met vele andere bekommernissen en belangen rekening te moeten houden. Deze dynamiek is nu nog herkenbaar in Brussel en Wallonië met hun eigen federaties voor de thuislozenzorg (A.M.A en Bico-federatie).²¹⁵

VDVO evolueerde in 1990 tot Thuislozenzorg Vlaanderen, geleid door Jan Goublomme; zowel Jo Geysen als Ria Willem namen een mandaat op in het bestuur.²¹⁶ Net als haar voorgangster had deze federatie veel aandacht voor de professionalisering van de hulpverleners. Er was regelmatig ‘werksoortelijk overleg’ waarin collega’s van over heel Vlaanderen en Brussel die in een bepaalde werkvorm actief waren, elkaar troffen. Thuislozenzorg Vlaanderen kwam ook op voor een verbetering van de leefomstandigheden van de doelgroep én voor betere werkomstandigheden voor de medewerkers in de sector. Er kwamen ook afspraken over de dagprijzen in overleg met de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG).²¹⁷

Open Deur trachtte de voordelen van beide taalgroepen te verenigen:

‘Wij [Open Deur] konden niet kiezen [tussen VDVO en AMA], dus bleven we vele jaren lid van de twee organisaties. [...] We haalden het beste uit elke organisatie: het georganiseerde, planmatige, efficiënte bij de Vlamingen – de creativiteit, het ultrademocratische, meer genuanceerde bij de Franstaligen. Tot we in 2002 onze eigen Bicofederatie oprichtten, de koepel van de tweetalige voorzieningen voor thuislozen in Brussel, waar we de kwaliteiten van beide groepen probeerden samen te brengen.’²¹⁸

Steunpunt SAW

Na de fusies van welzijnsorganisaties tot CAW’s verdwenen ook de oude ‘federaties’ die werkingen per doelgroep verenigden. In de plaats kwam het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk, dat de CAW’s inhoudelijk moest voeden en intern overleg mogelijk moest maken. Het SAW organiseerde leergroepen die over specifieke thema’s collega’s rond de tafel brengen om ervaringen uit te wisselen.

²¹⁵ Uit ‘Pleidooi voor thuislozenzorg in 2007’

²¹⁶ Het was weliswaar altijd knokken om op het Vlaamse niveau gehoor te vinden voor het Brussels verhaal; Ria en Jo gaven bij elke briefwisseling het logo van Thuislozenzorg Vlaanderen een nieuwe look door er ‘en Brussel’ onder te schrijven. Bronnen: Herinneringen van Ria Willem, opgetekend in augustus 2012 en Gesprek met Jo Geysen, 29/06/16.

²¹⁷ Het Schutblad, maart 2007, p. 4-9.

²¹⁸ Uit: Herinneringen van Ria Willem, opgetekend in augustus 2012.

2011

Publicatie van de brochure 'Ben jij voldoende betrouwbaar om op te vertrouwen?' door medewerkers van de thuislozenwerkingen van CAW Archipel

2012

Decreet Algemeen Welzijnswerk 25 mei 2012: stelde voor het eerst dat 'efficiëntie' vooropstond, en dat de nieuwe reorganisatie tot grotere centra moest leiden met een 'gelijkaardig aanbod in elk werkgebied'

De federale overheid investeert in bijkomende plaatsen voor het Brusselse Winterplan

2013

Besluit van de Vlaamse Regering van 21 juni 2013 betreffende het algemeen welzijnswerk voorziet in verdere schaalvergroting; Start proefprojecten 'Housing First'

Start van pilootprojecten 'Housing First' in Brussel

Deze tijdlijn gidst u langs markante gebeurtenissen op drie niveaus:

WET- EN REGELGEVING

BRUSSEL

ORGANISATIES IN HET
BESCHUT-NETWERK

Overleg in Brussel

Nu de Brusselse thuislozenwerkers autonome federaties voor thuislozenzorg in Vlaanderen moeten missen, putten ze des te meer energie uit de federaties die in Brussel actief zijn gebleven.

Brussel is als grootstad sociaal-economisch complex en na opeenvolgende staatsvormingen ook een politiek-administratief kluwen. De thuislozenzorg en verwante sectoren worden aangestuurd vanuit verschillende bestuursniveaus en taalgroepen. Dat heeft de Brusselse organisaties en voorzieningen voor thuislozen nooit belet om samen te werken en elkaar te versterken, over taal- en bevoegdheidsgrenzen heen. Ze kregen ook vaak gehoor bij de overheid; Ria Willem vertelt dat de Brusselse overheid altijd veel belangstelling heeft getoond voor de sector. Zij nam deel aan tweemaandelijks gesprekken met kabinetsmedewerkers van de bevoegde ministers en administratie, het ‘concertation des sans-abri / thuislozenoverleg’. Het Steunpunt van de Brusselse daklozensector la Strada kreeg de opdracht om dit overleg te herstructureren; dit werd het Brussels Overleg Thuislozenzorg.

De mensen actief bij De Schutting, Albatros, Open Deur en verwante werkingen hebben vaak het voortouw genomen om overlegorganen in het leven te roepen en ze een stem te geven in het Brusselse debat over thuislozenzorg en armoedebestrijding. Jo Geysen ziet deze dynamiek van samenwerking als een van de mijlpalen in de ontwikkeling van de thuislozenzorg in Brussel:

‘Een positieve wending, is de samenwerking van de Brusselse voorzieningen, over de taalgrenzen heen, vanaf het begin van de jaren negentig. [...] Dat verhaal staat nu onder druk, maar we hebben toch samen heel wat kunnen verwezenlijken in Brussel.’²¹⁹

De sector zelf startte in 1991 met het Regio-Overleg Thuislozenzorg. Dat richtte zich van meet af aan niet tot de ‘Nederlandstalige’, maar tot de ‘Nederlandskundige’ organisaties.²²⁰ De voertaal was en is het Nederlands, maar ook de bicommunautaire en de Franstalige werkingen worden steeds uitgenodigd en in feite spreekt iedereen haar/zijn eigen taal. Het Regio-Overleg is een informele ontmoetingsplaats voor organisaties om praktijkervaring uit te wisselen, projecten of werkinstrumenten voor te stellen en te reflecteren over thema’s. De jaarlijkse Week van de Brusselse thuislozenzorg, een week van studie en uitwisseling binnen de sector in Brussel, komt voort uit dit overleg.

Inmiddels krijgt het Regio-Overleg Thuislozenzorg de actieve steun van de Brusselse Welzijnsraad (BWR).²²¹ De groep komt elke drie maanden samen. Vaak nodigt men ook organisaties uit andere sectoren uit om dit netwerk intersectoraal te versterken, zoals het Brussels Platform Armoede (BPA) en de verenigingen waar armen het woord nemen, vertegenwoordigers van de (sociale) huisvestingssector,

²¹⁹ Gesprek met Jo Geysen, 29/09/16

²²⁰ Zo staat het geformuleerd op de website van de Brusselse Welzijnsraad: <http://www.bwr.be/sectoren.php?mfm=detail&id=11>

²²¹ Nu maakt de BWR deel uit van Kenniscentrum WWZ.

Betoging voor het recht op wonen van 17 mei 2009 waarin medewerkers en bewoners uit de thuislozenzorg meeliepen.

de geestelijke gezondheidszorg of de zorg voor personen met een beperking. De BWR staat in voor de administratieve ondersteuning van het overleg en de daaruit vloeiende acties. Daarnaast organiseert de BWR samen met de partners de Week van de Brusselse thuislozenzorg.

De Franstalige en bicommunautaire voorzieningen hebben hun eigen federaties: AMA, de 'Fédération des maisons d'accueil et des services d'aide aux sans-abris', opgericht in 1968, en de Bicofederatie, voluit de 'Federatie van de onthaal- en begeleidingshuizen ten voordele van mensen in moeilijkheden en daklozen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest', die sinds 2002 de belangen verdedigt van alle bicommunautaire voorzieningen voor thuislozen. Ria Willem was tot 2011 voorzitter van de Bicofederatie.

Sinds 2014 is een nieuw, overkoepelend overlegorgaan ontstaan om het overleg te stimuleren tussen in de 'Nederlandskundige' voorzieningen in de Brusselse thuislozenzorg: 'Stambica'. AMA, de Bicofederatie, CAW Brussel en Regio-overleg thuislozenzorg nemen deel aan dit overleg. Ook steunpunt 'la Strada' heeft hierin zitting.²²²

La Strada

Er was niet alleen nood aan overleg en samenwerking, maar ook aan een beter inzicht in de problematiek van thuislozen zoals die zich specifiek in de grootstad Brussel stelt. Met het oog hierop bestelde de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) in 2000 een studie bij het onderzoeksinstituut GERME van de ULB, onder leiding van prof. Andrea Rea.²²³ Het onderzoek zou vertrekken van de behoeften van de gebruikers van de thuislozenzorg en het wilde ook de ervaringen van de beroepsmensen op het terrein valoriseren. Daarom werd het onderzoek uitgevoerd door een team van universitaire onderzoekers, samen met sociaal werkers actief in de sector en medewerkers van de administratie.²²⁴

Een van de aanbevelingen was de oprichting van een 'waarnemingscentrum' dat jaar na jaar de situatie van thuislozen in Brussel zou bestuderen, de problemen en hiaten in de zorg- en dienstverlening zou opsporen en nieuwe actieterreinen voor de overheid en andere actoren zou uittekenen in de strijd tegen sociale uitsluiting.²²⁵

Dit waarnemingscentrum werd het Steunpunt Thuislozenzorg Brussel 'la Strada', dat in 2008 van start ging.²²⁶ Alle federaties en overheden die zich richten op de thuislozenzorg en de preventie van thuisloosheid, kregen er zitting in. Het steunpunt kreeg als opdracht om 'een betere coherentie van de sociale werking te verzekeren in de problematiek van thuislozen en hun zeer uiteenlopende levensverhalen'.²²⁷ La Strada focust op waarneming, met de inzameling en analyse van gegevens en met de formulering van aanbevelingen op het vlak van thuislozenzorg, op netwerking via overleg binnen de sector van begeleiding van thuislozen, en ten slotte op informatieverstrekking en sensibilisering.²²⁸

222 Van Heesvelde, T. (2014), p. 19.

223 Het onderzoeksrapport kreeg een samenvatting in het Nederlands; de oorspronkelijke, Franse versie van het onderzoeksrapport staat online: <http://www.ulb.ac.be/socio/germe/documentsenligne/sansabri.htm>

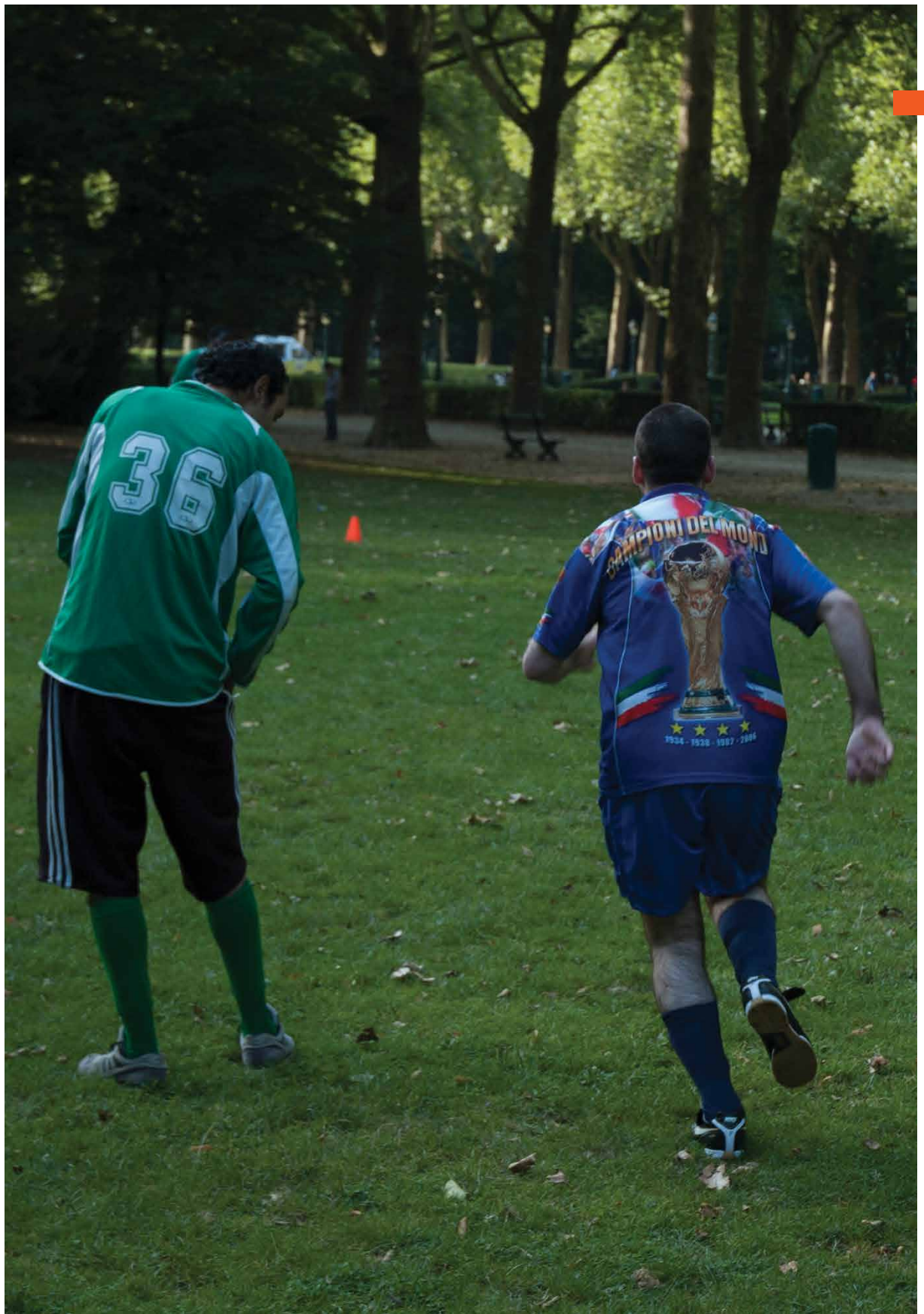
224 Rea, A., Giannoni, D., Mondelaers, N., e.a. (2001), p. 1.

225 Rea, A., Giannoni, D., Mondelaers, N., e.a. (2001), p. 165.

226 Bron: http://www.lastrada.brussels/portail/images/jaarverslag_2008.pdf

227 Zoals geformuleerd op de website 'Huisvesting.Brussels' (<http://huisvesting.brussels/wie-doet-wat/verenigingen/la-strada>).

228 De Brusselse thuislozenzorg is vrij uitgebreid en heterogeen. La Strada zet hulpvragers en hulpverleners op weg naar mogelijke opvangplaatsen in Brussel via het online platform 'Pils'; zie: <http://lastradapils.brussels/portail/nl/plannetje-diensten-thuislozenzorg>. Voorzieningen voor beschut wonen zijn hier niet in opgenomen. De sociale kaart van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest geeft een vollediger beeld; zie: <http://www.sociaalbrussel.irisnet.be/CDCS-CMD> (rubriek 'Hulp aan thuislozen').

Nieuwe projecten

Het verhaal van vzw Beschut gaat verder... In 2016 heeft de vzw voor het eerst twee andere initiatieven gesteund die zich tot thuislozen richten: de Homeless Cup en Aprèstoe, een nieuwe bicommunautaire vzw die begeleid wonen voor vrouwen aanbiedt, vanuit twee onthaalhuizen voor vrouwen, Porte Ouverte/ Open deur en Talita.

Homeless Cup

In 2008 gaat in België de Homeless Cup van start. De Belgian Homeless Cup (BHC) is een sociaal-sportieve voetbalcompetitie voor mensen die kampen met thuisloosheid en/of met een drugs- of alcoholverslaving. De basis van de werking zijn de lokale homeless teams. Een dertigtal teams bereikt wekelijks meer dan 400 thuislozen voor de trainingen en een 150-tal als actieve supporters.²³³

De hoogdagen van de BHC zijn de nationale toernooien waarbij de deelnemende (gemengde) teams vijf tegen vijf in tweemaal zeven minuten een match spelen. Deze toernooien worden meestal op publieke plaatsen gehouden, bijvoorbeeld op het centrale marktplein van centrumsteden, zodat de spelers en teams hun inzet en talent kunnen tonen maar waardoor ook de problematiek van thuisloosheid nieuwe aandacht krijgt.

De winnaar verdedigt de Belgische driekleur op de Homeless World Cup. Dit internationale voetbalfeest voor en met thuislozen kreeg enige bekendheid in

²³³ Bronnen: <http://www.belgianhomelesscup.be> en <http://www.mo.be/nieuws/belgian-homeless-cup-de-bindende-kracht-van-de-bal>

2014

Samenwerkingsakkoord van 12 mei 2014 tussen de federale overheid en de gemeenschappen en gewesten bepaalt de verantwoordelijkheid van elk bestuursniveau in de strijd tegen dak- en thuisloosheid

Start van koepeloverleg Stambica; Start van 'Aprèstoe', organisatie voor beschut wonen voor vrouwen;

CAW Archipel en CAW Mozaïek fusioneren to CAW Brussel

2015

Samenlevingsopbouw Brussel en vzw ARA lanceren het bankenproject; Studio Caricole construeert de 'Giant Homeless Man'; première van de film 'Habiter'; tentoonstelling en boek 'Home Street Home'

2016

Resultaten bekend van proefprojecten 'Housing First'

Deze tijdlijn gidst u langs markante gebeurtenissen op drie niveaus:

WET- EN REGELGEVING

BRUSSEL

ORGANISATIES IN HET
BESCHUT-NETWERK

2008 toen Gilles De Bilde, ex-profvoetballer en winnaar van de Gouden Schoen, de rol van coach op zich nam om het Belgische team van thuislozen voor te bereiden op de Homeless World Cup in Melbourne, Australië. Hun belevenissen waren onderwerp van een wekelijkse reality show op televisie.²³⁴

Competitie speel je om te winnen, maar onderweg naar de goal liggen nog veel kleine overwinningen te rapen. Voor veel deelnemers betekent deze voetbalcompetitie bouwen aan zelfvertrouwen en een positief zelfbeeld. Soms is deelname ook een opstap naar hulpverlening. Ook op fysiek vlak is er winst, want voetballen betekent werken aan een betere conditie en gezondheid.

De lokale homeless teams stimuleren ook lokale netwerken. Alle teams steunen op een samenwerking tussen hulpverleningsorganisaties en voetbalclubs uit de Belgische voetbalcompetitie. Momenteel zijn er 57 sociale organisaties, 13 stedelijke sportdiensten en 20 voetbalclubs uit eerste, tweede, derde en vierde klasse betrokken bij dit project. Dit komt neer op een gemiddelde van vijf organisaties die rond een lokaal homeless team samenwerken.

De Brusselse ploeg shot onder de vlag 'Les Barons de BXL' en heeft haar thuisbasis in Molenbeek. De spelers vinden de weg via Brusselse organisaties zoals bijvoorbeeld vzw Hobo. Ook bewoners van Albatros en De Schutting nemen deel. Er is een nauwe band met de club BX Brussels, opgericht door Rode Duivel Vincent Kompany.

*'Onze groep van Baronnen zijn fiere mensen, met tal van talent en mogelijkheden. We spelen voetbal, maar we zijn vooral een team. Naast en op het veld, de kameraadschap is ons eerste objectief.'*²³⁵

Aprèstoe

Ook het verhaal van het beschut wonen in Brussel gaat verder... Aprèstoe is een nieuwe begeleidingsdienst opgericht in 2014 die zich als doel stelt vrouwen en kinderen te ondersteunen, na hun vertrek uit het onthaalhuis Open Deur of Talita, om de overstap van het verblijf in het onthaalhuis naar het autonoom wonen te vergemakkelijken. Het is gelegen in de Kogelstraat 36.

Deze lijst is zeker niet volledig. Er zijn bijvoorbeeld plannen om samen met Diogenes het aanbod van gepaste woningen voor thuislozen in Brussel nog uit te breiden. Vzw Beschut staat open voor steun aan of samenwerking in projecten en initiatieven die in de lijn liggen van haar streven: het verbeteren van de levenskwaliteit van thuislozen, nu en later...

²³⁴ De docuserie 'Homeless World Cup' was een productie van De Mensen en werd in april-mei 2009 uitgezonden op Eén.

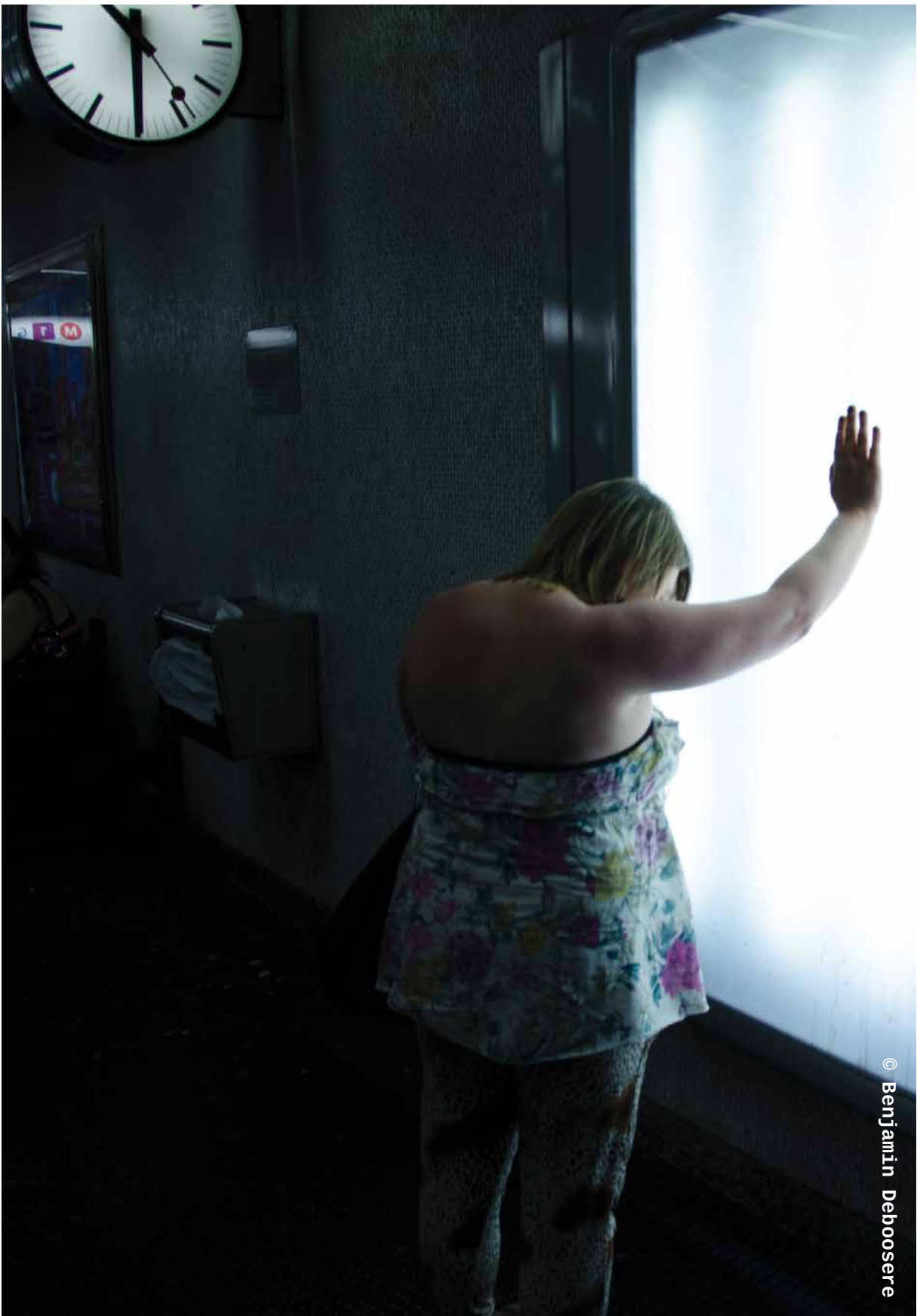
²³⁵ Citaat van <http://www.belgianhomelesscup.be/bx-brussels-nl>

Deel 2
**Identiteit
en toekomst**

Joris Van Puyenbroeck

© Benjamin Deboosere

Waarom thuislozenzorg?

Welzijnswerkers herkennen al decennialang de noden van kwetsbare mensen die om zoveel verschillende redenen dak- of thuisloos zijn geworden. De legitimatie voor deze specifieke hulpverlening is het inzicht dat deze doelgroep tijdelijk of permanent existentieel bedreigd is in haar welzijn. De doelgroep verdient haar eigen specifieke welzijnsaanbod.²³⁶ De bestaansredenen van vzw Beschut was en is niet een antwoord bieden op brede welzijnsnoden in de samenleving, maar wel op vragen van specifieke, kansarme groepen. De geschiedenis van de voorzieningen in de thuislozenzorg die aan de oorsprong liggen van vzw Beschut toont een krachtig, eigen verhaal waarin gedifferentieerde werkvormen voor thuislozen zijn uitgebouwd.

De hulpverleners in de voorzieningen, opgericht door de leden van vzw Beschut, bewogen in het verleden en bewegen nu nog steeds hemel en aarde om flexibele én structurele oplossingen te vinden voor telkens nieuwe woon- en ondersteuningsbehoeftes van thuisloze mensen. De historische analyse toont aan dat deze voorzieningen pioniers zijn geweest in deze evolutie. Waar deze organisaties ook noden herkenden, zij het bij jongeren, volwassenen, ouderen, Belgen of asielzoekers, langdurige thuislozen of daklozen naar aanleiding van een crisissituatie, probeerden zij een flexibel antwoord te vinden door een netwerk van voorzieningen en diensten zelf uit te bouwen, of mee mogelijk te maken. Het appèl van de maatschappelijk kwetsbare was het uitgangspunt, de organisaties dienden zich aan de vraag aan te passen, te transformeren, organisch te vervellen, te volgen. De thuislozenzorg zoals aangeboden door de huidige leden van vzw Beschut was en is niet verwijzend, maar volgend. Waar de thuisloze gaat, daar gaat hun begeleiding (in) mee.

Thuisloosheid is de extreme uiting van een sociaal kwetsbare en onrechtvaardige situatie, en daarom is een belangrijke opdracht voor vzw Beschut haar structurele signaalfunctie naar beleid toe. Ze wil bedreigende tendensen van maatregelen in hulpverlening en woonbeleid voor thuislozen proactief signaleren.

Voor wie werken we?

Thuis-looszijn is geen statisch gegeven. Het is een circulair proces, gekenmerkt door gebeurtenissen tijdens de levensloop, waardoor mensen de verbinding met zichzelf, de andere en de samenleving verliezen. Het meest typerende voor deze gebeurtenissen is enerzijds het ontbreken of wegvallen van steunfiguren en anderzijds niet kunnen voldoen aan belangrijke basisbehoeften.

Thuisloosheid is daarom een vorm van ont-ankering, het verlies van een materieel én immaterieel anker in de samenleving, waardoor het gewone leven niet meer mogelijk is. De onderliggende oorzaak zijn maatschappelijke uitsluitingsprocessen: mensen die geen hand toegestoken kregen waardoor ze nooit welkom waren in de samenleving. In die context ontwikkelen mensen sociale beperkingen die vaak levenslange omkadering vereisen.

²³⁶ Gaublonne, J. & Fret, L. (1996).

De organisatie werkt daarom voor ontankerde mensen in alle fasen van hun levenscyclus. Zowel minderjarige als (jong)volwassen en oudere thuislozen kunnen een vraag stellen naar hulp. Zorgwonen is bijvoorbeeld in het leven geroepen om mensen ook op oudere leeftijd passend te kunnen begeleiden.

De thuislozenzorg die vzw Beschut ondersteunt en wil stimuleren, is in oorsprong niet gebouwd op een classificatie van deelaspecten van een (problematische) vraag, maar op een holistische benadering die recht probeert te doen aan de complexe, vaak langdurige en weerbarstige zorgrelatie met mensen die in een toestand van dak- of thuisloosheid verkeren.

Het onderwerp van de holistische benadering is de kwaliteit van leven van de thuislozen. De voorzieningen in het Beschut-netwerk vertrekken niet alleen vanuit de woonnood, maar vanuit de integrale vraag op alle levensdomeinen die dak- en thuislozen hen stellen. Zij zijn daarom niet alleen gericht op woonbegeleiding, maar wel op het bereiken van verbetering van levenskwaliteit op verschillende relevante levensdomeinen (zelfontplooiing, vrije tijd, relaties, gezondheid, participatie,...). Ze willen de thuisloze als mens benaderen, niet vanuit zijn/haar probleem.

Vzw Beschut beschouwt thuisloosheid als een kritieke en ernstig bedreigende levensomstandigheid met blijvende gevolgen, en beperkt de hulpverlening daarom niet tot een tijdelijk aanbod. Het engagement van de organisatie is niet eindig of beperkt tot twee jaar, het is duurzaam gericht op een langere periode, waarin terug wordt geleerd wordt om te wonen. Beschut vzw ziet in de 'trage verhalen' en tijdsintensieve begeleiding een passende doelgroepspecifieke meerwaarde, en geen zogenaamd inefficiënte of dure zorgverstrekking. De paradox van de eindigheid van de hulpverlening kan ervoor zorgen dat thuislozen moeten blijven zwerven, maar nu van voorziening naar voorziening in plaats van op straat. Het idee dat enkel een woning bezorgen de thuisloosheid oplost, is een illusie. Er is in de meeste gevallen niet enkel en niet zozeer een tijdelijke nood aan een woonst, maar vooral ook aan een thuis, een menswaardig leven, de capaciteit om wonen ook waar te maken.

Hoe werken we?

De thuislozenzorg werkt aan relationeel herstel. Ze poogt het vertrouwen van mensen in zichzelf, anderen en de samenleving, via een vertrouwensrelatie terug op te bouwen. In de visie van vzw Beschut is de hulpverlener niet de intervenant, maar een referentiefiguur.

De organisatie respecteert het dynamische en circulaire aspect in het leven van de leden of bewoners van de voorzieningen die zij ondersteunt. Ze stimuleert een aanpak die 'organisch' meegroeit met de mensen die ondersteund worden, die hen volgt, die ernaar streeft om zo weinig mogelijk drempels en tussenpersonen in te schakelen, uit respect voor de betrokkenen. Het aanbieden van vertrouwde en duurzame continuïteit moet voorop staan.

De organisatie ijvert voor de emancipatie van thuislozen vanuit het grondbeginsel van vertrouwen. Bij ontmoeting met thuislozen gaat het om het wegnemen van dwang van alles wat hen belast; het gaat om ont-moeten. Het overwinnen van persoonlijke en maatschappelijke barrières ziet men bij de organisatie alleen mogelijk op het eigen ritme van de thuisloze. Daarbij moeten thuislozen zich soms kunnen terugtrekken, thuiskomen, en de druk van meetbare resultaten op relatief korte termijn wegnemen.

Daarbij aanvullend stimuleert vzw Beschut een aanbod dat – op vraag – aanklampend wil zijn. Deze vorm van hulpverlening laat de thuisloze niet zomaar los. De thuisloze zit aan het stuur: hij/zij kan zelf de richting bepalen en besluiten of en wanneer de rit stopt; de begeleider is een copiloot die meerijsdt. Enkel wanneer de situatie onaanvaardbaar onveilig wordt, zal de begeleider ‘uitstappen’.

De groeiende klemtoon in de huidige thuislozenzorg op de prioriteit van de woningnood capteert de genuanceerde werkelijkheid van nood aan trajectbegeleiding maar gedeeltelijk. Een levensloopbenadering mag niet dwingend of verstikkend zijn, maar moet wel op vraag langdurig beschikbaar blijven. Eerst voldoen aan de woningnood betekent vaak nog steeds een geduldige en noodzakelijke begeleiding nadien. De perceptie van een begeleiding die zichzelf snel overbodig maakt, is schadelijk en strookt niet met de realiteit.

De thuislozenzorg past niet in een snelle en individualiserende hulpverlening, beïnvloed door het heersend economisch marktdenken waar kwaliteit wordt gelijkgesteld aan efficiëntie. Kwaliteitsvolle zorg voor deze doelgroep betekent trage hulpverlening met langdurige begeleidingen.

De organisatie zoekt naar verbinding via netwerkvorming. Het collectieve aspect wordt gezien als positieve meerwaarde, niet als een afwijkend of te vermijden gegeven in een steeds meer individualiserende samenleving. Een groepsbenadering in (semi-)residentiële context is in deze tijd nog steeds een relevant en passend aanbod. Grondvormen van het agogisch handelen zoals samen eten, feesten, vrije tijd besteden,... staan mensen toe terug vaste grond onder de voeten te vinden, en de sociale fundamenten terug te vinden voor een nieuwe thuis. Ontmoetingsplaatsen creëren en een ‘club-gevoel’ in stand houden zijn belangrijke ingrediënten van de begeleiding. Mensen mogen en moeten zich op hun gemak voelen in de voorzieningen.

Beschut vzw wil haar woonpatrimonium als hefboom blijven inzetten. Dit ten behoeve van de bewoners, maar ook om de collectiviteit te behouden, als onderdak voor partner-organisaties en als steuntje in de rug voor projecten in dezelfde lijn.

Netwerkvorming is niet alleen belangrijk voor de thuislozen zelf, maar ook voor het professioneel samenwerken met externe partners. Volgens deze visie hoeven voorzieningen niet centraal en grootschalig te zijn, maar mogen zij gedecentraliseerd en kleinschalig blijven.

Thuislozenzorg is veel meer dan bed-bad-brood in de tweede lijn.²³⁷ Het moet een integrale aanpak zijn, die ontbreekt in de rest van het welzijnsaanbod. Daar waar het Vlaams beleid vraagt om het aanbod op te splitsen in termen van modules en daarvoor uniforme beschrijvingsregels aanreikt, is de organisatie van mening dat de ernst van de conditie van de thuisloze vereist dat voor de doelgroep een vlot inwisselbaar en sterk geïntegreerd spectrum van mobiele tot en met (semi-)residentiële voorzieningen beschikbaar blijft.

De organisatie steunt in haar eigen werking op vertrouwen in mensen. Niet alleen in haar leden, maar ook in de collega's, de mensen die de organisatie leiden, de vrijwilligers en de externe partners. Werknemers en vrijwilligers worden als persoon gemandateerd met vertrouwen uit de organisatie, en krijgen kansen om zelf initiatieven te helpen uitbouwen of te verrijken met talenten en passie. Dergelijke vertrouwen in en zorg voor het personeel is een duurzame buffer voor burn-out en verloop in de begeleiding.

De organisatie wordt bottom-up geleid. De managementstijl is volgend: er wordt eerder raad gegeven aan het bestuur, dan dat de medewerkers worden bestuurd. Sociaal ondernemen in de non-profit is wezenlijk anders dan in de commerciële sector. In zaken van welzijn moet men niet alleen de bureaucratie maar ook de groeiende marktwerking en efficiëntie-logica in vraag durven blijven stellen.

Oproep aan samenleving en overheid

Onze samenleving vertrekt vanuit een marktlogica. De meeste mensen zijn opgenomen in een systeem van werken, geld verdienen en vrije tijd. Diegenen die uit dit systeem vallen, moeten ondanks hun ziekte, beperking, etc. zo vlug mogelijk terug in het systeem. Maar heel wat mensen blijven kwetsbaar ten aanzien van de markt. Levenslang kwetsbaar zijn is een realiteit die men maatschappelijk moet durven aanvaarden.

Vzw Beschut streeft naar een sociaal rechtvaardige positie voor thuislozen in onze samenleving. De hulpverlening waar zij voor staat, vertrekt vanuit de maatschappelijk onaantvaardbare en onrechtvaardige situatie waarin thuislozen verzeild zijn geraakt. Ze wil thuislozen hun humanitaire waardigheid teruggeven en werken aan het realiseren van hun grondrechten.

De organisatie streeft naar inclusie van thuislozen, daar waar de beginsituatie er vaak één is van exclusie. Thuislozen mogen zelden meedoen, vaak van bij de geboorte. De organisatie wil tegen de stroom ingaan om thuislozen te laten participeren, hen in de rol van volwaardig burger te erkennen, en hen een beter leven met betere mogelijkheden ('capabilities') te helpen realiseren: een beter woonst, een beter sociaal netwerk, een beter onderwijs, een betere arbeid, dagbesteding of vrije tijd, een beter hulpverleningsaanbod.

237 Gaublonne, J. & Fret, L. (1996).

Ambities voor de toekomst

Voor de huidige werking

- 1 Ervaring, kennis en overtuiging uit het verleden gebruiken om het eigen gedachtegoed in de nieuwe werkingen, in een nieuwe beleidscontext te continueren.
- 2 Invloed blijven uitoefenen op, en ondersteuning verlenen aan, de werking van de begeleidingsteams van De Schutting, Albatros en andere voorzieningen die in hun werking uiting geven aan de missie van vzw Beschut. Zorgboerderij Kodiel verder ondersteunen in zijn werking en in zijn zoektocht naar structurele financiering.
- 3 Het eigen bestuur vernieuwen met een mix van jongere krachten uit de Brusselse thuislozensector en mensen buiten die sector.
- 4 Het eigen patrimonium blijven beheren.

Naar de bredere context van thuislozenzorg

- 1 De organisatie richt zich breder dan de context van het algemeen welzijnswerk.
- 2 Initiatieven ondersteunen die de missie onderschrijven (bv. Homeless Cup). Het kan gaan om financiële steun, maar ook om facilitering via know-how en netwerking. Via een bundeling van materiële en immateriële bronnen kunnen zowel bestaande structuren ondersteund als nieuwe netwerken opgezet worden.
- 3 Samenwerken met diverse partners in de thuislozenzorg, vooral binnen de context van Brussel. Het verhaal van de Brusselse thuislozenzorg mee verderzetten.
- 4 De problematiek van thuislozen onder de aandacht houden, zodat ze bij volgende beleidskeuzes niet door de mazen van het net vallen.

Naar de samenleving

- 1 Het verhaal over het traject dat de thuislozenzorg heeft afgelegd, blijven vertellen en vertolken, zodat het kan resoneren. De organisatie wil een 'waakvlam' zijn, in tijden van verzakelijking. Dit wil ze realiseren door haar gedachtegoed, haar missie, aanpak en benadering vast te leggen. Het is de overtuiging van de organisatie dat men wat men nu als 'achterop lopend' beschouwt, ooit terug als 'voorstrevend' zal omarmen.
- 2 De fakkel doorgeven aan jongere sociale professionals, bijvoorbeeld via samenwerking met vorming en onderwijs.
- 3 De samenleving kennis laten maken met initiatieven als Kodiel om mensen aan het denken te zetten, kritisch te laten nadenken over hun welzijn en dat van anderen. Een signaalfunctie kan men ook realiseren door discussie in de samenleving te stimuleren.
- 4 Een platform creëren, waar de dialoog over thuislozenzorg wordt gestimuleerd, en waar het netwerk van partners in de thuislozenzorg visueel wordt voorgesteld.

Referenties

Literatuur

'1866. Wet op landloperij en bedelarij Landloperskolonie in o.a. Wortel.' Artikel op *Canon Sociaal Werk*: <http://www.canonsociaalwerk.eu/be/details.php?cps=10>

'1976. Van COO naar OCMW. Van gunst naar recht'. Artikel op *Canon Sociaal Werk*: <http://www.canonsociaalwerk.eu/be/details.php?cps=35>

Dak- en thuisloosheid in Vlaanderen: pistes voor een meer woongericht beleid. (2016) Brussel, Vlaamse Woonraad.

Dak- en thuislozen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. (2014), Brussel, La Strada.

De Backer, B. (2008), *Les cent portes d'accueil. Héberger des adultes et des familles sans abri. Bruxelles, Couleurs livres asbl. // Honderd open deuren. Opvang van volwassen thuislozen en gezinnen in moeilijkheden.* Brussel, Bico-federatie.

Fret, L. (2007), Verzipping van de thuislozen(zorg). *Alert*, 33(3), 27-39.

Gaublomme, J. & Fret, L. (1996), Bijzondere aandacht voor sociale verankering gevraagd. *Alert*, 22(37/38), 5-10.

Horsten, T. (2013), *Landlopers. Vagebonden, verschoppelingen en weldadigheidskolonies.* Amsterdam, Atlas/Contact.

Lescrauwaet, D. (2006), Een pleidooi pro domo. *Alert*, 32(3), 25-32.

Lescrauwaet, D., Cools, B., Blow, H., et al. (2014), *Een thuis voor meer dan een dag. Mythes, feiten en verhalen over thuisloosheid.* Leuven, Lannoo Campus.

Lescrauwaet, D. (2001). *Begeleid wonen. van appendix naar ruggengraat in de thuislozenzorg? Resultaten van een behoeftepeiling in het autonoom algemeen welzijnswerk.* Berchem, Steunpunt Algemeen Welzijnswerk.

(N)ergens kind aan huis: dak- en thuisloosheid vanuit kindperspectief. (2016), Brussel, Kinderrechtencommissariaat.

'Nieuwe opvang voor vluchtelingen in Kreupelenstraat'. (2010), Bericht van de Brusselse Welzijnsraad op bwr.be van 25/01/2010.

Rea, A., Giannoni, D., Mondelaers, N., e.a. (2001), *De problematiek van de thuislozen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*. Brussel, ULB/Institut de Sociologie/GERME.

Van Heesvelde, T. (2014), 'Met één stem signalen geven naar het beleid.' Interview met Jo Geysen. In: *Opbouwwerk Brussel* (2014)119, p. 18-19.

Van Heesvelde, T. (2004), Pilotoproject thuislozensector krijgt opvolging binnen het opbouwwerk. In: *Opbouwwerk Brussel* (2004)82, p. 15-22.

Van Istendael, G. (2013), *Arm Brussel*. Amsterdam/Antwerpen, Atlas Contact.

Van Regenmortel, T., Demeyer, B., Vandenbrempt, K., e.a. (2006), *Zonder (t)huis. Sociale bibliografieën van thuislozen getoetst aan de institutionele en maatschappelijke realiteit*. Leuven, HIVA & Lannoo Campus.

Versmesse, I. (2011), *Onderzoek naar de betekenis van de nachtopvang voor gebruikers*. Masterproef ingediend tot het behalen van de graad 'master in sociaal werk'. Ugent, 2010-2011.

Vogels, M. (2006), *Regelgeving in het welzijnswerk*. Leuven, Lannoo Campus.

Vrouwen op straat, in de noodopvang, en de Brusselse onthaalhuizen. Stand van zaken najaar 2014. (2014) Brussel, La Strada.

(w)arm wonen in brussel / le logement (t)riche à bruxelles. getuigenissen / témoignages. (2002) Brussel, De Schakel.

'Winteropvang: niet elke dakloze wil erheen.' Artikel van 15/12/2016 op [www.bruzz.be: http://www.bruzz.be/nl/actua/winteropvang-niet-elke-dakloze-wil-erheen](http://www.bruzz.be/nl/actua/winteropvang-niet-elke-dakloze-wil-erheen)

Bronnen

Gedrukte bronnen

- *1987, Internationaal Jaar van de Daklozen.* (1987), Antwerpen, Vereniging der Vlaamse Onthaalhuizen / Unesco Centrum Antwerpen.
- *Ben jij voldoende betrouwbaar om op te vertrouwen?* (2011), Brussel, CAW Archipel.
- Gaublomme, J. (1989), *Beschut wonen voor thuislozen.* Brochure uitgegeven door de Vereniging der Vlaamse Onthaalhuizen, werkgroep Beschut Wonen.

Jaarverslagen:

- Open Deur / Porte Ouverte: 2011 tot en met 2013
- Albatros: 1984-1994
- De Schutting: 1989-1994
- Arundo: 1995-1998
- CAW Archipel: 1999-2012
- CAW Brussel: 'CAW Inzicht: jaarverslag 2013'
- Tijdschrift 'Het Schutblad': jaargangen 1990-2016

Niet-gepubliceerde bronnen

- Toespraak naar aanleiding van een opendeurdag bij Albatros, De Schutting en Kodiel, uitgesproken door André Kiekens, 2008
- Herinneringen van Ria Willem, opgetekend in augustus 2012
- Toespraak naar aanleiding van de pensionering van Jo Geysen, uitgesproken door Ria Willem, 12 januari 2017
- Overzicht van begeleidingen bij De Schutting 2004-2012, bezorgd door Tom Van Vlierberghe op 10/10/2016
- 'Van thuisloos naar thuis wonen. Een hele stap.' S.d., S.n.

Interviews

- Gesprek met Hedwig Dom – Kodiel - 08/08/2016
- Gesprek met Greet Meyhi - De Schutting - 23/08/2016
- Gesprek met Jan Dekelver – Odisee/Campus HIG - 30/08/2016
- Gesprek met Ria Willem - Odisee/Campus HIG - 02/09/2016
- Gesprek met Danny Lescauwaet – Steunpunt SAW - 06/09/2016
- Gesprek met Roel Boone - Albatros - 22/09/2016
- Gesprek met Jo Geysen - De Schutting - 29/09/2016
- Gesprek met Edwin Vanhollebeke - Albatros – 09/12/2016

Vzw Beschut is de directe erfgenaam van onthaalhuizen Albatros en Open Deur / Porte Ouverte, de voorziening voor begeleid wonen 'De Schutting', zorgboerderij Kodiël, en andere Brusselse organisaties in de thuislozenzorg die, op maat van thuislozen, werken aan vertrouwen en verbinding.

Vandaag staat de thuislozenzorg op een kruispunt. Welke ruimte krijgt thuislozenzorg in de stad? Gaat men voor schaalvergroting of staat het verhaal van thuislozen voorop? Kiest men voor noodopvang of voor de opvang van mensen in nood?

Op zoek naar antwoorden kijkt vzw Beschut achterom: hoe is de thuislozenzorg in Brussel gegroeid en wat maakt de aanpak van de voorzieningen in haar netwerk zo typisch? Beschut kijkt ook vooruit, benoemt de thuislozenzorg waar zij voor staat, en geeft een idee van haar plannen, wensen en dromen voor de toekomst.

Deze publicatie is het resultaat van een historisch onderzoek, uitgevoerd door Lut Verstappen, en van een proces van visievorming, begeleid door Joris Van Puyenbroeck, beiden verbonden aan het kenniscentrum Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen van de Odisee-hogeschool.

